T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

SERVET-İ FÜNUN DERGİSİNDE TERCÜME HİKÂYELER

Hatice AYBAY

Danışman
YRD. DOÇ. DR. Özlem NEMUTLU

MANİSA - 2016

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

SERVET-İ FÜNUN DERGİSİNDE TERCÜME HİKÂYELER

Hatice AYBAY

Danışman
YRD. DOÇ. DR. Özlem NEMUTLU

MANİSA - 2016

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 18/02/2016 tarih ve 6/2 sayılı toplantısında jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 23. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hatice AYBAY'ın ***"Servet-i Fünun Dergisinde Tercüme Hikayeler"*** Konulu tezi incelenmiş ve aday 01/04/2016 tarihinde saat 10:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 Dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu veya/ve adayın isteği halinde tezsiz yüksek lisans programına geçişi sağlanır

BAŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Özlem NEMUTLU

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Hatice Harika DURGUN

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Sabahattin ÇAĞIN

	Evet	**Hayır**
Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	☐	☐
Tez, mutlaka basılmalıdır.	☒	☐
Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.	☐	☐
Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.	☐	☐
Tez, basımı gereksizdir.	☐	☐

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum "Servet-i Fünun Dergisindeki Tercüme Hikâyeler" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2016

Hatice Aybay

İmza

ÖZET

19. yüzyılda, Batılılaşma çabalarının bir sonucu olarak gelişen tercüme faaliyetleri Türk edebiyatını da şekillendirmiştir. Batı'da yapılan çevirilerin Türk edebiyatını nasıl şekillendirdiği, ancak o dönemin dergi ve gazetelerinde tercüme edilen eserlerin tespiti ve incelenmesiyle ortaya çıkacaktır. 1891'de yayın hayatına başlayan, dönemin uzun soluklu ve önemli dergilerinden biri olan *Servet-i Fünun*, sayfalarında yer verdiği gerek telif gerek tercüme eserlerle Türk edebiyatının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Bu çalışmada amacımız *Servet-i Fünun* dergisinin 1475 sayısında yayımlanan tercüme hikâyeleri tespit ederek dönemin tercüme faaliyetlerinin gölgede kalmış bir noktasına ışık tutmaktır. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde, dönemin tercüme faaliyetleri hakkında bilgi verilerek genel eğilimi ortaya konmuştur. Birinci bölümde, tercüme hikâyeler, tercüme edildiği yıla göre değerlendirilmiştir. İkinci bölümde tercüme edildiği ülkeye göre tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde tercüme edilen ve tercüme eden yazarlar hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde hikâyeler konularına göre incelenmiş ve tasnif edilmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Buna göre 1901-1922 yılları arasında *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan tercüme hikâyelerin belli dönemlerde yoğunlaştığı, Maupassant başta olmak üzere Fransız natüralist ve parnasyen yazarların tercih edildiği, çoğunlukla aşk, ihanet, aile konularının işlendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tercüme, hikâye, Servet-i Fünun, dergi.

ABSTRACT

Translation Works, which developed as a result of Westernization efforts during 19th century, constituted a significant factor which shaped Turkish literature. It is possible to see this effect of translations which were made in the western world on Turkish literature only by determining and examining translated works within the magazines and newspapers of the era. *Servet-i Fünun* which started its publication life in year 1901 and stood out as a long-termed and important magazine of the whole era played a very significant role in the development process of Turkish Literature by means of both translated and copyrighted works that were published on its pages.

Our purpose during this study is to determine translated stories that were published in 1475 different issues of the Magazine, *Servet-i Fünun*; and consequently enlightening a point of translation works of the era which were kept in the background. Our study constitutes of four parts. Information concerning the translation works during the era shall be presented within the introduction part of this dissertation hereby and general slope shall be put forth. In Part One, there are translated stories which are examined in accord the eras to which the translated works belong to. In Part Two classified in accord with their authors, the nationalities of the authors. In Part Three, information regarding to the translated works and the translator authors are presented. In Part Four, classified in accord with their themes. And finally, as a conclusion, obtained data shall be evaluated.

As a conclusion, it is determined that translated works that were published in *Servet-i Fünun* between the years 1901 and 1922 densified during specific eras; and French naturalists and Parnassian authors were mostly preferred including especially Maupassant; and the most common themes were love, betrayals and family relationships.

Key Words: Translation, short story, *Servet-i Fünun*, magazine.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
KISALTMALAR x
TABLOLAR LİSTESİ xi
ÖN SÖZ xii

GİRİŞ 1

***Servet-i Fünun* Dergisine Kadar Tercüme Faaliyetleri 1**

BİRİNCİ BÖLÜM 11

DÖNEMLERE GÖRE 11

1.1. 1891-1895 Servet-i Fünun Topluluğundan Önceki Dönem 21
1.2. 1896-1901 Servet-i Fünun Topluluğu Dönemi 23
1901-1908 Servet-i Fünun Topluluğunun Dağılmasından II. Meşrutiyet'e Kadar ... 26
1.3. 1908 - 1914 II. Meşrutiyet'ten Sonraki Dönem 28
1.4. 1915 - 1923 I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi 32

İKİNCİ BÖLÜM 34

TERCÜME EDİLDİKLERİ EDEBİYATLARA GÖRE 34

2.1. Fransız Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 35
2.2. İtalyan Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 45
2.3. Ermeni Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 46
2.4. İngiliz Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 47
2.5. Alman Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 47
2.6. Macar Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 48
2.7. Rus Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 48
2.8. İsveç Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 48
2.9. Norveç Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 49
2.10. Polonya Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 49
2.11. Avusturya Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 49
2.12. İspanyol Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 50
2.13. Portekiz Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler 50
2.14. Kimliği ve Ülkesi Belirlenemeyenler 50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 52

YAZARLAR 52

3.1. TERCÜME EDİLEN YAZARLAR 52

3.1.1. Fransız Edebiyatı 53
3.1.2. İtalyan Edebiyatı 71

3.1.3. Ermeni Edebiyatı **72**
3.1.4. İngiliz Edebiyatı **73**
3.1.5. Alman Edebiyatı **73**
3.1.6. Macar Edebiyatı **73**
3.1.7. Rus Edebiyatı **74**
3.1.8. İsveç Edebiyatı **74**
3.1.9. Norveç Edebiyatı **75**
3.1.10. Polonya Edebiyatı **76**
3.1.11. Avusturya Edebiyatı **76**
3.1.12. İspanyol Edebiyatı **77**
3.1.13. Portekiz Edebiyatı **77**

3.2. TERCÜME EDEN YAZARLAR **78**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **92**

TERCÜME HİKÂYELERİN KONU BAKIMINDAN TASNİFİ **92**
4.1. Aşk ve İhanet Hikâyeleri **92**
4.2. Evlilik ve Aile Hayatı **97**
4.3. Küçük ya da Düşmüş İnsanların Anlatıldığı Hikâyeler **99**
4.4. Diğer Hikâyeler **101**

SONUÇ **104**

KAYNAKÇA **110**
EK 1: Kronolojik Tablo **120**
EK 2: Elmaslar **136**
EK 3: Elmas Merakı **143**

KISALTMALAR

Bkz. Bakınız

Çev. Çeviren

Haz. Hazırlayan

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:1891-1895 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar 22
Tablo 2: 1896-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar 25
Tablo 3: 1901-1908 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar 27
Tablo 4: 1908-1914 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar 30
Tablo 5: 1915-1923 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar 33
Tablo 6: Tercüme Metinler 59
Tablo 7: Tercüme Metinler 60
Tablo 8: Tercüme Metinler 60
Tablo 9: Tercüme Metinler 61
Tablo 10: Tercüme Metinler 61
Tablo 11: Tercüme Metinler 62
Tablo 12: Tercüme Metinler 62
Tablo 13: Tercüme Metinler 63
Tablo 14: Tercüme Metinler 63
Tablo 15: Tercüme Metinler 64
Tablo 16: Tercüme Metinler 64
Tablo 17: Tercüme Metinler 65

ÖN SÖZ

19. yüzyılın ikinci yarıyılı, Batı tesirinin güçlü bir şekilde kendini hissettirdiği bir dönemdir. Türk edebiyatının Batılılaşma sürecinde çeviri, bir anlamda itici güç olmuştur. Tanzimat'tan itibaren başlayan tercüme faaliyetleri Servet-i Fünun Dönemi'nde de devam etmiştir. İlk çeviri denemeleri olarak da nitelendirilebilecek bu çalışmaların Türk edebiyatının o günkü yol haritasını belirlediği söylenebilir.

Batı edebiyatının Türk edebiyatı üzerindeki tesirleriyle ilgili çok sayıda tez yapılmış, makale yayımlanmıştır. Gerek Türk edebiyatı sahasında gerek tercüme sahasında konuyla ilgili önemli ve ciddi çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar daha çok, şiir ve roman türleriyle sınırlı kalmıştır. Dönem veya edebi tür üzerine yapılan çalışmalarda hikâyeye, romanın yanında kısaca değinilmekle yetinilmiştir. Ahmet Şerif Çaycı'nın *Tercüman-ı Hakikat Gazetesinde Batı Edebiyatı -1878-1896 yılları arası-* başlıklı doktora tezi, Özlem Bay'ın *Fransız Edebiyatından Yapılan İlk Edebi Çeviriler Üzerine Analitik Bir Uygulama* başlıklı doktora tezi, Yadigar Türkeli'nin *Tanzimat'tan Sonra Türkçe'de Roman Tercümeleri* başlıklı yüksek lisans tezi bu konuyla ilgili önemli çalışmalardır. Ancak hiçbirisi tercüme hikâyelerle ilgili doyurucu bir veri sunmamaktadır. *Servet-i Fünun* dergisi üzerine yapılan bibliyografik birer çalışma niteliğinde olan yüksek lisans tezleri, belirli sayılarla sınırlandırılığı için bütünlüklü bir yaklaşımdan uzaktır.

Çalışmamızda *Servet-i Fünun* dergisinin, ilk sayısını yayımladığı 1891'den 1922'ye kadar çıkan sayılarını inceledik ve bu sayılarda yayımlanan tercüme hikâyeleri tespit etmeye çalıştık. Derginin sayılarına Milli Kütüphane Süreli Yayın Bilgi Sistemi, Ege Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Gazeteler Veritabanı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı sanal arşivinden ulaştık. Ancak derginin 1162, 1442, 1463. sayılarına ve 992. sayısındaki eksik sayfalara ulaşamadık. Bunun dışında tüm sayıları tarayarak tercüme hikâyeleri tespite çalıştık.

Tercüme hikâyeleri tespit ederken şu yolu izledik: Öncelikle dergide "hikâye" ya da "küçük hikâye" üst başlığı taşıyan tercümeleri, - eğer hikâyeye özgü unsurları barındırıyorsa - böyle bir üst başlık taşımayanlardan ise tercüme olduğu belirtilmiş yazıları çalışmamıza dâhil ettik. İmzasız hikâyeleri ve tercüme olduğuna dair herhangi bir ibare olmayan hikâyeleri incelememize dâhil etmedik.

Bu çalışmada bizi zorlayan, tercüme edilen yazarların tespiti oldu. Osmanlıca metinlerde Batılı yazarların isimleri okunduğu gibi yazıldığı için isimlerin okunuşlarından yola çıkarak orijinallerine ulaşmak kolay olmadı. Belirleyebildiğimiz Batılı yazarların isimlerini orijinal yazılışlarına göre yazdık, tespit edemediğimiz yazarlarda ise metindeki okunuşuna sadık kaldık.

Dört bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünde Servet-i Fünun Dönemi'ne kadarki tercüme faaliyetlerini ele aldık. Tercüme hikâyelere geçmeden önce, genel olarak 19. yüzyılda gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerinden bahsetmenin *Servet-i Fünun*'daki tercüme hikâyeleri değerlendirmede yol gösterici olacağını düşündük. Bu bölümde İsmail Habip Sevük'ün *Avrupa Edebiyatı ve Biz*, Hilmi Ziya Ülken'in *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* kitaplarından, Selin Erkul Yağcı'nın *Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940* başlıklı çalışmasından faydalandık.

İlk bölümde dergideki tercüme hikâyeleri yıllara göre inceledik. Dönemin sanat hareketlerinin, sosyal ve siyasi olaylarının hikâye tercümelerine etkisini belirlemeye çalıştık.

İkinci bölümde tercüme hikâyelerin kimlerden yapıldığını tespit ettik ve bu sanatçıları mensup oldukları milletlere göre tasnif ettik. Böylece *Servet-i Fünun* dergisinde hangi edebiyatlarla etkileşime geçildiğini görmüş olduk.

Üçüncü bölümde tercüme edilen ve tercüme eden yazarların kimler olduğunu tespit ettik. Tercüme edilen yazarların hangi edebi akımlara ait olduklarını ve Batı edebiyatındaki yeri hakkında bilgi verdik. Tercüme eden yazarların edebiyat tarihlerinde kolayca bulunabilecek hayat hikâyeleri ile ilgili bilgileri vermek yerine dergideki hikâyelerle ilişki kurulabileceğini düşündüğümüz edebi kişilikleri ve edebi faaliyetlerine kısaca değindik.

Dördüncü bölümde tercüme hikâyeleri konularına göre sınıflandırdık. Tasnifi, hikâyelerde en çok işlenen konu başlıklarını belirleyerek yaptık.

Tercüme hikâyeler üzerine şimdiye kadar yapılmış müstakil bir çalışmaya rastlamadık. Çalışmamızda tercüme hikâyelerin serüvenini devrin uzun soluklu dergilerinden *Servet-i Fünun*'un Arap harfli olarak 1922'ye kadar yayımlanan sayılarını inceleyerek ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışmayla tercüme meselesinin karanlıkta kalmış noktalarından birine küçük de olsa bir ışık tutmayı, bu sayede bundan sonra yapılacak detaylı araştırmalar için malzeme oluşturarak daha kapsamlı çalışmaların bir basamağını oluşturmayı umuyoruz. Ancak tercüme hikâyelerle ilgili

tam bir fikir edinmek, dönemin diğer gazete ve dergilerinin de incelenmesiyle mümkün olacaktır.

Biz bu çalışmamızda *Servet-i Fünun* dergisinin Cumhuriyet'in ilanına kadar çıkan sayılarında yayımlanan tercüme hikâyelerin hangi yazarlardan ve kimler tarafından yapıldığını tespit ettik. Tercümenin edebiyatımızdaki serüvenini derginin belirli sayıları kapsamında ve hikâye türünü temel alarak inceledik. Bu tercümelerin edebiyatımızdaki tesirleri noktasında daha derin araştırmalar yapılmasına imkân sağlayacak benzer çalışmalara ihtiyaç vardır. Sunduğumuz malzemenin, yapılacak benzer çalışmalarla birlikte tercüme faaliyetinin bir dönem ve bir edebi tür bağlamında edebiyatımızdaki seyrine ışık tutacağı ümidini taşıyoruz.

Çalışmalarım sırasında bana yol gösteren ve hatalarımı sabırla düzelten değerli hocam Yard. Doç. Dr. Özlem Nemutlu'ya, değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Fazıl Gökçek'e, Yard. Doç. Dr. Sabahattin Çağın'a ve Prof. Dr. Nüket Esen'e manevi desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Mübeccel Çoğalmış'a ve her zaman yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Servet-i Fünun Dergisine Kadar Tercüme Faaliyetleri

Bir dilde ifâde edilen mananın bir başka dile, o dilin imkânlarıyla aktarılması demek olan tercüme, kültürler arası iletişimin önemli unsurlarından biridir. Edebi tercüme; ırkları, gelenekleri, yaşam biçimleri birbirinden farklı insanları yakınlaştıran, ortak noktalarda buluşturan, birbirlerini anlamalarına olanak tanıyan bir kültür etkinliğidir. Gürsel Aytaç, edebi tercümenin farklı edebiyat dünyalarını birleştirme görevi yönüyle toplumlar için vazgeçilmez olduğunu ifade etmiştir.[1]

Bir medeniyet çeviri ile yeni bir kültüre kapılarını açar. Haşim Koç çeviri kültür ilişkisini şöyle dile getirmiştir:[2] "Çeviri faaliyetinin aslında bir kültür ve medeniyet havzasındaki bilgi birikimini diğer bir havzaya aktaran ve bu havzada kabul görüp işlenmesine, reddedilip eleştirilmesine ve dolayısıyla alıcı havzadaki kültürün zenginleşmesine olanak sağlayan bir faaliyet olduğunu söyleyebiliriz."

Hilmi Ziya Ülken *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* adlı kitabında "Uyanış devirlerine yaratıcılık kudretini veren tercümedir. (...) Ve hakikaten medenî açılışın sürekliliğini temin eden bütün uyanış devirleri onunla açılmıştır."[3] sözüyle bir medeniyetin gelişmesinde ve kendini yenilemesinde tercümenin rolüne işaret eder. Ülken adı geçen kitabında "medeni açılış"tan söz etmekle, medeniyetin yeni bir kültüre açılış sürecinde meydana gelen yenileşme hareketinde tercümenin yol gösterici olacağını ifade etmektedir.

Ülken'in deyimiyle "uyanış hareketi"nin yaşanmasıyla birlikte meydana gelen boşluk çeviri ile doldurulmuş, böylelikle daha önceleri Türk edebiyatında bulunmayan roman gibi yeni türler edebiyata girmiştir.

Emel Kefeli "Edebiyatın Gelişmesinde Tercümelerin Rolü: Tercüme Edebiyatı" [4] başlıklı yazısında "Edebiyatta tercüme de gerek okura gerekse yazar/şaire yepyeni ufuklar açan ve onu farklı dünyalarla tanıştıran bir pencere olarak

[1] Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, 1997, s. 35.
[2] Haşim Koç, "Osmanlı'da Tercüme Kavramı ve Tanzimat Dönemindeki Edebi Tercümelere Dair Çalışmalar", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 8, 2006, s. 351-381.
[3] Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, Ülken Yayınları, İstanbul, 1997, s. 14.
[4] Emel Kefeli, "Edebiyatın Gelişmesinde Tercümelerin Rolü: Tercüme Edebiyatı", *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 7, İstanbul, 1999, s. 147-155.

değerlendirilir. Tercüme, yazarı/şairi tema, imaj ve teknik bakımdan besleyen önemli bir kaynaktır." derken Ülken'in "yaratıcılık kudreti" tespitini desteklemektedir.

Nedim Gürsel de "Çeviri Etkinliği ve Kültür"[5] başlıklı yazısında benzer bir düşünceyi şu şekilde ifade eder:

> *Bir toplum kabuk değiştirirken, daha doğrusu bir üretim tarzından başka ve görece daha ileri bir üretim tarzına geçiş sürecini yaşarken, üstyapıda, özellikle de kültür alanında çeviri etkinliği yoğunlaşıyor. Yeni üretim tarzına uygun bir kültürün geliştirilmesi için gerekli koşullar, başlangıçta, çeviri yoluyla oluşturulabiliyor çünkü.*

Ahmet Hamdi Tanpınar bir kültürün halk tarafından benimsenmesi için tercümenin şart olduğunu dile getirir. [6] Edebiyat sadece yabancı dil bilen okuryazarlara değil yeni yetişmekte olan gençlere de ulaşmalıdır. Bunun da yolu tercümeden geçmektedir. Tanpınar, tercümenin gerekliliğini ve bizde tercümenin yetersizliğini şu şekilde dile getirmiştir:[7]

> *Dilimizin fakir kalmasının başlıca sebebi tercümenin yokluğudur. Bir dil küçülüp darlaşabilir. Nitekim son zamanlarda Türkçe öyle olmuştur. Bunu genişletmek Avrupalı bir dil seviyesine çıkarmak ancak Avrupalı kültürü ona boşaltmakla kabildir. Edebiyatımızdaki kan zaafı yeni yetişenlerimizin ana dilinde layıkıyla beslenememelerinden değil midir?*

Yeni bir kültürle ya da medeniyetle iletişime geçen toplumlarda çeviri, ilk adımdır. Yabancı kültürü tanımanın ve tanıtmanın en iyi yoludur, denebilir. Tercümeye tarihsel açıdan bakıldığında, tercümenin, toplumların gelişmesinde, kabuk değiştirmesinde, toplumun yeni bir kültürü benimsemesinde önemli katkılarının olduğu görülmektedir. Bu anlamda Osmanlı toplumu gibi yenileşme çabasında bir toplumun aydınları da siyasi ve kültürel birçok alanda ayak uydurmaya çalıştığı Batı medeniyetini önce tercüme yoluyla tanımış ve tanıtmışlardır.

Tanzimat'tan sonra, yönlerini Doğu'dan Batı'ya çeviren edebiyatçılarımız Batı edebiyatını Fransa üzerinden, Fransızca ile tanımışlardır. Güzin Dino, bu yönelime bağlı olarak büyük oranda Fransız edebiyatından gerçekleştirilen çevirilerin roman, tiyatro ve deneme gibi türlerin ortaya çıkmasını sağladığı ve çağdaş Türk nesrinin gelişim fırsatı yakaladığı düşüncesindedir.[8] Diğer bir deyişle

---

[5] Nedim Gürsel, **"**Çeviri Etkinliği ve Kültür", *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı: 322, 1978, s. 21-26.
[6] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul, 2005, s. 79.
[7] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, s. 80.
[8] Güzin Dino, "Sabahattin Eyüboğlu ve Türkiye'de Çeviri Hareketleri*", Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı: 322, Ankara, 1978, s. 107.

Tanzimat'tan itibaren Türk edebiyatını şekillendiren en büyük etken tercüme olmuştur.

Osmanlı yönetiminin 18. yüzyılda gerilediğini kabullenmesi üzerine bilim ve teknikte ilerlemiş Batı toplumlarının seviyesine erişmek için başlattığı yenileşme hareketleri, beraberinde Batılılaşma sürecini de getirmiştir. 18. yüzyılın sonlarında askeri, siyasi ve bilimsel alanlarda Batılılaşma adına gerçekleştirilen ıslahat hareketleri 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle hız kazanır. 19. yüzyılın başlarında Batı ile ilişkilerin sıklaşması neticesinde Osmanlı'da yürütülen tercüme faaliyeti de yeni bir boyut kazanmıştır.

1839'da Tanzimat'ın ilanıyla yabancısı olduğu bir medeniyet dairesine giren Osmanlı Devleti, dış politikada görülen ihtiyacın karşılanması amacıyla tercüme işini üstlenecek kurumlar oluşturur. Babıâli Tercüme Odası ve Encümen-i Daniş, çeviri faaliyetlerini yürüten kurumların başında gelir. Babıâli Tercüme Odası yabancı dil bilen devlet adamı yetiştirmek için kurulmuş; Ahmed Vefik Paşa, Namık Kemal, Âgâh Efendi, Ziya Paşa, Münif Mehmed Paşa, Musahibzâde Celâl gibi aydınların yetişmesinde okul görevi görmüştür.[9] Bu kurum Tanpınar'a göre kültürel değişime uygun bir ortamın hazırlanmasını sağlayan önemli bir bağlantı noktası işlevini üstlenmiştir.[10]

Encümen-i Daniş ise Darülfünun'da okutulacak kitapların yazılması ve halkın kültür seviyesini yükseltecek telif ve tercüme eserler hazırlamak amacıyla kurulmuştur.[11] Tanpınar'ın Osmanlı aydınının Batı'nın ilim ve fikir dünyasını tanımasına zemin hazırlayacak bir akademi olarak değerlendirdiği Encümen-i Daniş'in tercüme faaliyetleri arasında "yeni çağlar tarihine" ait olanlar öne çıkmaktadır. Tanpınar bu durumu, yenileşmenin önde gelen isimlerinin tarihin toplumu terbiye edici yönüne inanmalarının bir sonucu olarak görmektedir.[12]

Ceyda Taşkıran, "Tanzimat Dönemi'nde Çeviri: Siyasal ve Kültürel Bir Bakış" başlıklı çalışmasında Encümen-i Daniş gibi devlet eliyle kurulan kurumların çevrilecek eserin seçimi konusunda belirli bir politikalarının olmadığı sonucuna ulaşmıştır.[13] Bununla birlikte devlet eliyle oluşturulan bu ve benzeri kurumlar yabancı dil bilen aydın sayısının artmasını sağlamıştır. Söz konusu kurumların

[9] Ali Akyıldız, "Tercüme Odası", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2011, Cilt: 40, s. 504-506.
[10] Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, s.83.
[11] Abdullah Uçman, "Encümen-i Dâniş", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1995, Cilt: 11, s. 176-178.
[12] Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 145.
[13] Ceyda Taşkıran, *Tanzimat Dönemi'nde Çeviri: Siyasal ve Kültürel Bir Bakış*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2010, s. 119 (Basılmamış yüksek lisans tezi).

doğrudan ya da dolaylı yoldan tercüme faaliyetlerinin şekillenmesinde etkin rol oynadığı da söylenebilir.

İnci Enginün'e göre çeviri faaliyetlerinin artmasında yabancı dil eğitimi verilen okulların da etkisi vardır. Yabancı dil öğrenen öğrenciler beğendikleri eserleri Türkçeye taşımaya çalışmışlardır.[14]

Tanzimat öncesinde daha çok, tıp, eczacılık, matematik ve coğrafya üzerine yazılmış bilimsel eserler Türkçeye kazandırılmış, Tanzimat'tan sonra ise bilimsel alanda görülmekle birlikte tercüme faaliyeti daha çok tarih, felsefe ve edebiyat sahasında yoğunlaşmıştır. İsmail Habip Sevük tercümelerin bilim, tarih, felsefe ve edebiyat çizgisini takip ettiğini belirtmiştir.[15] Bu tercümeler Batı'dan yapılan ilk çeviri çalışmaları olması dolayısıyla dönemin sosyal ve kültürel yapısını gözler önüne sermesi açısından önemlidir. Ancak bu çevirilerin nitelikli ve sistemli bir tercüme olmaktan uzak olduğu noktasında birçok araştırmacı ve yazar hemfikirdir.[16]

Tanzimat Dönemi çeviri faaliyetlerine göz atıldığında hemen hemen bütün Tanzimat sanatçılarının tercüme işi ile bir şekilde meşgul olduğu görülür. Kimi kendi çabasıyla kimi de devlet desteğiyle yabancı dil öğrenen sanatçılar ilgi duydukları eserleri Türkçeye kazandırma çabası içinde olmuşlardır. Toplumu Batı kültürüyle tanıştırma ve onu bir anlamda eğitme amacı bu çevirilerin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Felsefi eserlerin ve tarihlerin tercümeleri edebiyat ile doğrudan ilgili olmasa da toplumu, aydınları, sanatçıları ve edebi eserleri etkilemiştir.[17] Tanzimat'ın önemli şair ve fikir adamlarından Ziya Paşa, Batı kültür ve tarihine duyduğu ilginin bir sonucu olarak Ethem Paşa'nın başladığı ama bitiremediği Viardot'un *Endülüs Tarihi* adlı eserini sanatlı bir dille tercüme eder ve 1860'ta neşreder.[18] Sanatçının 1882'de *Engizisyon Tarihi* adıyla Théophile Lavallée ile Chéruel'den çevirdiği bir eseri daha

[14] İnci Enginün, *Mukayeseli Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s. 81.
[15] İsmail Habip Sevük, *Avrupa Edebiyatı ve Biz II*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1941, s. 599-600.
[16] Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*'nde tercümelerin tesadüfî ve dağınık olduğunu, (s.347), Bilge Ercilasun *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*'te (Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013, s.127) gazetelerdekiler de dâhil olmak üzere tercümelerin bir değer ölçüsüne göre seçilmeyip sıradan ve gelişigüzel yapıldığını ifade eder. Benzer düşünceleri Halit Ziya, *Sanata Dair*'de (Özgür Yayınları, İstanbul, 2014, s.766), Tanpınar da *Edebiyat Üzerine Makaleler*'de (s.79) dile getirmiştir.
[17] Felsefi ve tarihi alanlarda Batı'dan yapılan tercümelerle ilgili İsmail Habip Sevük'ün *Avrupa Edebiyatı ve Biz II*, Hilmi Ziya Ülken'in *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* ve *İslam Ansiklopedisi*'nin ilgili maddelerinden faydalandık.
[18] Abdullah Uçman, "Ziya Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2013, Cilt:44, s. 475-479.

vardır. Şemseddin Sami'nin 1872'de tercüme ettiği *Tarih-i Mücmel-i Fransa* ise Fransa tarihi ile ilgilidir.[19]

Tanzimat Dönemi'nde başlangıç olarak Voltaire, Fenelon, Montesquieu, Rousseau'nun felsefi görüşleri dilimize aktarılmıştır. Felsefe alanında ilk çeviriyi 1859'da *Muhaverat-ı Hikemiye* adıyla Münif Efendi yapmıştır. Voltaire, Fenelon ve Fontenelle'nin eserlerinden alınan diyaloglardan oluşan bu eserin Batılı bir bakış açısı kazandırması açısından önemini Tanpınar şu ifadeler ile dile getirir:[20]

> *Bu eserle ilk defa okuyucular, insan yaratılışı, şöhret telakkisi, ferdi ihtiras, vatan sevgisi, cemiyet ahlakı, genç kız ve kadın terbiyesi gibi esaslı meselelerle, bizde o zamana kadar hâkim olan görüş tarzından ayrı bir şekilde karşılaşırlar.*

Voltaire'in felsefi hikâyelerin yer aldığı *Micromegas* adlı eserini *Hikaye-i Hikemiyye-i Mekromega* adıyla 1871'de Ahmet Vefik Paşa tercüme etmiştir. Rousseau da bu dönemde ilgi gören yazarlardandır. Yazarın *Emile* ve *İtiraflar* adlı eserleri Ziya Paşa tarafından tercüme edilmiştir. Bu tercümelerde toplumun eğitimine katkıda bulunmak amacı görülmektedir.

Namık Kemal, Montesquieu'nün Romalılar üzerine yazdığı bir eseri "Romalıların Esbâb-ı İkbal ve Zevâli Hakkında Mülâhazat" adıyla *Mir'ât*'ta yayımlamıştır.[21] Montesguieu'nün *Kanunların Ruhu* adlı eserini ise *Ruh'ul-kavanin* adıyla 1915'te Hüseyin Nazım tercüme etimştir. Bu çeviriler ülkede pozitivizmin yayılmasında etkili olmuştur.[22]

Tercüme faaliyetleri edebiyat sahasını da hareketlendirir. Tanzimat'la birlikte yoğun bir edebi tercüme dönemi başlar. Batılı birçok eser dilimize tercüme edilir. Bu çevirilerde Okay'a göre edebi değer değil hikmet ön plandadır.[23]

Edebi alanda Batı'dan yapılan ilk çeviriler şiir üzerinedir. La Fontaine, Victor Hugo, Lamartine, Racine, Musset ilk etapta eserleri tercüme edilen Batılı şairlerdir. Şinasi, 1859'da yayımladığı ve La Fontaine, Racine, Lamartine, Gilbert ve Fénelon'dan manzum olarak çevrilen şiir parçalarına Fransızca asıllarıyla beraber yer verdiği *Tercüme-i Manzume* ile şiir çevirilerinin kitap olarak ilk örneğini

---

[19] Abdullah Uçman, "Şemseddin Sami", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2010, Cilt: 38, s. 519-523.
[20] Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s.180.
[21] Ömer Faruk Akün, "Namık Kemal", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2006, Cilt 32, s. 361-378. Akün, adı geçen yazının künyesini de belirtmiştir: "Romalılar'ın Esbâb-ı İkbal ve Zevâli Hakkında Mülâhazat", *Mir'ât*, nr. 2, 3 Şevval 1279 / 22 Mart 1863.
[22] Cevdet Perin'e göre Ebüzziya Tevfik, *Kemal* (İstanbul 1306) biyografisinde aynı eseri Namık Kemal'in de tercüme ettiğini ifade etmiştir. (Cevdet Perin, *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*, Pulhan Matbaası, İstanbul, 1946, s. 150).
[23] Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s. 89.

sunmuştur.[24] Emel Kefeli'ye göre bu seçme mısralar Batı şiirini Türk okuruna tanıtması bakımından önemlidir ve genellikle ahlaki mesaj taşımaktadırlar.[25]

Şinasi'den sonra Ethem Pertev Paşa Victor Hugo'dan ve Rousseau'dan; Recaizade Mahmut Ekrem La Fontaine'den manzum tercümeler yapmıştır. Sevük'e göre manzum tercümelerden en nitelikli olanları Muallim Naci tarafından yapılmıştır.[26]

Ali İhsan Kolcu, şiir sahasında 1880-1901 yılları arasında bazı durgunluk dönemleri yaşanmakla birlikte yoğun bir çeviri faaliyetinin görüldüğünü ifade etmiştir. Kolcu'ya göre bu dönemde şiirleri en çok tercüme edilen ve Tanzimat şairleri üzerinde en çok etkisi hissedilen şair Lamartine'dir. Alfred de Musset, Chateaubriand, Sully Prudhomme Lamartine'den sonra en çok tercüme edilen şairlerden bazılarıdır. Araştırmacı bu dönemde yapılan şiir tercümeleri ile ilgili olarak şu genellemeyi yapmıştır:[27]

> *(...) Fransız edebiyatının bu kalburüstü şairlerinden başka çok sayıda ikinci ve üçüncü derecede şairlerin şiirlerinden de tercümeler yapılmıştır. Bunların büyük bir kısmı Fransızca şiir antolojileri ile mecmualarda görülen manzumelerin tercümeleridir.*

Osmanlı toplumu için yepyeni bir tür olan tiyatro, gösteri sanatı olmasının da etkisiyle Tanzimat sanatçıları tarafından ilgi görmüştür. Tiyatro çevirileri çoğunlukla Shakespeare, Moliere, Corneille üzerinde yoğunlaşmıştır. Batı'dan ilk tiyatro tercümeleri Ahmet Vefik Paşa'nın gayretleriyle Fransız edebiyatının en ünlü komedi yazarlarından biri olan Moliere'den yapılmıştır. Moliere dönemin en çok çevirisi yapılan tiyatro yazarıdır. Ahmet Vefik Paşa yedisi adapte olmak üzere Moliere'nin on altı eserini Türkçeye kazandırmıştır. Tercüme olanlardan bazıları *Dudu Kuşları* (*Les Precieuses Ridicules*) *Don Civani* (*Don Juan*), *Savruk* (*L'Etourdi*), *Kocalar Mektebi* (L'*Ecoledes Maris*), *Tartüf* (*Le Tartuffe*) adını taşımaktadır.[28] Bunun dışında Direktör Ali Bey ve Teodor Kasap da Moliere'den çeviriler yapmıştır. *Tartuffe, Riyanın Encamı* (1882) adıyla Ziya Paşa tarafından da tercüme edilmiştir.

---

[24] Âlim Kahraman, "Şinasi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2010, Cilt: 39, s. 166-169.
[25] Emel Kefeli, "Edebiyatın Gelişmesinde Tercümelerin Rolü: Tercüme Edebiyatı", s. 150.
[26] Şiir, tiyatro ve roman çevirileri konusunda İsmail Habip Sevük'ün *Avrupa Edebiyatı ve Biz II* kitabı kaynak olarak alınmıştır. Farklı kaynaklar ayrıca dipnotla belirtilmiştir.
[27] Ali İhsan Kolcu, *Tanzimat ve Servet-i Fünun Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerine bir Araştırma (1859-1901),* (Yayımlanmış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995, s. 575-576.
[28] Ömer Faruk Akün, "Ahmed Vefik Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi,* İstanbul, 1989, Cilt: 2, s. 143-157.

Fransız edebiyatından çevirisi yapılan bir başka tiyatro yazarı Corneille'dir. Ahmet Mithat, Corneille'nin *Le Cid* trajedisini *Sid'in Hulasası* adıyla çevirmiş ve 1892'de *Tercüman-ı Hakikat*'te tefrika etmiştir. Ayrıca Schiller'in *Hud'a ve Aşk* (1875), Sheakespeare'in *Othello* (1876) oyunu Hasan Bedrettin ve Mehmet Rıfat tarafından tercüme edilmiştir. Ancak bu çeviriler Fransızca tercümesinden dilimize aktarılmıştır. Victor Hugo da piyesleri tercüme edilen yazarlardandır. *Hernani* 1873-1874 yılında Ahmet Vefik Paşa tarafından, *Les Burgraves, Derebeyleri* adıyla 1881'de Ahmet Mithat Efendi tarafından, *Le Roi S'amuse* 1885'te Beşir Fuad tarafından *Soytarı* adıyla tercüme edilmiştir. [29]

Roman çevirileri daha çok okura seslenmesi sebebiyle döneme damgasını vurmuştur. Tercüme edilen romanlar macera-polisiye ve edebi olmak üzere iki kolda ilerlemiştir. Çevrilen yazarların sayısı da buna bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Fenelon, Victor Hugo, Lamartine, Bernardin de Saint Pierre, Daniel Defoe, Aleksandre Dumas Pere, Jonathan Swift ve L'Abbe Prevost ilk tercüme edilen sanatçılardan bazılarıdır ve hepsi Fransız edebiyatı sanatçısıdır. Bu dönemde genel olarak Fransız edebiyatından yapılan çeviriler diğer edebiyatlarla kıyaslandığında ciddi bir farkla öndedir.

Edebiyatımızda ilk roman tercümesi Fenelon'dan yapılmıştır. Yusuf Kamil Paşa'nın 1862'de dilimize kazandırdığı *Telemak*, İsmail Habip Sevük'e göre eski inşa üslubuyla tercüme edilmiştir ve kitabın aslında olmayan mecaz ve istiarelerle yüklüdür. Eser, 1881'de Ahmet Vefik Paşa tarafından yeniden ve daha iyi bir şekilde tercüme edilmiştir. [30]

Victor Hugo romanları tercüme edilen diğer bir sanatçıdır. Hugo'nun *Sefiller* romanı Münif Paşa tarafından *Mağdurin Hikâyesi* adıyla sade bir dil kullanılarak ve kısaltılarak çevrildikten sonra *Ruzname-i Ceride-i Havadis*'te tefrika edilmiştir. *Bir Mahkûmun Son Günü* Ali Nihad, *Obur Klod* Tevfik Selanikli tarafından 1886'da tercüme edilmiştir.

İlk kez Ahmet Lütfi'nin Arapça tercümesinden dilimize kazandırdığı, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'su ikinci kez Şemseddin Sami tarafından (1884)

[29] Zeynep Kerman, *1862-1910 Yılları Arasında Victor Hugo'dan Türkçeye Yapılan Tercümeler Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1978, s. 357, 365, 368.
[30] Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, s.330.

Türkçeye tercüme edilir. [31]

Lamartine'den *Jöneviev*, Memduh Paşa tarafından 1868'de *Tercüme-i Hikâye-i Jöneviev* adıyla, Halil Edib tarafından ise *Jöneviyev-Bir Hizmetçi Kızın Sergüzeşti* adıyla tercüme edilir.[32] *Graziella* 1879'da Yusuf Neyyir tarafından, *Rafael* ise farklı tarihlerde ve farklı çevirmenler tarafından defalarca tercüme edilmiştir.

Bernardin de Saint Pierre'in *Paul et Virginie*'si Emin Sıddık'ça 1870'te çevrilmiş; *Hançer* gazetesinde tefrika edilmiştir. Eser, farklı yıllarda farklı çevirmenlerce tekrar tekrar tercüme edilmiştir.

Aleksandre Dumas Pere bu dönemde en çok tercüeme edilen yazarlardan biridir. *Monte Cristo* yazarın tercüme edilen ilk romanıdır, eser Teodor Kasap tarafından 1873'te tercüme edilmiştir. Dumas'ın daha pek çok romanı Türkçeye nakledilmiş ve büyük ilgi görmüştür. *Kraliçenin Gerdanlığı* (1873), *Üç Silahşörler* (1875), *Antoni yahud İkmal-i Namus* (1876), *Pol Jon* (1879), *Binbir Hayal* (1881), *Amori* (1886) bu eserlerden bazılarıdır.[33] Aleksandre Dumas Fils'in *La Dame aux Camelias* romanını ise Ahmet Mithat çevirmiştir.

M. Nihat Özön, ilk tercümelerin dağınık bir yapı arz ettiğini, özellikle macera romanı tercümelerinin okurun isteğine göre şekillendiğini ve bu durumun 1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar devam ettiğini söylemiştir:[34]

> *1878 muharebesine kadar bu tarzda dağınık bir şekilde devam eden tercüme çalışması, bu harbin sarsıntıları yavaş yavaş azalmaya başladığı zamandan itibaren büyük bir hamle halinde kendini gösterdi. On yıl kadar süren bu zaman içinde, ekseriyetini meşhur Fransız tefrika ve zabıta romanlarının tercümeleri teşkil etmek üzere birçok tercümeler yapıldı.*

Bu ilk çevirilerden sonra daha pek çok roman dilimize çevrilmiştir. 1890'a kadar birer numune niteliği taşıyan bu çeviriler 1890'dan sonra artar. Özlem Bay 1860 – 1900 yılları arasında yapılan edebi çevirileri incelediği çalışmasında şu sonuca ulaşmıştır:[35]

> *Roman ve hikayeleri en çok çevirilmiş yazarlar sıralanacak olursa: Xavier de*

---

[31] İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923),* İstanbul, 2013, s.178-179.

[32] Yadigar Türkeli, *Tanzimat'tan Sonra Türkçe'de Roman Tercümeleri (1860-1928),* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, s.168.

[33] A. Selin Erkul Yağcı, *Catalogue Of Indigenous And Translated Novels Published Between 1840 And 1940.*

[34] Mustafa Nihat Özön, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941, s.226.

[35] F. Özlem Bay, *Fransız Edebiyatından Yapılan İlk Edebi Çeviriler Üzerine Analitik Bir Uygulama (1860-1900),*(Yayımlanmamış doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, s. 92.

Montepin (32), Jules Verne (22), Paul de Kock (18), George Ohnet ve Eugène Sue (11), Victor Hugo ve Alexandre Dumas Fils (10) Octave Feuillet ve Jules Mary (9), Alexandre Dumas Père (8), Emile Richebourg ve Lamartine (7), Emile Gaborieau, Pierre Zaccone ve Lesage (6) roman ile, bu dönemde romanları en çok çevrilen yazarlardır.

Çevrilen eserleri niteliklerine göre *klasik* (başyapıt), *popüler* (çok satan) ve *tipik* (kaynak kültüre özel) olarak niteleyen araştırmacı, toplam 258 çeviriden, 205'inin yani bu dönemde tercüme edilen eserlerin % 80'inin popüler romanlardan oluştuğunu tespit etmiştir. Ortaya çıkan bu sonucu ise şu şekilde değerlendirmiştir:

Bununla birlikte, çeviri faaliyetlerinin başladığı ilk yıllarda, klasik eserlerin daha çok çevrildiği görülmektedir. Ancak sonraki yıllarda hem çeviri sayısı artmış hem de klasik romanlara oranla, daha çok popüler romanlar çevrilmiştir. Bu durumun nedenleri arasında belki de en çok öne çıkan, okur profilinin gelişimi ve değişimidir.

Tercüme edilecek eserlerin seçiminde rol oynayan etkenlerden biri de yayıncıların Avrupa'daki yayın hareketlerini takip etmeleri olabilir. Halit Ziya'nın aşağıda yer alan görüşleri bu ihtimali güçlendirmektedir:[36]

Kitap basanların en ziyade heveslerini tahrik eden Garp edebiyatının yeni mahsülleridir. Ne zaman yeni çıkmış bir hikâye mükâfat kazanmış yahut telif edildiği lisandan başka dillere nakledilmiş ise bizde de aynı eserin bir tercümesini meydana çıkarmak gayreti uyanmaktadır.

Tercüme faaliyeti bireysel çabaların yanı sıra süreli yayınlarla da desteklenmiştir. Dönemin gazete ve dergilerinin sütunlarında çeviri eserlere yer verilmiştir. Dönemin önemli gazetelerinden *Tercüman-ı Hakikat*, sütunlarında tercümeye yer veren önemli yayınların başında gelir. Batı'yı takip eden ve Batı edebiyatını halka tanıtmayı amaçlayan Ahmet Mithat Efendi'nin bu çabası gazetenin sütunlarında da kendini hissettirir. Gazete, Batı edebiyatını; Batılı edebi türleri, sanatçıları, akımları tanıtmak ve sanatçıların beğendikleri eserlerini tercüme etmek yoluyla sütunlarına yansıtmıştır. Batılı yazarlar noktasında zengin bir içeriğe sahiptir. Ahmet Şerif Çaycı *Tercüman-ı Hakikat*'in *Servet-i Fünun* ortaya çıkana kadar Batı edebiyatını tanıtma görevini üstlendiğini dile getirmiştir.[37]

Mecmua-i Fünun Batı'dan çevirileri yayımlaması bakımından önemli dergilerden biridir. [38] Dergi Münif Paşa'nın kurduğu Cemiyet-i İlmiye-i

[36] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair,* (Haz. Sacit Ayhan ve Levent Ali Çanaklı), Özgür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 447.
[37] Ahmet Şerif Çaycı, *Tercüman-ı Hakikat Gazetesinde Batı Edebiyatı -1878 – 1896 Yılları Arası (Servet-i Fünun'a Kadar),* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993 (Basılmamış doktora tezi), s. 6.
[38] İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923),* s.41

Osmaniye'nin yayın organı olarak Münif Paşa tarafından 1862-1867 yılları arasında çıkarılmıştır. Dergide dönemin seçkin bilim insanlarının yazılarının tercümelerine yer verilmiştir. Sayfalarını çoğunlukla pozitif bilimlere ayırmış olan *Mecmua-i Fünun*'da tarih, dil, felsefe alanında Batılı düşünürlerin görüşleri de aktarılmıştır.[39]

Tercüme faaliyetinin yer bulduğu diğer bir süreli yayın, Servet-i Fünun sanatçıları için bir okul niteliği taşıyan ve bu anlamda Servet-i Fünun'un bir anlamda hazırlayıcısı sayılan *Mektep* dergisidir. Cem Şems Tümer derginin bu işlevini şöyle ifade etmiştir:[40]

> *Servet-i Fünun mecmuası etrafında meydana gelecek olan edebi akımın mensuplarının ilk eserlerini bu mecmuada neşretmelerinin sonucunda Servet-i Fünun estetiği önce "Mektep" mecmuası etrafında teşekkül etmiştir.*

Gerek devlet eliyle gerek özel teşebbüslerle gerçekleştirilen tercümeler yeni tercümelerin yapılmasına zemin hazırlamış, Türk yazarların Batı etkisinde yeni bir edebi ekol oluşturmalarına olanak sağlamıştır. Tanzimat döneminde tercümeleriyle edebiyatımızı hareketlendiren yazarlar, Batı'yı çok daha iyi tanıyan bir neslin yetişmesinde köprü görevi görmüşlerdir.

---

[39] Dündar Akünal, "İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünun", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, 1985, Cilt:1, s.117-118.

[40] Cem Şems Tümer, "Mektep Dergisi ve Hakkında Yapılan Çalışmalara Dair Bazı Dikkatler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21, Erzurum 2003, s. 323-338. *Mektep* dergisiyle ilgili tezler için bkz. Cem Şems Tümer, *Mektep Mecmuası – Tahlili Fihrist İnceleme ve Seçilmiş Yazılar* -, Atatürk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1994; Reyhan Elmas Keleş *Mektep Dergisinin İncelenmesi Batı Edebiyatından Tercümeler 1891-1898,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖNEMLERE GÖRE

Servet-i Fünun dergisinin yayın hayatına başladığı 1890'lı yıllar tercüme faaliyetlerinin hızla devam ettiği bir devredir. Dönemin dergi ve gazetelerinde Batılı yazar ve şairlerden yapılan tercümeler önemli bir yer tutmaktadır. *Mektep* dergisi, Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesi, Batı edebiyatından tercümelerin yer aldığı süreli yayınların başında gelmektedir. Bunun yanı sıra dönemin şair ve yazarları bireysel tercüme faaliyetlerini sürdürmektedir. Çeşitli matbaalarda Aleksandre Dumas Pere, Paul de Kock, George Ohnet, Jules Verne gibi popüler yazarlardan tercümeler yayımlanmaktadır.

Bu dönemde Servet-i Fünun yazarları da bizzat tercüme yaparak tercüme faaliyetine katkıda bulunmuşlardır. Örneğin Halit Ziya *Nevruz* ve *Hizmet*'te Mehmet Rauf *Mektep*'te Hüseyin Cahit *Tercüman-ı Hakikat*, *Mektep*, *Saadet*, *Sabah*'ta tercümelerini yayımlamıştır. Ayrıca bireysel çabalarıyla önemli çalışmalara da imza atmışlardır. Servet-i Fünun yazarlarının bu alandaki çalışmaları dönemin yönelimini anlamak için aydınlatıcı olacaktır.

Halit Ziya, romancılığının yanı sıra bu alanda yaptığı dikkate değer çalışmalarla öne çıkmıştır. Fransız, Alman, İtalyan, Yunan, Latin edebiyatlarının tarihi üzerine ders notu şeklinde yazdığı kitaplar, 1890 – 1891 arasında *Hizmet*'te yayımlanan İsveç, Rus, Sanskrit, Finlandiya edebiyat tarihleri ile ilgili seri yazıları, *Sanata Dair*'in 4. cildinde Batılı edebiyatçılar hakkındaki değerlendirmeleri onun Batı edebiyatına ne kadar hâkim olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.[41]

Halit Ziya, tercüme ettiği hikâyelerin bir kısmını *Nakil*'de (1310-1312) toplamıştır.[42] E. Zola, Maupassant, C. Mendes, F. Coppee, T. Banville, V. K. Clifford, J. Claretie, H. Malot bu eserde tercüme edilen yazarların başında gelir.

Fransızcanın yanında İngilizce de bilen ve küçük yaşlarda Fransızca romanlar okuyan Mehmet Rauf, *Edebi Hatıralar*'ında hayranı olduğu Fransız yazarlardan söz eder:[43]

---

[41] Ömer Faruk Huyugüzel, *Halit Ziya Uşaklıgil*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010, s.25-43
[42] Ömer Faruk Huyugüzel ve Zeynep Kerman, "Halit Ziya Uşaklıgil Bibliyografisi", *Türk Dili*-Halit Ziya Uşaklıgil Özel Bölümü-, Sayı: 529, Ocak 1996, s. 212
[43] Mehmet Rauf, *Edebi Hatıralar*, Kitabevi, İstanbul, 2008, s.12

Böylece on altı, on yedi yaşıma geldiğim vakit edebiyatımızın bilhassa son eserlerini devretmiş, Kemal'i, Ekrem'i, Hamid'i, Mithad'ı hatmetmiş, hatta Fransız edebiyatına dâhil olarak Dode'yi [Daudet], Flober'i [Flaubert] tanımış, Safo'nun [Sapho], Madam Bovari'nin [Madam Bovary] meftunu olmuş idim.

İnci mecmuasında yayımlanan bir röportajında da beslendiği kaynakları ifade eden şu cümleleri kurar:[44]

O zaman biz bugünkü genç muharrirler gibi değildik, bir yazar, üç hatta beş okurduk. Hem bir okuduğumuzu defaatle okumak, bir eserin lübb-i ruhuna hulûl için çalışmak lazım geldiği kanaatinde idik. Bu kanaatle hatmettiğim edebiyatların beni en çok müteessir eden üstadları Fransızlardan Alfred Dövini [Alfred de Vigny], Lökont dö Lil [Leconte de Lisle], Bodler [Baudelaire], Flober [Flaubert], Gonkurlar [Goncourt'lar], Dode [Daudet] ve Mopasan [Maupassant], İngilizlerden Şeley [Shelley], Kits [Keats], Sivinbaren [Swinburn], Ruslardan Turgenef [Turgenyev], Dostoyevski, İtalyanlardan bilhassa Leopardi ve hele Daninçiyo'dur [de Annunzio].

Mehmet Rauf'un *Mektep*[45] *ve Servet-i Fünun*[46] dergilerinde Batı edebiyatı tarihi ile ilgili yazıları yayımlanır. Rauf'un *Mektep*'teki tercüme hikâyeleri şunlardır:[47] *Boş Yuvalar* (1896), *Nafile* (1897) (Catulle Mendes), *Lütfen Biletlerinizi Efendiler* (1896) (George Courteline). Ayrıca Prosper Merimee'nin *Carmen* adlı eserini ve eserden yola çıkılarak düzenlenmiş bir operayı, Alphonse Daudet'in romanı *Sapho*'yu değerlendirdiği iki yazısı da *Servet-i Fünun*'da yer almıştır.[48]

Yazarın İtalyan edebiyatı tarihi üzerine de bir çalışması vardır. Yazar bu eserinde Dante, Petrarca, Ariosto, Tasso, Leopardi, D'Annunzio gibi yazarların eserlerinden parçaların tercümelerine de yer vermiştir. [49] Bu çalışma alanında ilk olması yönüyle önemlidir.

Fransızcayı kendi çabalarıyla öğrenen Hüseyin Cahit Yalçın'ın, başta *Servet-i Fünun* olmak üzere dönemin diğer gazete ve dergilerinde çok sayıda tercümesi yayımlanmıştır. Pierre Loti'den *İzlanda Balıkçıları* (1903), Leon Marillie'den *Hürriyyet-i Vicdân* (1906), Anatole France'tan *Allahlar Susamışlardı* (1936), Tollio Murri'den *Kürek Cehennemi* (1936) Hüseyin Cahit'in tercümelerinden bazılarıdır. Özellikle Maupassant'dan tercümeler yapan yazarı, en çok zorlayan dönemin sansür

[44] Mehmet Rauf, age., s.82
[45] *Mektep*'te İngiliz edebiyatı ve tiyatrosu üzerine yazılar yazmıştır.
[46] Mehmet Rauf'un Fransız sanatçılardan E. Zola, Alfred de Musset, Sully Prudhome, İngiliz şair Tennyson ve Norveç romancı H. İbsen'i tanıtıcı yazıları *Servet-i Funun'da* yayımlanmıştır.
[47] Rahim Tarım, *Mehmet Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 282.
[48] Bu yazılar Rahim Tarım'ın *Mehmet Rauf Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma* adlı çalışmasında tercüme hikâye olarak verilmiştir. Bkz. Rahim Tarım, s. 282.
[49] Mehmet Rauf, *Türkçe'de İlk İtalyan Edebiyatı Tarihi, İtalyan Edebiyatı (1913),* Haz. Oğuz Karakartal-İbrahim Arslan, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.26-92

uygulamalarıdır. Hüseyin Cahit, tercüme ettiği eserlerin sansürcüler tarafından bozulmasından yakınır. Bu nedenle de tercümelerini kendi adıyla yayımlamaz. Bu durumu anılarında şöyle dile getirmiştir:[50]

> *(...) Pek çok sevdiğim bu eserin üstüne çeviren diye adımı koyamadım. Çünkü sansürcünün yıkıp bozmalarına uğrayarak edebiyat değerini yitirmiş sayıyordum ve bunu edebiyatçılık onuruna aykırı buluyordum.*

Yazarın Fransızcadan tercüme ettiği "Edebiyat ve Hukuk" makalesi nedeniyle derginin kapatılması da bu sansürün bir göstergesidir. Hüseyin Cahit bu olaydan sonra *Servet-i Fünun*'daki tercümelerinin çoğunda "Safvet Suad" imzasını kullanmıştır. Benzer bir durumdan Halit Ziya da bahsetmiştir.[51]

Baskı rejiminin tercüme faaliyetleri üzerinde gözden uzak tutulamayacak bir etki gücü vardır. Yine de bu dönemde birçok yayınevi roman tercümeleri yayımlamaya devam etmiştir. Türk edebiyatının belli bir dönemine damgasını vuran iki matbaanın 1896-1901 yılları arasındaki faaliyetlerine göz atalım: Ali İhsan Tokgöz'ün sahibi olduğu Âlem Matbaasında Camille Flammarion, André Theuriet, Jules Verne, Alphonse Daudet ve Lamartine'den; Ahmet Mithat'ın sahibi olduğu Tercüman-ı Hakikat Matbaasında ise Alexandre Dumas Fils, Edmond Tarbé, Judith Gautier, Adolphe Belot, Ponson du Terrail, Albert Delphit'ten tercüme romanların basıldığını görmekteyiz.[52] Bu yazarlar Türk okurlarının talep ettiği çok okunan romanlarıyla öne çıkmaktadır. Tercüme edilen yazarların seçiminde genel okur kitlesinin tercih ve beğenileri etkili olmuştur.

Servet-i Fünun yazarları da yukarıda bahsettiğimiz çeviri çalışmalarını belirli bir plana göre değil; o günün koşullarında, okuduklarından beğendiklerini ve tercüme edilebileceğini düşündükleri eserleri çevirerek sürdürmüşlerdir.

Sonuç olarak bu dönemde, sistemli bir tercüme faaliyeti söz konusu değildir. Halit Ziya, *Sanata Dair*'de tercümelerin gelişigüzel yapıldığından ve tercüme faaliyetlerini düzenleyecek bir heyetin eksikliğinden söz etmiştir.[53] Gül Mete Yuva, Servet-i Fünun sanatçılarının, Türk edebiyatını kökten değiştirme amaçlarına rağmen

---

[50] Hüseyin Cahit Yalçın, *Edebiyat Anıları*, (Haz. Rauf Mutluay), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002, s.118.
[51] Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, (Haz. Nur Özmel Akın), Özgür Yayınları, İstanbul, 2008, s.475.
[52] A. Selin Erkul Yağcı, *Catalogue Of Indigenous And Translated Novels Published Between 1840 And 1940*.
[53] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s. 818.

programlı bir tercüme faaliyetine girişmemelerinin nedeninin dönemin sansür uygulamaları olduğunu belirtir.[54]

Yine de sanatçıların Batı edebiyatına vukufiyetleri düşünülürse tercüme edilecek eserlerin seçiminde titiz davrandıkları söylenebilir. Örneğin Halit Ziya Fransız edebiyatından tercüme etmek istediği yazarları seçerken onların kendi edebiyat dünyasında seçkin bir yer edinmiş olmalarına ve Fransız edebiyatını farklı yönleriyle temsil etmelerine dikkat etmiştir:[55]

> *On dokuzuncu asrın son nısfında iştihar eden ve iktidarları Fransız edebiyatında kendilerine bir mevki-i mümtaz kazandıran küçük hikâye muharrirlerinden bir fehris tertip ettim, bunlardan belki elli kadar vardı: Armand Silvistre, Arsene Housaye, Alphonse Daudet, Catulle Mendes, Paul Arene, Rene Maizeroy kabilinden birbirine benzemeyen, aralarında nevi ve üslup itibariyle büyük farklar olan ediplerden müteşekkil uzun bir fehris…*

Görülüyor ki bu döneme damgasını vuran Servet-i Fünun nesli ilk tercümelerin ışığında Batı edebiyatını tanımış, yabancı dil bilmelerinin de etkisiyle Batı edebiyatına çok daha geniş ve derin bir şekilde nüfuz etmişlerdir. Servet-i Fünun yazarları Batı'ya olan ilgilerini sadece Batılı eserleri okuyarak değil, Batı'dan çeviri yaparak da ortaya koymuşlardır. Bilhassa Halit Ziya, Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit çeviriyle özel olarak ilgilenmişler, tercüme yapmakla yetinmeyip, iyi bir tercümenin nasıl olması gerektiği noktasında kafa yormuşlardır.

Servet-i Fünun'un Batı etkisinin en çok hissedildiği dergilerden biri olduğu konusunda araştırmacılar hemfikirdir. Bunda dergi sahibi Ahmet İhsan Tokgöz'ün kendisinin de çeviri yapıyor olmasının etkili olduğu kanaatindeyiz. Ercilasun, Ahmet İhsan'ın tercümeyle yayın hayatına atıldığını ifade etmiştir. [56] Ahmet İhsan, *Servet-i Fünun* dergisini çıkarmadan önce de çeviriler yapmış, 1891'den sonra yeni roman tercümelerinden bazılarını *Servet-i Fünun*'da tefrika etmiştir.

Servet-i Fünun dergisinin yayın hayatına başladığı dönemlerde çeviri faaliyetleri hız kazanmış bulunmaktadır. *Servet-i Fünun* dergisinde de çeviri, oldukça önemli bir yer tutar. Yapılan tercümeler belirli bir türle sınırlı değildir. Dergi sayfalarında hemen her türde (şiir, roman, hikâye, tiyatro, makale, eleştiri ve biyografi) tercüme örnekleri yer almıştır.

---

[54] Gül Mete Yuva, *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 118.
[55] Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, s. 473.
[56] Bilge Ercilasun, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, s. 69.

Servet-i Fünun'da çok sayıda şiir tercümesi yayımlanmıştır. Şiir tercümeleri çoğunlukla Fransız şairlerden yapılmıştır. Alfred de Vigny, Shelley, Goethe, V.Hugo, Henry de Regnier, Jean Moreas şairlerden bazılarıdır.

Tercüme romanlar da dergide önemli bir yere sahiptir. Tefrika halinde yayımlanan bu romanlar, en dikkat çekici başlıklarla yayımlanmış hatta bazıları haftalar öncesinden ilan edilmiştir. Paul Bourget, Jules Verne, Lamartine, Alphonse Daudet, François Coppee, Pierre Loti, Andre Theuriet ve Marcel Prevost dergide romanları tercüme edilen yazarlardan bazılarıdır. Bu yazarların çoğu natüralizm ya da parnasizm akımının temsilcisi olarak görülmektedir.

Parnasizm bilindiği gibi şiirde görülen bir edebi akımdır. Bu nedenle dergide parnasyen yazarların hikâye başlığı altında tercüme edilen eserlerinin manzum hikaye olması muhtemeldir.

Batı'dan yapılan tiyatro tercümeleri ise oldukça az yer tutmaktadır. Akyüz, Servet-i Fünun yazarlarının okunmak için tiyatro anlayışını benimsemediklerini bu nedenle dönemin sansür uygulamaları nedeniyle tiyatroya uzak durduklarını ancak ilgisiz de kalmadıklarını ifade etmiştir.[57] Tiyatro tercümelerinin sayıca az olmasının da buna bağlanabileceği kanaatindeyiz. Tiyatro Servet-i Fünun yazarları tarafından da ihmal edilen bir türdür. Bunun en önemli sebebi topluluk yazarlarının realist olmasıdır. Yani realizmin bir nevi roman ve hikâyeyi öne çıkaran bir akım olmasıdır, diyebiliriz.

Derginin ilk sayılarından itibaren Batılı sanatçıları tanıtan biyografi yazıları yayımlanmıştır. Biyografisi yayımlanan sanatçılardan çoğunun da bir ya da birkaç eserinin tercümesi *Servet-i Fünun* sayfalarında yer almıştır. Octave Feuillet, Emile Zola, Aleksandre Dumas Fils, Alphonse Daudet, Goncourt Kardeşler, Maupassant, F. Coppee, J. Ohnet, Leon Cahun, Jules Lemaitre, Andre Theuriet, Paul Margeuritte, Andre Gide Servet-i Fünun sayfalarında tanıtılan yazarlardan bazılarıdır. Hakkında bilgi verilen yazarlar da yine çoğunlukla natüralizmin temsilcilerindendir.

Servet-i Fünun'da o günün önemli yazarlarının hikâyelerine de yer verilmiştir. Bu yazarlardan bazılarının Nobel ödüllü olması, bazılarının Fransa'nın seçkin edebiyat kurumlarından biri olan Academie Française üyeleri arasında bulunması yazarlar konusunda seçici olduklarını düşündürür. Ancak seçtikleri hikâyelerin niteliği hakkında -olumlu ya da olumsuz- kesin bir şey söyleyemiyoruz.

[57] Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İstanbul, 1999, s. 108.

Çünkü çoğu çeviri hikâye orijinal ismiyle tercüme edilmediği için hikâyelerin asıl metinlerine ulaşmak oldukça güçtür. Bunu bize düşündürten, aynı hikâyenin farklı isimlerle iki kere tercüme edilmesi olmuştur. Örneğin Maupassant'ın orijinal adı "Les Bijoux" olan hikâyesi "Elmaslar"[58] ve "Elmas Merakı" [59] isimleriyle iki kez tercüme edilmiştir. Aynı durum Henri Lavedan'ın bir hikâyesi için de geçerlidir. Yazarın "Valide Muhabbeti"[60] adıyla dilimize aktarılan hikâyesi yaklaşık iki yıl sonra "Kiralık Apartman"[61] adıyla yeniden tercüme edilmiştir. Bu nedenle bazı tanınmış yazarların bilinen hikâyeleri dışındaki hikâyelerin asıl ismini belirlemek çok daha kapsamlı bir çalışmanın konusu olacaktır.

Tercüme hikâyelerin seçiminde sadece yazarların niteliği değil hikâyenin konusunun da etkili olduğunu düşünmekteyiz. Zira dergide yer alan bazı yazılarda, Batılı yazarlar, hikâyelerinde işledikleri konular yönüyle birer ahlak dersi verdiği için takdir edilmektedir. Bu yazılardan biri dergide tercüme hikâyeleri de yayımlanan Ali Nusret'e aittir. Ali Nusret *Servet-i Fünun*'da yayımlanan "Küçük Hikâyeler" başlıklı mini yazısında serd ettiği görüşleriyle Ahmet Mithat'ın hikâyenin sonunda bir ders almak gerektiği yönündeki düşüncesine yaklaşır:[62]

> *Avrupa'da bir kısım üdeba – aynen takip ve tercüme-i tabiat gibi bir meslek-i hakikat-perestane dâhilinde – tasvir-i ihtirasat usulünü ihdas etmişlerdir ki bunların içinde samia-i nezahet ve iffeti çâk-nâk eden tafsilat-ı bürehneyi haiz şiirler, fıkralar, hikâyeler de vardır. Hâlbuki meayib-i beşeriyenin böyle perde-birunane, hatta iştiha-füruz bir şive-i üryan ile tasvirinde ekserinin yine bir kasd-ı ahlakisi, tariz ve tenkide müteveccih bir nuhbe-i emeli vardır. (...) Avrupa üdebası da böyle eserler yazarlar? Fakat en perde-ber-endaz olanlarının asarında dahi hemen daima süziş-aver bir ders-i edep ve ahlak vardır. Şimdilik bunlardan bir numune tercüme ediyoruz. Hem de bunu Fransa'da en perde-birunane eserler yazmakla maruf bir müelliften, (Katül Mendes)ten intihap ettik. Bu da bir alüfteyi, tasvir ediyor. Lakin bakınız, nasıl?*

Ali Nusret'in bu düşüncesine benzer bir ibare Portekiz edebiyatından tercüme edilen "Hayat-ı Raiyane" başlıklı hikâyenin 3. tefrikasının başında da yer almaktadır:[63] "Bu hikâye zahiren bir çoban kızı ile âşığının akıbet-i faciasını ve bu

[58] Maupassant (Çev. Safvet Suad), "Elmaslar", *Servet-i Fünun* Cilt: 25, Sayı: 639, 10 Temmuz 1319/23 Temmuz 1903, s. 236-239.
[59] Maupassant (Çev. İmzasız), "Elmas Merakı", *Servet-i Fünun,* Cilt: 43, Sayı: 1101, 28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912, s. 199-203.
[60] Henri Lavedan, "Valide Muhabbeti", *Servet-i Fünun*, Cilt: 27, Sayı: 679, 15 Nisan 1320/28 Nisan 1904, s. 41-43.
[61] Henri Lavedan, "Kiralık Apartman", *Servet-i Fünun*, Cilt: 32, Sayı: 831, 15 Mart 1323/28 Mart 1907, s. 395-397.
[62] Ali Nusret, "Küçük Hikâyeler", *Servet-i Fünun,* Cilt: 37, Sayı: 946, 9 Temmuz 1325/22 Temmuz 1909, s. 150.
[63] İmzasız, "Hayat-ı Raiyane", *Servet-i Fünun,* Cilt: 46, Sayı: 1196, 8 Mayıs 1330/21 Mayıs 1914, s. 30.

iki dildadeyi kıskanan diğer bir çobanın ihtiras ve intikamını musavverdir, fakat maksad-ı hakiki ihtirasat-ı behimanenin ne raddeye kadar varacağını, mühlik ve vahşi kıskançlığı ne derecede canavarlığa vardıracağını göstermektir."

Bu yazı, iki şekilde yorumlanabilir: Birincisi; hikâye, tercüme edilirken ya da tercüme edilecek hikâye seçilirken toplumsal faydanın ön planda olduğu yolunda bir değerlendirmedir. İkincisi; hikâyelerdeki olumsuz örnek teşkil edecek sahnelerden dolayı gelecek eleştirileri önlemek ve anlatılan olayı bu şekilde meşrulaştırma kaygısıdır. Bunlardan birincisi romantik anlayışın, ikincisi realist anlayışın göstergesidir.

Tercüme hikâyeler şekil bakımından incelendiğinde bazılarının tasvir ağırlıklı olduğu bazılarının ise sadece diyalogtan oluştuğu görülmüştür. Dikkatimizi çeken bir diğer nokta da manzum olarak yazılan bir metnin hikâye başlığı altında mensur olarak verilmesidir. François Coppee'nin *Demirciler Grevi* adlı manzum hikâyesi mensur olarak ve hikâye başlığı altında verilmiştir. Bu örnek, bize benzerlerinin de – özellikle parnasyenlerden tercüme edilen hikâyelerde - olabileceğini düşündürmüştür. Bu durum, çevirinin sınırlarının net olmadığını göstermektedir. Manzum eserleri mensur olarak çevirme eğilimi o dönemde genel olarak kabul görmüştür. Dönemin önemli tercümanlarından Manastırlı Rıfat, Necip Asım Bey ve Ahmet Mithat Efendi şiirlerin bütün güzelliğiyle Türkçeye manzum olarak aktarılmasının çok güç olduğunu, aynen tercümesi mümkün olmayan şiirlerin mensur olarak çevrilmesinin daha sağlıklı olacağı kanaatindedirler.[64] Halit Ziya'nın görüşleri de bu doğrultudadır:[65]

> *Hiçbir zaman yalnız manzum eserler için değil, mensur eserler için de bir çevirmede asla ait güzelliklerin oldukları gibi bulunabileceğine inanmamalıdır. (...) Büyük küçük manzum bir eseri alıp başka bir dile gene manzum çevirmek demek metnin esasını alarak, belki mümkün oldukça asla yaklaşarak onu yeniden yazmak demektir; böylelikle vücuda gelecek eser onu yaratan şairin olmaktan ziyade onu taklit eden kalemindir. Bu savaşta aslını unutturacak kadar muvaffak olan şairlere tesadüf edilse bile bu yolda yapılabilmiş çevirmelere gene aslının kıymeti bakımından bir değer verilemez. Bu düşünceden çıkarılacak netice şu oluyor ki bir manzum eser için en sağlam çevirme onu mensur olarak fakat tam bir mutabakatla almaktır.*

[64] Ali İhsan Kolcu, *Tanzimat ve Servet-i Fünun Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerine bir Araştırma (1859-1901),* s.71-74.
[65] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s. 73.

Uşaklıgil'e göre, yapılan tercümeler aynen ve mealen olmak üzere ikiye ayrılmaktadır: [66]

> *Lakin bütün bu tercümeler aynen ve harfiyen, aslına ait hususiyetleri Türkçede gösterecek surette olmaktan ziyade mealen denecek bir mahiyettedir. (…) Aynen ve harfiyen tercümenini ilk numunesini Şemseddin Sami, Victor Hugo'nun Sefiller tercümesiyle vermiştir.*

Böyle bir tercümede aranılacak en temel özellik ise şudur:[67]

> *(…) eser Türkçeye çevrilirken her neviden hususiyetini, üsluba ait hususiyeti de dahil olarak, beraber getirmelidir. Bir Alphonse Daudet, bir Abel Hermant'tan; bir Goncourt, bir Marcel Proust'tan inşa ve şive itibarıyla bile ayırt edilebilmelidir.*

Uşaklıgil, karşılaştığı tercüme eserlerle ilgili değerlendirmelerde bulunduğu bir yazısında ise yukarıdakilere ilaveten şunları dile getirir:

> *Gene temenni olunacak şeylerden biri de artık tatbik yahut hülasaten çevirme hatta aşırma tarikiyle her gün görülen yazılardan vazgeçilmesi ve bunların yerine seçme eserlerin bulunup tercüme edilmesidir.*

Sergül Vural Kara, "Tarihsel Değerlendirmeler Işığında Türkiye'de Çeviri Etkinliği" adlı makalesinde 19. yüzyılda yapılan bu çevirileri "öykünme" çeviriler olarak niteler ve bizde çokça tercih edilen bu yöntemin de yine bize Fransız edebiyatından geldiğine dikkat çeker[68]:

> *Cumhuriyet dönemine kadar yaygın olan bu çeviri yönteminin kaynağını bulmaya çalıştığımızda, birçok açıdan Fransa'daki yönelimleri kendine örnek almış olan Osmanlı'nın bu alanda da yazar ve çevirmenlerin yine aynı etkileşim içerisinde bulunmuş olma ihtimalini değerlendirmenin yerinde olacağı açıktır. Fransa'da yoğun olarak 18. yüzyılda gözlemlenebilen, kaynak metni sadece esin kaynağı olarak değerlendiren, ya da kaynak metnin çevirmen tarafından 'düzeltilerek' erek dile aktarma sonucunda ortaya çıkan çeviri eserleri dikkati çekmektedir. Bu çeviri yöntemi ile ortaya konan eserler les belles infidèles [sadık olmayan güzeller] olarak adlandırılmaktadır.*

Gül Mete Yuva, o dönemde yaygın olan bu durumu çevirinin katettiği mesafeyi göstermesi bakımından önemli bulur:[69]

---

[66] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s.59. Özlem Bay, *Fransız Edebiyatından Yapılan İlk Edebi Çeviriler Üzerine Analitik Bir Uygulama* başlıklı tezinde, Fransızcadan yapılan ilk çevirileri yöntem bakımından sekiz başlıkta inceler: Harfiyen (aynen çeviri), mealen ve tafsilen (manaya göre /açıklamalı çeviri), tevsien (genişleterek çeviri), iktibasen (kısaltarak çeviri), hülasa /telhis (özetleyerek çeviri), tahvilen (dönüştürerek çeviri), nazire/tanzir (benzeterek, öykünerek çeviri), serbest (keyfi çeviri). Bkz. F. Özlem Bay, *Fransız Edebiyatından Yapılan İlk Edebi Çeviriler Üzerine Analitik Bir Uygulama (1860-1900)*, s. 97-112.

[67] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s.60

[68] Sergül Vural Kara, "Tarihsel Değerlendirmeler Işığında Türkiye'de Çeviri Etkinliği", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2010, s. 94-101

[69] Gül Mete Yuva, *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*, s. 56.

Lamartine'nin "Isolement" şiirinden düzyazı halinde yapılan çeviri "Edebi Bir Makale" olarak verilir. Çevirmenin kaynak metne karşı aldığı bu tavır, bugünün okuyucusu için ilk bakışta, anlama eksikliği, iki edebiyat arasında açılan mesafe gibi görülüyorsa da aslında bizzat çevirinin geçirdiği evrimi göstermektedir.

Yazarların çeviri karşısındaki bu tutumunu sadakatsizlik olarak nitelendiren Yuva, Osmanlı yazarlarının sadık kalmanın imkânsız olduğunu düşünmelerinin onları bu konuda özgür davranmaya yönelttiğini dile getirmiştir.[70] Çevirmenlere göre önemli olan temayı doğru aktarmaktır.

İlk tecrübelerde eserlerin tam bir çevirisinin yapılmamasında sosyal şartların etkisi büyüktür. Geleneklerle çatışan ya da halkın çoğunluğunun anlamakta zorlanacağı bölümlerin tercüme edilmediği ya da yerli hayata uyarlandığı bilinmektedir. Ülken'in, Tanzimat Dönemi'nde görülen genel eğilimi, Batı'ya yaklaşımın önceleri Batı'nın ilim ve tekniğini almak, manevi değerler itibariyle geleneğe bağlı kalmak şeklinde değerlendirmesi, bu görüşü destekler niteliktedir. [71] Orhan Okay'ın ilk tercümelerde edebi değerden ziyade hikmetin ön planda tutulduğu yönündeki tespiti de ilk çevirilerdeki bu tutumu açıklamaktadır.[72]

1860-1928 yılları arasındaki tercüme romanları araştıran Yadigar Türkeli, *Tanzimat'tan Sonra Türkçe'de Roman Tercümeleri* başlıklı çalışmasında 1901-1928 yılları arasında basılan eser sayısının arttığını ve önceki dönemlere göre bu dönemde çevirisi yapılan yazarların daha ciddi yazarlar olduğunu ifade etmiştir. İncelediği 68 yıllık süreci 1860-1901 ve 1901-1928 olmak üzere iki döneme ayıran araştırmacı, tercüme edilen yazarlarda görülmeye başlanan değişikliği şu şekilde ortaya koymuştur:[73]

Birinci dönemde en çok kitabı çevrilen yazar unvanını haiz Xavier de Montépin'in bu dönemde yalnız üç eseri tercüme edilmiştir. Yine aynı şekilde Jules Verne'in de topu topu altı kitabı basılmıştır. Birinci dönemde hem baba Alexandre Dumas'nın, hem de oğul Dumas'nın birden fazla romanı tercüme edilip basılmıştı. Ama bu ikinci devrede yalnız oğul Dumas'nın eserlerinin okuyucuya sunulduğunu görmekteyiz. Şüphesiz bu da okuyucunun talebi doğrultusunda gelişen bir hadisedir.

[70] Gül Mete Yuva, age., s. 58.
[71] Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, s.326
[72] Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, s. 89
[73] Yadigar Türkeli, *Tanzimat'tan Sonra Türkçe'de Roman Tercümeleri (1860-1928)*, s.191

Araştırmacının, 1901-1928 yıllarında en çok tercih edilen yazarlarla ilgili olarak ulaştığı sonucu, bize bir fikir vermesi açısından burada aktarmayı uygun gördük:[74]

> *1901-1928 yılları arasında en çok kitabı basılan isimler şunlardır: Maurice Leblanc'dan 16, Tolstoy ve Conan Doyle'dan 13'er, Paul de Kock'dan 11, Alexandre Dumas Fils'den 9, Emile Zola ve Michel Zevaco'dan 8'er, Jules Verne'den 6, Victor Hugo, Gaston Leroux ve Guy de Maupassant'dan 5'er, Pierre Loti'den 4, Xavier de Montépin, Paul Bourget, Pierre Benoit ve Ponson du Terrail'dan 3'er roman tercüme edilmiştir.*

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda Batı edebiyatı ile ilişkisi ilk başlarda Fransız edebiyatı ile sınırlı olan edebiyatımız zamanla daha başka ülkelerin edebiyatlarıyla da tanışmış ve o edebiyatlardan etkilenmiştir. Ancak sözünü ettiğimiz bu durum tam bir açılım sayılmaz. Diğer edebiyatlardan tercüme edilen bazı eserlerin Fransızca tercümesinden dilimize aktarıldığı düşünüldüğünde Fransız edebiyatının bu yıllarda da üstünlüğünü muhafaza ettiği görülebilir.

Servet-i Fünun dergisi, çalışmamız kapsamında olan 1891-1923 yılları arasında 1475 sayı olarak çıkmıştır. İlk sayısı 1891'de çıkan dergi, 1475. sayısı 5 Kanunuevvel 1338/5 Aralık 1922'de yayımlandıktan sonra yaklaşık iki yıl yayınına ara vermiş, 20 Teşrinisani 1340/20 Kasım 1924'te yeniden çıkmaya başlamıştır. Bu süre boyunca *Servet-i Fünun*'da 168 tercüme hikâye neşredilmiştir. Bu hikâyeler, Servet-i Fünun devrinin yanı sıra Cumhuriyet'e kadar olan otuz yılı aşkın süreçte ortaya çıkan tercüme anlayışını ve tercihini göstermesi bakımından önemlidir.

Ömer Faruk Huyugüzel'e göre Halit Ziya'nın yaptığı çevirilerin iki amacı vardır:[75]

1. Çeviri alanında yeni bir yol açmak

2. 19. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş birbirinden çok farklı Batılı hikâye yazarlarını tanıtmak, böylece hikâye edebiyatının genişlik ve zenginliğini göstermek

Yayın süresi boyunca birbirinden farklı edebi topluluklara bir nevi ev sahipliği yapmasının da etkisiyle belirli bir tercüme programı takip etmeyen *Servet-i Fünun* dergisi için böyle bir amaçtan söz edilemeyeceği ancak *Servet-i Fünun*'un bu amaçları gerçekleştirme yolunda başarılı adımlar attığı kanaatindeyiz.

Derginin ilk sayılarında Fransız edebiyatından yapılan tercümeler ezici bir çoğunluğa sahiptir. Cenap Şahabettin'in Almancadan çevirdiği üç hikâye ve

---

[74] Yadigar Türkeli, agt., s.191.
[75] Ömer Faruk Huyugüzel, *Halit Ziya Uşaklıgil*, s. 24

Fransızcadan tercüme edilmiş bir Rus hikâyesi ayrı tutulursa ilk on yıllık zaman diliminde bütün hikâyeler Fransız yazarlardan dilimize kazandırılmıştır. İkinci on yıllık dönemde Fransız edebiyatının yanı sıra az sayıda da olsa İtalyan ve İngiliz edebiyatlarından hikâye tercümeleri yapılmıştır. 1908'den sonraki dönemlerde tercüme edilen hikâyelerde bu anlamda bir çeşitlilik görülmektedir. Rus, Norveç, Ermeni, İsveç edebiyatlarından hikâyeler tercüme edilmeye başlanmıştır. Sonraki yıllarda bu çeşitlilik daha da artar. Yine de Fransız edebiyatı üstünlüğünü muhafaza etmiştir. Dergide çeşitliliği oluşturan bu hikâyelerden bazılarının Fransızca tercümesinden dilimize aktarılmış olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Tercüme hikâyeleri yıllara göre incelerken derginin genel seyrini de düşünerek şu dönemlere ayırmayı uygun bulduk:

1. 1891-1895 Servet-i Fünun Topluluğundan Önceki Dönem
2. 1896-1900 Servet-i Fünun Topluluğu Dönemi
3. 1901-1907 Servet-i Fünun Topluluğunun Dağılmasından II. Meşrutiyet'e Kadar
4. 1908- 1914 II. Meşrutiyet'ten Sonraki Dönem
5. 1915- 1923 I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi

1.1. 1891-1895 Servet-i Fünun Topluluğundan Önceki Dönem

1891-1895 yılları arasındaki dönem, derginin ilk sayısından Servet-i Fünun topluluğu ile birlikte edebi bir görünüm kazanmasına kadar geçen süreyi kapsamaktadır.

27 Mart 1891 yılında yayın hayatına başlayan *Servet-i Fünun*'un edebiyata çok az yer ayrılan ilk sayılarında Ahmet Rasim, Nabizade Nazım, İsmail Hakkı, M. Sadık, Kadri imzaları görülür. 1895'te, dergiye Tevfik Fikret'in gelmesiyle *Servet-i Fünun*, edebi bir hüviyet kazanır. Sonrasında Cenab Şahabettin, Ali Ekrem [Bolayır], İsmail Safa, Hüseyin Siret, Süleymanpaşazade Sami, Ahmet Reşit Bey, Mehmet Rauf, Hüseyin Suad, Süleyman Nazif, Hüseyin Cahit, Mehmet Cavid, Ahmet Şuayb, Ahmet Hikmet, Hüseyin Kazım derginin yazar kadrosuna dâhil olur.[76]

İlk beş yıllık dönemde daha çok fen dergisi niteliğinde olan derginin edebiyatla ilgisi tercüme hikâye ve romanlar neşretmekle, Batılı yazarlarla ilgili

[76] Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, (Haz. Alpay Kabacalı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012, s.120.

biyografik yazılara yer verilmekle sınırlı kalmıştır. Fennî yazıların ağırlık kazandığı böyle bir dönemde doğal olarak, edebi yazıların, dolayısıyla da tercüme hikâyelerin sayısı fazla değildir.

Derginin ilk beş yılında tercüme edilen yazarların hepsinin Fransız edebiyatına ait olduğunu düşünmekteyiz. Kimliği belirlenemeyenlerin de Fransız olması kuvvetle muhtemeldir. 1891-1895 yılları arasında tercüme edilen yazarların yıllara göre dökümü aşağıdaki gibidir:

Tablo 1:1891-1895 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar

Yazar/Yıl	1891	1892	1893	1894	1895	Toplam
A. Daudet		1				1
F.Coppee		1	1			2
P. Bourget		1				1
A. Silvistre		1				1
H. Sekond		1				1
L. Halevy		1				1
T. Banville			1		1	2
C. Mendes			1			1
G. Droz			1			1
P. Margueritte			1			1
M. Prevost			1			1
Duriba			1			1
C. Boe			1			1
Le Malden			1			1
E. Delbi			1			1
İmzasız	2	2	1			5
Toplam	**2**	**8**	**11**	**0**	**1**	**22**

Tabloda görüldüğü gibi, 1891 yılında sadece yazarı belirtilmeyen iki hikâye tercüme edilirken ikinci yıl tercüme hikâyelerin sayısı sekize yükselmiştir. Alphonse Daudet, François Coppee, Paul Bourget, Armand Silvistre, Henri Sekond ve Ludovic Halevy'nin birer hikâyesi tercüme edilmiştir. 1893'te tercüme edilen hikâyelerin sayısı on birdir. Tercüme edilen yazarlar ise şunlardır: François Coppee, Theodore Banville, Catulle Mendes, Gustave Droz, Paul Margueritte, Marcel Prevost, Duriba, Charles Boe, Le Malden. Bundan sonraki iki yılda - 1894-1895 yıllarında - dergide sadece bir adet tercüme hikâye yayımlanmıştır.

Bu dönemde toplam 22 tercüme hikâye yayımlanmıştır. Bu hikâyelerde çoğunlukla aşk, evlilik, ihanet konuları işlenmiştir. Bazıları karamsar bir bakış açısıyla yazılmışken bazıları mizahi bir üslupla kaleme alınmıştır.

Tercüme edilen yazarlardan François Coppee, Theodore Banville, Catulle Mendes, Armand Silvistre parnasizmin temsilcilerindendir. Paul Margueritte ve Alphonse Daudet ise natüralisttir. Servet-i Fünun topluluğundan önceki dönemde dahi çoğunlukla parnasyen ve natüralist yazarların tercüme edilmesi dikkat çekicidir. Bu seçim, Servet-i Fünun topluluğunu hazırlayan edebi yönelimi, devrin Batı edebiyatından nasıl etkilendiğini yansıtması bakımından oldukça önemlidir.

1.2. 1896-1901 Servet-i Fünun Topluluğu Dönemi

Bu dönem Servet-i Fünun topluluğunun başlangıcından dağılışına kadar geçen süreyi kapsamaktadır.

Servet-i Fünun dergisinin ilk yıllarını takip eden dönemde, yapılan tercümelerin çehresi değişmeye başlar. Cevdet Perin, Servet-i Fünun edebiyatının ortaya çıkışına rastlayan dönemde ilmi tercümelerin azaldığını buna karşılık edebi tercümelerin arttığını söylemiştir.[77] Yazarların realist ve natüralist yazarlara olan ilgisinin devam etmesiyle birlikte 1896 yılından itibaren tercümelerin çehresinin değişmeye başladığı görülmektedir. Bununla birlikte 1896-1901 yıllarında tercüme faaliyetlerinde bir durgunluk görülmektedir.

Sevük, İstibdat devrinde tercüme edilen edebi eserlerin -bir iki istisna dışında- Fransız edebiyatından olduğunu, Jules Verne ve Paul de Kock tercümeleri başta olmak üzere polisiye romanlar ve macera romanlarında tercüme bolluğu yaşandığını söylemiştir.

Servet-i Fünun dergisi etrafında şekillenen ve 1896-1901 yılları arasında faaliyet gösteren Servet-i Fünun topluluğu, gerek devrin siyasi atmosferinin gerek mensuplarının karakter yapılarının etkisiyle bireye yönelmiş, bireysel bir sanat anlayışını benimsemiştir. Fransızcayı bilen, Fransızca eserleri asıllarından okuyabilen, böylece Fransız edebiyatındaki gelişmeleri yakından takip eden sanatçılar şiir, roman, hikâye, eleştiri alanlarında köklü değişikliklere imza atmışlardır. Servet-i Fünun topluluğu ile birlikte Türk edebiyatı Batılı bir görünüş kazanmış, modern çizgiyi yakalamıştır. Ercilasun, Servet-i Fünun topluluğunun Türk edebiyatına getirdiği yenilikler ve edebi türlere teorik olarak da eğilmelerinden dolayı "edebi bir ekol" niteliği taşıdığını ifade etmiştir.[78] Edebi bir ekol karakteri

[77] Cevdet Perin, *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*, Pulhan Matbaası, İstanbul, 1946, s.206.
[78] Bilge Ercilasun, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, s.132.

taşımanın önemli ölçütlerinden biri de "ortak bir kültür ve zevk sahibi" olmaktır. Mehmet Kaplan'a göre Servet-i Fünun bu özelliği taşımaktadır ve bunda yazarların yetiştiği okulların da etkisi vardır.[79].

Servet-i Fünun topluluğu birçok yönden yenilikçi duruşuyla öne çıkmıştır. Şiirde sembolizm ve parnasizm akımlarının etkisinde kalan Servet-i Fünun şairleri nazım şekilleri, duyuş ve dil yönüyle yepyeni bir şiir ortaya koymuşlardır. Batı'nın sone, terzarima gibi nazım şekillerini kullanmışlar, şiiri nesre yaklaştırmışlardır. Edebiyatın yüksek zümreye ait bir uğraş olduğunu iddia etmişlerdir. Şiirde yeni imajlar ortaya koymak için de ağır ve anlaşılmaz bir dil kullanmışlardır. Fransız edebiyatının da etkisiyle nesirde yeni bir dil anlayışı geliştirmişlerdir. Mensur şiir bu dönemde Türk edebiyatına girmiştir. Dil ve sanat anlayışları yönüyle Ahmet Mithat başta olmak üzere devrin diğer yazarları tarafından tenkit edilmişlerdir. Bu durum birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yapılan kalem kavgaları edebiyat ortamının canlanmasını sağlamıştır. Servet-i Fünuncular özellikle de Hüseyin Cahit, tenkitlere cevap verirken ve muarızlarını eleştirirken Batılı tenkitçilerin görüşlerini esas almışlardır. Hypolite Taine, Jules Lemaitre, Paul Bourget, Anatole France tenkit metodunu benimsedikleri yazarlardandır. *Servet-i Fünun*'un sayfalarında bu yazarların tanıtıldığı yazılar yer almıştır.

Roman ve hikâyede başlarda Namık Kemal ve Ahmet Mithat'ın etkisini üzerlerinde hisseden ve romantizm tesirinde verilen örneklerle karşılaşan Servet-i Fünun romancıları kısa sürede bu etkiden sıyrılmıştır. Gustave Flaubert, Goncourt Kardeşler gibi Fransız realist ve natüralistlerini tanıdıktan sonra bu akımları tercih etmiş, roman ve hikâyede durdukları yeri sağlamlaştırmışlardır. Mehmet Kaplan Servet-i Fünun neslinin tercihini şu cümlelerle ortaya koyar:[80]

> *Tanzimat nesli, Batı'dan kendi davalarına yardım eden XVIII'inci asır Fransız yazarları ile romantiklerin sosyal meselelerle ilgili olanlarını okuyorlar, onların fikirlerini alıyorlar ve taklit ediyorlardı. Servet-i Fünun nesli ve ondan hemen önce gelen nesil de kendi durum ve ruh hallerine cevap veren yazar ve eserleri tercih ettiler. Bilhassa ferdî Romantizm, sosyal davalar peşinde koşmayan küçük burjuvanın günlük hayatını tasvir eden Realizm, daha sonra Parnaslar, Sembolizm ve seyahat edebiyatı bu neslin seçtiği akımlardır.*

Dergide tercüme hikâyeleri yayımlanan yazarlar incelendiğinde bu tespitin, *Servet-i Fünun* dergisi için de geçerli olduğu söylenebilir.

---

[79] Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, İstanbul, 1998, s.36.
[80] Mehmet Kaplan, age., s. 35

Servet-i Fünun topluluğunun edebi faaliyetleri derginin ömrü düşünüldüğünde oldukça kısa sürmüştür. Bilge Ercilasun'a göre *Servet-i Fünun* 1895'ten itibaren yükselişe geçmiş, 1898'te ise en parlak dönemini yaşamıştır. Bu tarihten sonra dergide genç yazarlar arasında fikir ayrılığı başlamış, dergiden ayrılanlar olmuştur. Ahmet İhsan Tokgöz'le fikir ayrılığına düşen Tevfik Fikret, yönetimden ayrılmış, yerine Hüseyin Cahit geçmiştir.[81]

Yoğun bir edebi hareketliliğin yaşandığı böyle bir dönemde dergi sayfalarında Servet-i Fünun şair ve yazarlarının yazıları ağırlık kazanmıştır. En az tercüme hikâye, telif eserlerin çokça yayımlandığı bu beş yıllık süreçte neşredilmiştir. Tercüme hikâyelerin sayısında görülen bu azalmanın nedeni kanaatimizce dergi sayfalarının Servet-i Fünun yazarlarının telif eserleri ile dolmuş olmasıdır. Telif eserlerin yoğunlaştığı dönemlerde tercüme hikâyeler azalmıştır. Aynı durum Fecr-i Ati topluluğunun dergi sayfalarında eserlerini neşrettiği 1909-1911 yılları arasında da görülmektedir.

Özön'ün Servet-i Fünun devrinin ilk yılından itibaren -1896-1901 yılları arasında- çevirilerin durgunlaştığı yönündeki tespitinin *Servet-i Fünun* için de geçerli olduğunu görmekteyiz.

Tablo 2: 1896-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar

Yazar/Yıl	**1896**	**1897**	**1898**	**1899**	**1900**	**Toplam**
A.Theuriet	1					1
Rayling	1					1
Altman	1					1
Ansgruner	1					1
F.Coppee			1			1
J. Doucet			1			1
G. de Maupassant					1	1
İmzasız					1	1
Toplam	**4**	**0**	**2**	**0**	**2**	**8**

Görüldüğü gibi dergide sadece sekiz tercüme hikâye yayımlanmıştır. Andre Theuriet, François Coppee, Jerome Doucet ve Guy de Maupassant tercüme edilen Fransız yazarlardır. Servet-i Fünun yıllarında tercüme edilen hikâyelerden üçü Alman yazarlardan ve Cenap Şahabettin tarafından tercüme edilmiştir. Cenap Şahabettin'in *Servet-i Fünun* dergisinde bu üç hikâyeden başka tercüme hikâyesi yayımlanmamıştır.

[81] Bilge Ercilasun, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, s. 103-105

31 hikâyesi ile dergide en çok tercüme edilen Maupassant'tan ilk çeviri bu dönemde, 1900'de, Faik Ali tarafından yapılmıştır.[82] Ancak bu hikâye, Türk edebiyatında, Maupassant'tan yapılan ilk tercüme değildir. Maupassant'ın iki hikâyesi *Servet-i Fünun*'dan önce *Hizmet* gazetesinde Halit Ziya tarafından tercüme edilmiştir. "Yolda" ve "Ziynet" başlıklı bu hikâyeler 1890 yılında yayımlanmıştır.[83] Bu durum, Maupassant'a ilginin çok daha önceleri başladığını göstermektedir ya da Halit Ziya'nın İzmir'den İstanbul'a taşıdığı unsurlardan biridir.

1.3. 1901-1908 Servet-i Fünun Topluluğunun Dağılmasından II. Meşrutiyet'e Kadar

1901-1908 yılları arasında tercümelerin sayısı diğer dönemlere göre daha da azalmıştır. Bu dönemde Turgenyev ve Paul Bourget'ten yapılan tercümeler dışında dikkate değer bir çeviri hareketliliği görülmez. 1908'den sonra çeviriler hız kazanmış, dünya edebiyatının önde elen yazarlarından tercümeler yapılmıştır. Byron[84], Walter Scott[85], Lev Tolstoy[86], Emile Zola[87], Henrik İbsen[88], Maksim Gorki[89] bu dönemde tercüme edilen yazarlar arasında dikkat çeker. Sevük, *Akşam* gazetesinde Edgar Allen Poe'dan birçok hikâyenin neşredildiğini belirtmiştir.[90] Yine bu dönemde Guy de Maupassant'tan, Paul Bourget'ten tercümeler devam etmiştir.

M. Nihat Özön sözünü ettiğimiz bu dönemde yaşanan durumu şöyle özetlemiştir:[91]

> *Edebiyat-ı Cedidenin başlama tarihi olan 1896 yılından sonra bu tercüme devrine bir sükûnet gelir. Ancak telif romanlar kendini göstermeye ve bu tercümelerin üstünde bir yer almaya başlar. (...) Telif eserlerin ehemmiyet kazandığı bu tarihten sonra, Edebiyat-ı Cedide'nin dağılmasına sebep olan hükümet müdahalesi üzerine gene bir aralık tercüme işine devam olunursa da ilk devredeki kadar ateşli bir şekil almaz.*

---

[82] "Tercüme Sahifeler", Çev. Faik Ali, C. 19, S. 470, 2 Mart 1316/15 Mart 1900, s. 19-22.
[83] İnci Enginün ve Zeynep Kerman, "Türkçede Maupassant", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 19, İstanbul, 1980, s. 257.
[84] *Don Juan* romanı Arif Cemil tarafından 1915'te tercüme edilmiştir (Sevük, age., s.257)
[85] *Salahaddin Eyyubi - Aslan Yürekli Rişar* romanı Mehmet Halit tarafından 1912'de tercüme edilmiştir. (Sevük, age., s.260)
[86] *Anna Karenina* Raif Necdet-Sadık Naci tarafından 1912'de tercüme edilmiştir. (Sevük, age., s.278)
[87] *Nana* romanı Sahib tarafından 1911'de, *Tuğyan* Sadri tarafından 1919'da, *Assomuar* (*Meyhane*) İsmail Müştak tarafından 1923'te tercüme edilmiştir. (Sevük, age., s.376)
[88] *Halk Düşmanı* Mehmet Nuri tarafından 1922'de, *Hortlaklar* Ali Galip tarafından 1924'te tercüme edilmiştir. (Sevük, age., s.509-510)
[89] *Ana* İsmail Müştak - Muhiddin tarafından 1911'de tercüme edilmiştir. (Sevük, age., s.519)
[90] İsmail Habip Sevük, age., s. 263.
[91] Mustafa Nihat Özön, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941, s. 229.

Yedi yıl süren bu dönem Servet-i Fünun topluluğunun dağılışından II. Meşrutiyet'in ilanına kadar devam eden süreyi kapsamaktadır. Bu dönemi 1901'den itibaren değerlendirmeye aldık, çünkü bu yılda tercüme edilen hikâyeler Servet-i Fünun topluluğu dağıldıktan sonra yayımlanmıştır.

Ekim 1901'de Hüseyin Cahit'in Fransızcadan tercüme ettiği bir makalenin dergide yayımlanması üzerine *Servet-i Fünun* kapatılmış, kısa bir süre sonra, Aralık 1901'de, dergi tekrar yayın faaliyetine başlamışsa da Servet-i Fünun topluluğu dağılmıştır. Topluluk dağıldıktan sonra derginin edebi yönü zayıflamıştır. Ahmet İhsan, topluluğun dağılışı sonrasında derginin seyrini hatıralarında anlatmıştır:[92]

> *Servet-i Fünun'daki Edebiyat-ı Cedide yazarlarının hepsi dağılmıştı. Halit Ziya Bey Kırık Hayatlar romanını yarım bıraktı. Saraya mensup yazarlar görünmez oldular. Birçok yazar da sürgüne gönderildi. Hüseyin Cahit Bey, uğradığı yargılanma belasından sonra çok haklı olarak kendisine başka bir iş aradı.; (...) Bu esnada benim vefakâr ve sadık arkadaşım Mahmud Sadık (...) Servet-i Fünun'a çalışkan elini uzattı. Önceleri Kadri imzasıyla "Fenni muhasebe"lerini yazmaya başladı. Ben Jules Verne'in romanlarından tercüme yapıyordum. Yalnız tarımdan, teknikten, bayındırlık işlerinden, tıptan ve sanayiden bahseder olmuştuk.*

Servet-i Fünun topluluğunun dağılmasını takip eden yıllarda tercüme hikâyelerin sayısında artış meydana gelmiştir. Edebiyat alanındaki boşluk tercümelerle giderilmeye çalışılmıştır. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan bu dönemde, dergide hikâyeleri yayımlanan Batılı yazarların listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: 1901-1908 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar

Yazar/Yıl	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	Toplam
L. Capuana	1	1						2
M. Serao	1							1
L. de Tinseau		2						2
P.- V. Margueritte		1						1
J. Lorrain			1					1
G. de Maupassant			7					7
J. J. Rousseau			1					1
P. Bourget			1					1
M. Prevost			1					1
E. Haraucourt			1					1
Roniler				1				1
H. Lavedan				1			1	1
L. Kasanrof							1	1
İmzasız	2	7	10	3		1	1	24
Toplam	**4**	**11**	**22**	**4**	**0**	**1**	**3**	**45**

[92] Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 151.

Tabloda da görüldüğü gibi, bu dönemde en çok tercüme hikâye, Servet-i Fünun topluluğunun dağılmasını takip eden 1902, 1903 yıllarında yayımlanmıştır. Sonraki yıllarda tercüme hikâyeler azalmıştır. Özellikle 1905, 1906 ve 1907 yıllarında yayımlanan sayılara bakıldığında derginin, ilk yıllarındaki durumuna döndüğü görülür. Daha çok, fenni ve tıbbi konuları ele alan, teknolojik gelişmeleri haber veren yazılar, seyahat yazıları, resimler dergi sayfalarını doldurur. Fransızcadan tercüme edilen romanlar tefrikaları da yayımlanmaktadır.

Bu tespitimiz İsmail Parlatır'ın derginin kapatıldıktan sonraki durumunu izah ettiği şu sözlerle örtüşmektedir:[93]

> *Bir buçuk ay sonra yeniden yayımlanmaya başladığında artık eski hüviyetini büyük ölçüde kaybettiği gibi esas kadroyu oluşturan önemli isimterin teker teker ayrıldığı görülür. Bunun üzerine dergi, Ahmed İhsan tarafından 1895'ten önceki durumuna çevrilerek yine daha çok fenni konuları, tıbbi meseleleri ve teknolojik gelişmeleri haber veren yazılarla bol resimli bir magazin dergisi şeklinde yayımını sürdürür. Bu durum II. Meşrutiyet'in ilanına kadar devam eder.*

Yukarıdaki tabloya göre İtalyancadan ve İngilizceden ilk hikâye çevirileri bu dönemde yapılmıştır. Luigi Capuana, Matilde Serao tercüme edilen İtalyan yazarlardır. Bu yazarların ikisinin de natüralizmin İtalya'daki temsilcilerinden olması dikkat çekicidir. İngilizceden tercüme edilen hikâyenin yazarı belirtilmemiştir. Guy de Maupassant, Jean J. Rousseau, Paul Bourget, Marcel Prevost, Edmond Haracourt, Leon de Tinseau, Paul ve Victor Margueritte bu dönemde tercüme edilen Fransız yazarlardır. Çoğunluk yine Fransız yazarlardadır. Bu yazarların eğilimleri birbirinden farklıdır. Rousseau, romantizm; Guy de Maupassant, Paul ve Victor Margueritte natüralizmin temsilcisidir. Marcel Prevost ve Paul Bourget ise natüralizme karşı ortaya çıkan psikolojik romanın önemli temsilcilerindendir.[94]

1.4. 1908 - 1914 II. Meşrutiyet'ten Sonraki Dönem

Bu dönem II. Meşrutiyet'in ilanından 1914'te seferberlik ilan edilmesine kadarki süreyi kapsamaktadır. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte basında

[93] İsmail Parlatır, "Servet-i Fünun", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 36, 2009, s. 573-575.

[94] Yunus Ayata ve Necati Tonga, psikolojik romanın, Batı'da bireyselleşmeye paralel olarak ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. (Yunus Ayata ve Necati Tonga, "Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme", *İlmi Araştırmalar*, Sayı 25, Bahar 2008, s. 7-20).

sansür yasağı kalkmış, serbestlik devri başlamıştır. Oya Dağlar II. Meşrutiyet'in getirdiği serbestliğin basına nasıl yansıdığını şöyle ifade etmiştir:[95]

> *II. Meşrutiyet'in ilanından iki gün sonra (25 Temmuz 1908) İstanbul'daki tüm gazeteler sansürsüz olarak yayınlandı. Bu olay hem Osmanlı Devleti'nde basın rejiminin değiştiğinin açık bir göstergesi hem de özgürlüğün fiili bir kanıtıydı. Sansürün kalkmasıyla birlikte farklı görüşleri temsil eden kişi ve gruplar, kendilerini en iyi ifade edebilecekleri alan olarak basını gördüler. Bu yüzden devrimden sonra Osmanlı basın hayatında adeta bir yayın patlaması yaşandı. Farklı dillerde ve farklı düşüncelerde yüzlerce gazete, mecmua, siyaset, mizah, kadın, edebiyat dergisi yayın hayatına girdi.*

Özön, 1908 sonrasındaki çeviri faaliyetlerinin, macera romanları ve o zamana kadar sadece değinilmekle yetinilmiş yazarların eserleri olmak üzere iki koldan yürüdüğünü ifade etmiştir. Michel Zevaco, Maurice Leblanc ve Conan Doyle'u birinci grupta ele alan araştırmacı, ikinci grupta Rus yazarlardan Lev Tolstoy ve Maksim Gorki'ye yer vermiştir. Tolstoy ve Gorki'den yapılan çevirileri Fransız edebiyatı dışındaki edebiyatlara olan ilginin sonucu olarak değerlendirmiştir.[96]

Şerif Hulusi de 1918'den sonraki dönemde Fransız edebiyatı dışındaki edebiyatlara duyulan ilgiye dikkat çekmiştir :[97]

> *Tanzimat'tan 1918 senesine kadarki safhada Türk münevveri siyasi tesirler yüzünden en çok Fransız, İngiliz ve Alman edebiyatlarıyla meşgul oldu. Hâlbuki 1919'dan sonra ufkunu çok genişletti: Bu üç edebiyata, bilhassa Fransız edebiyatına karşı alakası arttı; Yunan ve Latin tiyatrosunun ve okuma zevkinin gelişmesiyle İtalyan, İspanyol ve Rus edebiyatlarını da tanıdı, İskandinav ve Amerika edebiyatlarını keşfetti.*

Servet-i Fünun dergisi de bu gelişmelerden etkilenmiştir. Sayfalarında yeniden edebi yazılar boy göstermeye başlar. İsmail Parlatır, II. Meşrutiyet sonrasında oluşan özgürlük ortamının genç şair ve yazarların da katkısıyla *Servet-i Fünun*'un edebi kimliğini yeniden kazanmasını sağladığının altını çizer.[98]

Derginin 24 Şubat 1910 tarihli sayısında (C. 38, S. 977) "Fecr-i Ati Encümen-i Edebisi Beyannamesi" başlıklı bir yazı ile yeni bir edebi topluluğun kurulduğu ilan edilir. Dergi kapılarını yeni oluşan Fecr-i Ati topluluğuna açmış, bu topluluğun yayın organı olmuştur. Bu vesileyle dergide toplanan imzalar şunlardır: Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Fazıl Ahmet, İzzet Melih, Refik Halit, Köprülüzade Fuat, Emin Lami,

---

[95] Oya Dağlar, "II. Meşrutiyet'in İlanının İstanbul Basınındaki Yansımaları", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* Sayı: 38, Mart 2008, s.142.
[96] Mustafa Nihat Özön, age., s. 230.
[97] Şerif Hulusi, "Tanzimat'tan Sonraki Tercüme Faaliyeti", *Tercüme*, Cilt: 1, Sayı:3, 19 Eylül 1940, s. 288.
[98] İsmail Parlatır, "Servet-i Fünun" *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 36, 2009, s. 574.

İsmail Müştak, Asaf Muammer, Bedii Nuri[99], Ali Canip, Mehmet Behçet, Emin Bülent, Şekip Akif, İsmail Suphi, Şahabettin Süleyman, Ali Süha, Ahmet Samim…

Telif eserlerin yeniden artış gösterdiği bu yıllarda tercüme hikâyelerin sayısı azalmıştır. Fecr-i Ati topluluğunun dağılmasını takip eden yıllarda ise tercüme hikâyelerin sayısı tekrar artar.

1910'dan sonra Osmanlı Devleti birçok farklı bölgede çıkan savaşlarla ve ayaklanmalarla iyice sarsılmış durumdadır. Osmanlı topraklarında yaşanan karmaşadan *Servet-i Fünun* dergisi de etkilenmiş ve 1912'den itibaren siyasî ve askerî haber ve yazılara ağırlık vermiştir. Edebiyat sayfalarında telif eserler yok denecek kadar azalmıştır. Ercilasun, *Servet-i Fünun*'un bu devri için "tercüme roman tefrikalarından başka edebiyatla alakası kalmamıştır." tespitini yapmıştır.[100] Bu tespit tercüme hikâyeler için de geçerlidir, 1912-1914 yılları arasında dergide çok sayıda tercüme hikâye yayımlanmıştır. Denilebilir ki edebiyat sayfalarındaki boşluk tercümelerle giderilmeye çalışılmıştır. Bu durum aşağıdaki tabloda da açıkça görülmektedir:

Tablo 4: 1908-1914 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar

Yazar/ Yıl	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	Toplam
G. de Maupassant	2				3	8	1	14
R. Bazin	1							1
G. Auriol	1							1
P. Bourget							2	2
J. Claretie	1							1
C. Mendes		1			4			5
P. Veber		1						1
M. Prevost						2		2
M. Corday						1		1
E. About						1		1
F. de Nion						1		1
Gyp						1		1
M. Leblanc						1		1
P. - V. Margueritte						1		1
F. Coppee				1				1
A. Dumas							1	1
L. Adam				1				1

[99] Buraya aldığımız Bedii Nuri, Bilge Ercilasun'un *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*'inde "Bedri Nuri" olarak geçmektedir. Biz Tokgöz'ün *Matbuat Hatıralarım* kitabını esas aldık. Bkz. Bilge Ercilasun, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, İstanbul, 201, s. 107; Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, s. 279.
[100] Bilge Ercilasun, age., s. 107

H. Lavedan					1	1	1	3
A. Villeroy							1	1
E. Gaubert							1	1
A. Capus					1			1
J. Marni					2	1		3
C. Mauclaire					1			1
H. Spon					1			1
M. Serao			1					1
L. Pirandello						1		1
Tolstoy			1	1				2
B. Bjornstone			1					1
S. Lagerlöf						1		1
P. Halström					1			1
A. Strindberg					1			1
Aharonyan					1	1		2
K. Zohrab					1	1		2
Z. Asadur						2		2
H. Asadur						1		1
D. Gamsagaran						1		1
K. Tetmajer					1			1
A. Schnitzler					1			1
A. Morrison						1		1
A. Edwares							1	1
B. İbanez							1	1
L. Kampf							1	1
T. Rogeros							1	1
Döperera							1	1
J. Vinemo							1	1
B. Kar							1	1
İmzasız	2						2	4
Toplam	**7**	**2**	**3**	**3**	**19**	**27**	**16**	**77**

Tabloda görüldüğü gibi, 1912-1914 yılları, *Servet-i Fünun* dergisinin 1923'e kadar olan 34 yıllık yayın hayatında en çok tercüme hikâyenin yayımlandığı yıllardır. 1912'de başlayan tercüme hikâye bolluğu 26 Temmuz 1914'e kadar devam etmiştir. 1914 yılını bu dönemde ele alışımızın nedeni tercüme hikâyelerin 26 Temmuz'dan önce neşredilmiş olmasıdır. Bu tarihten itibaren dergi edebi hüviyetinden uzaklaşır.

1908-1914 yılları tercüme hikâyelerin altın çağının yaşandığı devir olarak nitelendirilebilir. Hikâyelerin sayısının yanı sıra tercüme edilen yazarların çokluğu ve ülkelerinin çeşitliliği de dikkate değerdir.

Portekiz, Ermeni, Avusturya, İspanyol, Norveç, İsveç, Polonya edebiyatlarından ilk çeviriler bu dönemde yapılmıştır. *Servet-i Fünun,* deyim yerindeyse bu dönemde dünya edebiyatlarına açılmış; dikkate değer bulunan yazarlar tercüme yoluyla Türk okurlarına tanıtılmıştır.

Dergide tercüme hikâyelerin, telif eserlerin azaldığı döneme rastlamış olması, meydana gelen boşluğun tercümelerle doldurulmaya çalışılması şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu dönemde görülen çeşitlilik özel bir çaba ve ilgi gerektirmektedir. O günün şartlarında Avrupa'daki kaynaklara erişimin kolay olmadığı düşünülürse bu çaba daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca Batı'daki edebiyat dünyasındaki anlayış ve eğilimlerin bu seçimde etkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

1.5. 1915 - 1923 I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi

1914 Temmuz'unda 1. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle seferberlik ilan edilmiş, *Servet-i Fünun* da sayfalarında seferberliğe destek vermiştir. Bu dönemde günlük *Servet-i Fünun*'u da çıkarmaya başlayan Ahmet İhsan, hatıralarında seferberlik sonrasında bile derginin aksamadan çıkmaya devam ettiğini ifade eder:[101]

> *Günlük Servet-i Fünun seferberlikten biraz sonra başlamak şartıyla bin küsur gün ve her gün akşamları çıkmıştır. Haftalık Servet-i Fünun'un dahi hizmetine halel getirilmemişti.*

Bu dönemde Mahmut Sadık yazı işlerinin başındaki isimdir. Ahmet İhsan onun dergi için gösterdiği çabayı şu sözlerle takdir etmiştir:[102] "Rahmetli Mahmut Sadık günlük gazetenin tahrir heyeti reisliğini üzerine almıştı ve bin şu kadar günde Koca Mahmut Sadık bir gün vazifesinden ayrılmamıştı."

Dergi 1914'ten itibaren üç yıl boyunca edebi faaliyetlerini durdurmuş, 1918'de işgal kuvvetleri tarafından kapatılmış, bu tarihten sonra her hafta olmasa da ara ara çıkmaya devam etmiştir.[103]

1915-1923 yıllarında savaş, devre damgasını vurmuştur. Savaşın hâkim olduğu bu yıllarda *Servet-i Fünun* da devrin siyasi ve sosyal olaylarından etkilenir.

---

[101] Ahmet İhsan Tokgöz, age., s. 367
[102] Ahmet İhsan Tokgöz, age., s. 367
[103] Bilge Ercilasun *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*'te derginin 1924'e kadar üç buçuk sene kapalı kaldığını belirtmektedir. Ancak sayılar incelendiğinde 1922 yılında uzun aralıklarla da olsa çıktığı görülmektedir. Bkz.Ercilasun, age., s. 108.

1914'ten itibaren savaş haberleri dergi sayfalarını işgal eder, dergide edebi yazıların yerini güncel haberler ve siyasi yazılar almıştır.

Tablo 5: 1915-1923 Yılları Arasında Tercüme Edilen Yazarlar[104]

Yazar/Yıl	1915	1916	1917	1918	1919	1920	Toplam
G. de Maupassant			1	6		1	8
M. Prevost						1	1
A. Theuriet						2	2
J. Lemaitre						1	1
M. Roch						1	1
M. Kalman						1	1
G. Krudi						1	1
İ. Ede						1	1
Toplam	**0**	**0**	**1**	**6**	**0**	**9**	**16**

Tablodan da anlaşılacağı gibi 1915, 1916 yıllarında hiç tercüme hikâye yayımlanmamıştır. 1917 yılında dergi aktüel bir dergi formundadır. Savaş haberleri, yaşanan gelişmeler, dünyadan haberler aktarılır. 1918'de dergi bu özelliğini korumakla birlikte edebi yazılara da yer verilmeye başlanır. Bu yılda yayımlanmış tercüme hikâyelerde dikkati çeken nokta, hepsinin Maupassant'tan çevrilmiş olmasıdır. Ayrıca hikâyelerin dördü Peyami Safa tarafından tercüme edilmiştir.

Dergi Kasım 1918'den 1919 Temmuz'una kadar kapalı kalır. Ahmet İhsan 13 Temmuz 1335/1919 tarihli 1420. sayısının kapağında İsviçre'de bulunduğu için derginin de zaruri bir tatil yaptığını ifade ettikten sonra derginin yayın hayatına yeniden başladığını duyurmuştur. Derginin bu tarihten sonraki ilk sayılarında Mithat Cemal, Süleyman Nazif, Mehmet Akif imzalarını görürüz. Zamanla Batı edebiyatından çeviriler de dergi sütunlarında yer almaya başlamıştır. 1920 yılında bu gelişmeye paralel olarak tercüme hikâyelerin sayısı da artmıştır. 1921, 1922, 1923 yıllarında -çıkan birkaç sayı istisna edilirse- derginin yayını durmuştur. *Servet-i Fünun* 1924'te sonra yeniden çıkmaya başlar.

Bu dönemde toplam 16 hikâye yayımlanmıştır. Tercüme edilen yazarlar Guy de Maupassant, Marcel Prevost, Madeleine Roch, Andre Theuriet (2) ve Jules Lemaitre'dir. Muammer Nuri de Macar edebiyatından üç hikâye tercüme etmiştir.

[104] 1921, 1922, 1923 yıllarında hiç tercüme hikâye yayımlanmadığı için bu yılları tabloda göstermedik.

İKİNCİ BÖLÜM

TERCÜME EDİLDİKLERİ EDEBİYATLARA GÖRE

Bu çalışmamızda 1891 - 1923 yılları arasında çıkan 1474 sayıyı inceledik. Bu hikâyelerin tespiti aşamasında elde edebildiğimiz bütün sayıları taradık. *Servet-i Fünun* sayılarına Ankara Üniversitesi Gazeteler Veritabanı, Ege Üniversitesi Nadir Eserler Bölümü, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Bilgi Sistemi ve İBB Atatürk Kitaplığından ulaştık. Oluşturduğumuz tercüme hikâyeler bibliyografyasını Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Bilgi Sistemi bibliyografyası, Kübra Andı'nın *Servet-i Fünun Mecmuasının Sistematik İndeksi* [105] Zekiye Öztürk ve Firdevs Tavşancı tarafından bitirme tezi olarak hazırlanan *Servet-i Fünun Dergisi Bibliyografyası*[106], başlıklı çalışmalaryla karşılaştırdık.

Karşılaştırma sonunda adı geçen bibliyografya çalışmaları ile bizim tespitlerimiz arasında bazı farklar olduğunu gördük. Bu farklılıkları bibliyografyada dipnotlarla belirtmeye çalıştık.

Metinlerin üst başlıkları, tür bakımından adlandırılmaları farklılık göstermektedir. Tercüme olduğunu tespit ettiğimiz hikâyelerden bazıları dergide "hikâye", "küçük hikâye", "mini hikâye", "tefrika", "küçük tefrika" üst başlığını taşımaktadır. Bazıları ise bir olayı bir hikâye gibi nakletmekle birlikte "Fıkra" üst başlığı ile yayımlanmıştır. Kayahan Özgül'ün Râif Necdet Kestelli'den aktardığı şu cümleler bu anlamda bizim için yol gösterici olmuştur:

> *Men' edilen romanlara, küçük hikâyelere istibdâdın son zamanlarında – tercüme olmak ve hissiyât-ı âşıkaneden bahsedilmemek şartıyla- lûtfen müsâade vermişlerdi. Fakat 'roman' ismi yerine 'seyâhat-nâme', 'küçük hikâye' yerine de 'küçük fıkra' yazılıyordu.*

Servet-i Fünun'da 1891-1923 yılları arasında 168 tercüme hikâye tespit edilmiştir. Bu hikâyelerin yirmi dokuzunun hangi yazardan tercüme edildiği belirtilmemiştir. Bazılarının başına "Fransızcadan", "İtalyancadan", "İngilizceden", "*La Figaro İllustre*'den" ibareleri konulmuştur. Fransız edebiyatından 117 adet; Rus,

[105] Kübra Andı, *Servet-i Fünun Mecmuasının Sistematik İndeksi (1891-1901)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997

[106] Firdevs Tavşancı, *Servet-i Fünun Dergisi Bibliyografyası (1891-1907)*, İzmir, 1988 (mezuniyet tezi); Zekiye Öztürk, *Servet-i Fünun Dergisi Bibliyografyası (1907-1928)*, İzmir, 1988 (mezuniyet tezi).

Alman ve Macar edebiyatlarından üçer adet; Ermeni ve İtalyan edebiyatlarından sekizer adet; İngiliz edebiyatından dört adet; Norveç, İsveç ve Polonya edebiyatından ikişer adet; İspanyol, Avusturya, Portekiz edebiyatlarından birer adet hikâye tercüme edilmiştir.

Aşağıdaki bibliyografyada hikâyeleri ülkelerine ve çevrildiği dile göre tasnif ettik. Ülkeleri tasnif ederken çoktan aza doğru bir sıra izledik. Aynı yöntemi yazarlar hakkında bilgi verirken de uyguladık. Kimliği ve ülkesi belirlenemeyen yazarları ayrı bir başlık altında ele aldık. Kimliği belirlenemese de hangi dilden tercüme edildiği belirtilen yazarları tercüme edildiği ülkenin başlığı altında verdik.

2.1. Fransız Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Yazarı Belli Olmayanlar

1. "Bahse Ne Dersiniz?", Çev. Ahmet İhsan, C. 1, S. 9, 1307/1891, s. 59-60.
2. "Fıkra-i Mudhike", Çev. İmzasız, C. 1, S. 26, 1307/1891, s. 308-309.
3. "Baronun Serveti", Çev. İmzasız, C. 5, S. 105, 107, 4 Mart 1308/16 Mart 1892-18 Mart 1309/30 Mart 1893, s. 10-11, 42-44.
4. "Kurt Avı", Çev. İmzasız, C. 6, S. 142, 143, 18 Teşrinisani 1309/30 Kasım 1893-25 Teşrinisani 1309/7 Aralık 1893, s. 188-191, 203-206.[107]
5. "Bir Valide", Çev. Ahmet Samim, C. 19, S. 480, 11 Mayıs 1316/24 Mayıs 1900, s. 186-189.
6. "Sürat Katarında", Çev. Hüseyin Cahit, C. 22, S. 558, 20 Kanunuevvel 1317/2 Kasım 1901, s. 187-190.
7. "Dostlar", Çev. Hüseyin Cahit, C. 22, S. 559, 27 Kanunuevvel 1317/9 Ocak 1902, s. 202-206.
8. "Luis", Çev. Kadri, C. 22, S. 566, 14 Şubat 1317/27 Şubat 1902, s. 314-318.
9. "Muallim", Çev. Safvet Suat [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 23, S. 590, 1 Ağustos 1318/14 Ağustos 1902, s. 279.
10. "Aşk-ı Hakiki", Çev. İmzasız, C. 24, S. 606, 12 Teşrinisani 1318/25 Kasım 1902, s. 118-120.

[107] Bu hikâye, Kübra Andı'nın *Servet-i Fünun Mecmuasının Sistematik İndeksi* adlı çalışmasında telif olarak belirtilmiştir. (Bkz. Kübra Andı, *Servet-i Fünun Mecmuasının Sistematik İndeksi (1891-1901)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997, s. 26)

11. “Tuhaf Bir İzdivaç”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C.24, S.609, 12 Kanunuevvel 1318/25 Aralık 1902, s. 168-173.
12. “Gül Koklarken”, Çev. İmzasız, C.24, S.615, 23 Kanunusani 1318/5 Şubat 1903, s. 264-266.
13. “Garip Bir Tesadüf”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C.24, S. 616, 30 Kanunusani 1318/12 Şubat 1903, s. 279-283.
14. “Yılbaşı Mektubu”, Çev. İmzasız, C. 25, S. 628, 24 Nisan 1319/7 Mayıs 1903, s. 57-59.
15. “Bir İzdivacın Hikâyesi”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 629, 1 Mayıs 1319/14 Mayıs 1903, s. 75-79.
16. “Mösyö Periyo”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 630, 8 Mayıs 1319/21 Mayıs 1903, s. 90-92.
17. “Bir İzdivacın Hikâyesi”, Çev. Mehmet Ali, C. 25, S. 644-645, 19 Ağustos 1319/1 Eylül 1903, s. 323-326.
18. “Aşk-ı Hakiki”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 26, S. 654, 24 Teşrinievvel 1319/6 Kasım 1903, s. 57-62.
19. “Bir Muaşaka”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 26, S. 661, 11 Kanunuevvel 1319/24 Aralık 1903, s.170-174.
20. “Düello”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 26, S. 663, 25 Kanunuevvel 1319/7 Ocak 1904, s.197-201.
21. “Bir Tesadüf”, Çev. İmzasız, C. 26, S. 669, 5 Şubat 1319/18 Şubat 1904, s. 295-298.
22. “Matmazel Pelaji”, Çev. Mehmet Ali Senuhi, C. 27, S. 683, 13 Mayıs 1320/26 Mayıs 1904, s. 102-104.
23. “Deniz Feneri ve Siyah Tül”, Çev. İmzasız, C. 30, S. 778, 9 Mart 1322/22 Mart 1906, s. 371-375.
24. “Ressamın Köpeği”, Çev. İmzasız, C. 33, S. 843, 7 Haziran 1323/20 Haziran 1907, s. 168-170.
25. “Timsah Avı”, Çev. E. Necdet, C. 35, S. 891, 8 Mayıs 1324/21 Mayıs 1908, s. 107-109.
26. “Ama”, Çev. Ali Nusret, C. 35, S. 903, 25 Ağustos 1324/7 Eylül 1908, s. 298-303.
27. “Bir İzdivaç”, Çev. İmzasız, C.47, S.1210, 31 Temmuz 1330/13 Eylül 1914, s.218-222.

Alexandre Dumas

28. "Hangisini", Çev. Mehmet Ali, C. 46, S.1183, 1184, 23 Kânunusani 1329/5 Şubat 1914-30 Kanunusani 1329/16 Ocak 1914, s. 307-310, 326-328.

Alfred Capus

29. "Biçaregan Menfaatine", Çev. Kemal Derviş, C. 42, S. 1084, 1 Mart 1328/14 Mart 1912, s. 415-419.

Alphonse Daudet

30. "Bir Fıkra", Çev. Ali Nihad, C. 3, S.68, 18 Haziran 1308/30 Haziran 1892, s. 250-252.

Andre Theuriet

31. "Mai Kelebekler", Çev. Halit Ziya, C. 10, S. 252, 28 Kanunuevvel 1311/9 Ocak 1896, s. 282-285.[108]
32. "Ailece", Çev. Mehmet Rasim, C. 56, S. 1460, 15 Temmuz 1336/15 Temmuz 1920, s. 40-41.
33. "Broton", Çev. Mehmet Rasim, C. 56, S. 1463, 23 Eylül 1336/21 Eylül 1920, s. 76-77.

Armand Silvistre

34. "Sedye", Çev. İmzasız, C. 4, S. 90, 19 Teşrinisani 1308/1 Aralık 1892, s. 179-181.

Auguste Villeroy

35. "Nokta-i Nazar", Çev. İmzasız, C. 46, S. 1185, 6 Şubat 1329/19 Şubat 1914, s. 344-347.

Auguste Villers de L'isle-Adam

36. "Ümit Yüzünden İşkence", Çev. Kemal Derviş, C. 41, S. 1054, 4 Ağustos 1327/17 Ağustos 1911, s. 322-325.

[108] Kübra Andı'nın *Servet-i Fünun Dergisinin Sistematik İndeksi* adlı çalışmasında telif olarak belirtilmiştir. (Kübra Andı, agt., s. 27)

Camille Mauclaire

37. "İncizab", Çev. İmzasız, C. 43, S. 1114, 27 Eylül 1328/10 Ekim 1912, s. 507-510.

Catulle Mendes

38. "Siyah Leylaklar, Çev. Uşşakizade Halit Ziya, C.5, S.115, 13 Mayıs 1309/25 Mayıs 1893, s.164-169.
39. "Küçük Hikâyeler", Çev. Ali Nusret, C.37, S. 946, 9 Temmuz 1325/22 Temmuz 1909, s.150-153.
40. "Üç Sergüzeşt", Çev. İmzasız, C. 43, S. 1107, 9 Ağustos 1328/22 Ağustos 1912, s. 345-347.
41. "Saman Demeti", Çev. İmzasız, C. 43, S. 1109, 23 Ağustos 1328/5 Eylül 1912, s. 391-394.
42. "Üçüncü Yastık", Çev. Mehmet Rauf, C. 43, S. 1112, 13 Eylül 1328/26 Eylül 1912, s.459-460.
43. "Mösyö ve Madam Jaklen", Çev. İmzasız, C. 43, S. 1115, 4 Teşrinievvel 1328/17 Ekim 1912, s. 536-539.

Edmond About

44. "Beş İnci", Çev. İmzasız, C. 44, S. 1130, 17 Kanunusani 1328/30 Ocak 1913, s.274-280.

Edmond Haraucourt

45. "İlan-ı Aşk", Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 26, S. 660, 4 Kanunuevvel 1319/17 Aralık 1903, s. 152-155.

Ernest Gaubert

46. "Siyah Kadın", Çev. İmzasız, C. 46, S. 1195, 17 Nisan 1330/30 Nisan 1914, s. 590-591.

François Coppee

47. “Palut”, Çev. İmzasız, C.3, S.78, 27 Ağustos 1308/8 Eylül 1892, s.414-416.
48. “Güpegündüz”, Çev. M. Sadık, C.5, S. 112, 22 Nisan 1309/4 Mayıs 1893, s. 120-123.
49. “Aslan Pençesi”, Çev. Ahmet Cemil, C.16, S.400-401, 29 Teşrinievvel 1314/10 Kasım 1898, s.157-158, 171-173.
50. “Demirciler Grevi”, Çev. Şahabettin Süleyman, C. 41, S. 1066, 27 Teşrinisani 1327/10 Aralık 1911, s. 606-609.

François de Nion

51. “Peri Kızını Ararken”, Çev. İmzasız, C. 45, S. 1152, 30 Haziran 1329/13 Temmuz 1913, s.178-179.

George Auriol

52. “Hizmetçimi Öldürdüm”, Çev. Fahri, C.35, S. 906, 25 Eylül 1324/8 Ekim 1908, s. 339.

Gustave Droz

53. “Valide”, Çev. Halit Ziya, C. 5, S. 116, 20 Mayıs 1309/1 Haziran 1893, s. 183-186.

Guy de Maupassant

54. “Tercüme Sahifeler”, Çev. Faik Ali, C. 19, S. 470, 2 Mart 1316/15 Mart 1900, s. 19-22.
55. “Bert”, Çev. Safved Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 636, 19 Haziran 1319/2 Temmuz 1903, s. 186-189.
56. “Bir Dul”, Çev. Safved Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 637, 26 Haziran 1319/9 Temmuz 1903, s. 200-202.
57. “Elmaslar”, Çev. Safved Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 639, 10 Temmuz 1319/23 Temmuz 1903, s. 236-239.
58. “Peder”, Çev. Safved Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 640, 17 Temmuz 1319/30 Temmuz 1903, s. 251-254.

59. “Mektuplarımız”, Çev. A.R., C. 25, S. 642, 31 Temmuz 1319/13 Ağustos 1903, s. 278-280.
60. “Model”, Çev. Safved Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 643, 7 Ağustos 1319/20 Ağustos 1903, s. 295-298.
61. “Talak”, Çev. Safved Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 646, 27 Ağustos 1319/9 Eylül 1903, s. 337-342.
62. “İhtilaç”, Çev. Osman Fahri, C. 35, S. 905, 13 Eylül 1324/26 Eylül 1908, s. 331-334.
63. “Çocuk”, Çev. Fahri, C. 35, S. 907, 2 Teşrinievvel 1324/15 Ekim 1908, s. 365-367.
64. “O”, Çev. İmzasız, C. 43, S. 1098, 7 Haziran 1328/20 Haziran 1912, s. 124-127.
65. “Elmas Merakı”, Çev. İmzasız, C. 43, S. 1101, 28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912, s. 199-203.
66. “Mezarlık Kadınları”, Çev. İmzasız, C. 43, S. 1111, 6 Eylül 1328/19 Eylül 1912, s. 444-447.
67. “Miras”, Çev. İmzasız, C.44, S.1131-1140, 24 Kanunusani 1328/6 Şubat1913-28 Mart 1329/10 Nisan 1913, s. 306-309, 328-331, 354-358, 372-376, 401-405, 325-328, 448-451, 475-477, 493-495, 522-523.
68. “Valter Ştaf’ın Sergüzeşti”, Çev. Burhan Cahid, C. 45, S. 1163, 5 Eylül 1329/18 Eylül 1913, s. 442-443, 446-447.
69. “Emir Çavuşu”, Çev. R. Fehmi, C. 45, S. 1164, 12 Eylül 1329/25 Eylül 1913, s. 466-467.
70. “Su Üzerinde”, Çev. Sabri Hüsnü, C. 45, S. 1167, 3 Teşrinievvel 1329/16 Ekim 1913, s. 548-550.
71. “Dostum Pasyans”, Çev. Sabri Hüsnü, C.45, S. 1170, 24 Teşrinievvel 1329/6 Kasın 1913, s. 620-623.
72. “Odun”, Çev. Sabri Hüsnü, C. 46, S. 1175, 28 Teşrinisani 1329/11 Aralık 1913, s. 115-118.
73. “Deli”, Çev. Baria Canan, C. 46, S. 1176, 5 Kanunuevvel 1329/18 Aralık 1913, s. 141-142.
74. “Seyahatte”, Çev. Sabri Hüsnü, C. 46, S. 1177, 12 Kanunuevvel 1329/25 Aralık 1913, s. 164-167.

75. “Horla”, Çev. Sabri Hüsnü, C.46, S. 1179-1181,1184, 26 Kanunuevvel 1329/8 Ocak 1914-3 Kanunusani 1329/16 Ocak 1914, s. 211-215, 235-238, 262-263, 330-334.
76. “Vaktiyle”, Çev. Peyami Safa, C. 53, S. 1355, 5 Temmuz 1333/5 Temmuz 1917, s. 43-45.
77. “Ah Şu Hınzır Moren”, Çev. Peyami Safa, C. 54, S. 1385, 21 Mart 1334/21 Mart 1918, s. 110-116.
78. “Bir İbtila”, Çev. Peyami Safa, C. 54, S. 1387, 4 Nisan 1334/4 Nisan 1918, s. 143-148.
79. “Halas”, Çev. Peyami Safa, C. 54, S. 1390, 25 Nisan 1334/25 Nisan 1918, s. 190-191.
80. “Bir Gençlik Hatırası”, Çev. P. S., C. 55, S. 1405, 8 Ağustos 1334/8 Ağustos 1918, s. 15-16.
81. “Ölü”, Çev. Selahaddin Adnan, C. 55, S. 1408, 29 Ağustos 1334/29 Ağustos 1918, s. 58-59.
82. “Münzevi”, Çev. Selahaddin Adnan, C. 55, S. 1409, 5 Eylül 1334/5 Eylül 1918, s. 78-80.
83. “Yılbaşı Gecesi”, Çev. Mehmet Rasim, C. 56, S. 1454, 22 Nisan 1336/22 Nisan 1920, s. 282-283.

Gyp (Sibylle Gabrielle Riquetti de Mirabeau)

84. “Küçük Hikâye”, Çev. Z.B. [Ziya Behlül], C. 44, S. 1142, 11 Nisan 1329/24 Nisan 1913, s. 555-562.

Henri Lavedan

85. “Valide Muhabbeti”, Çev. Baha Tevfik, C. 27, S. 679, 15 Nisan 1320/28 Nisan 1904, s. 41-43.
86. “Kiralık Apartman”, Çev. E. Necdet, C. 32, S. 831, 15 Mart 1323/28 Mart 1907, s. 395-397.
87. “Finet’in Sırrı”, Çev. İmzasız, C. 44, S. 1123, 29 Teşrinisani 1328/12 Aralık 1912, s.103-107.
88. “Bir Noksan”, Çev. Z. B. [Ziya Behlül], C. 44, S. 1132, 13 Kanunusani 1328/26 Ocak 1913, s. 323-326.

89. “Meslek İntihabı”, Çev. Ziya Behlül, C. 46, S. 1180, 2 Kanunusani 1329/15 Ocak 1914, s. 219-223.

J. J. Rousseau

90. “Flavi”, Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 25, S. 631, 15 Mayıs 1319/28 Mayıs 1903, s. 98-99.

Jean Lorrain

91. “Nefret-i Sadeki”, Çev. A. R., C. 25, S. 641, 24 Temmuz 1319/6 Ağustos 1903, s.265-268.

Jeanne Marni

92. “Amca Silven”, Çev. İmzasız, C. 43, S. 1110, 30 Ağustos 1328/12 Eylül 1912, s. 417-419.
93. “Bu Kaltak”, Çev. İmzasız, C.43, S. 1113, 20 Eylül 1328/3 Ekim 1912, s. 485-487.
94. “Zamane Kızları”, Çev. Z.B. [Ziya Behlül], C.44, S. 1131, 24 Kanunusani 1328/6 Şubat 1913, s. 300-303.

Jerome Doucet

95. “Firar”, Çev. Hüseyin Cahit, C. 14, S. 364, 19 Şubat 1313/3 Mart 1898, s. 408-412.

Jules Lemaitre

96. “Korney’in Yeğeni”, Çev. Mehmet Rasim, C. 56, S. 1462, 26 Ağustos 1336/26 Ağustos 1920, s. 68-69.

Jules Claretie

97. “Mösyö Meyö”, Çev. Fahri, C. 36, S. 915, 27 Teşrinisani 1324/10 Aralık 1908, s. 72-78.

Leon de Tinseau

98. “Papağanım”, Çev. İmzasız, C. 22, S. 564, 13 Kanunusani 1317/26 Ocak 1902, s. 286-288.
99. “Cadı Hikayesi”, Çev. İmzasız, C. 44, S. 1128, 3 Kanunusani 1328/26 Ocak 1902 s. 226-230.

Ludovic Halevy

100. “Sürat Katarında”, Çev. Ahmet İhsan, C. 4, S. 94-96, 17 Kanunuevvel 1308/29 Aralık 1892-31 Kanunuevvel 1308/12 Ocak 1893, s.252-255, 269-271, 285-288.

Madeleine Roches

101. “Sabit Olamamış”, Çev. Ahmet Hamdi, C. 56, S.1457-1459, [tarih yok]-1 Temmuz 1336/ 1 Temmuz 1920, s.7-9, 20-22, 29-33.

Marcel Prevost

102. “Madam Düferesen’den Mösyö Delalöb’e Bir Mektup”, Çev. İmzasız, C. 5, S.124, 15 Temmuz1309/27 Temmuz 1893, s. 314-315.
103. “Muhabbet”, Çev. Bedii, C. 26, S. 655, 30 Teşrinievvel 1319/2 Kasım 1903, s. 69-71.
104. “Matmazel Hüdye’nin Kocası”, Çev. Rabbani Fehmi, C.45, S.1165, 19 Eylül 1329/2 Ekim 1913, s. 494-495.
105. “Felsefe Hocası”, Çev. Ahmet Hidayet, C.46, S.1181, 9 Kanunusani 1329/22 Eylül 1913, s. 245-247.
106. “Paskalya Gecesi”, Çev. Mehmet Rasim, C.56, S.1455, 6 Mayıs 1336/6 Mayıs 1920, s. 294-297.

Maurice Leblanc

107. “Vakarlı Bir Genç Kız”, Çev. İmzasız, C. 45, S. 1149, 30 Mayıs 1329/12 Haziran 1913, s. 103-106.

Michel Corday

108. "Bir Gece", Çev. Sabri Hüsnü, C. 45, S. 1169, 17 Teşrinievvel 1329/30 Ekim 1913, s. 599-600.

Paul Bourget

109. "Simon", Çev. İmzasız, C. 4, S. 87, 29 Teşrinievvel 1308/10 Kasım 1892, s. 130-134.
110. "Venedik Hatıratı", Çev. Mehmet Ali, C. 25, S. 642, 31 Temmuz 1319/13 Ağustos 1903, s. 282-286.
111. "Üç Hatıra", Çev. Ahmet Hidayet, C. 46, S. 1184, 3 Kanunusani 1329/16 Ocak 1914, s. 322-323.
112. "Isırganlar", Çev. Ahmet Hidayet, C. 46, S. 1187, 2 Şubat 1329/ 15 Şubat 1914, s. 394-400.

Paul Margueritte

113. "Kule Üzerinde", Çev. Ahmet Raif, C. 5, S. 120, 17 Haziran 1309/29 Haziran 1893, s..242-245.[109]

Paul ve Victor Margueritte

114. "Tesadüf", Çev. İmzasız, C. 22, S. 572, 28 Mart 1318/10 Nisan 1902, s. 411-414.
115. "Küçük Hikâye", Çev. İmzasız, C. 44, S. 1143, 18 Nisan 1329/1 Mayıs 1913, s. 583-586.

Pierre Veber

116. "Avdet", Çev. Cevad Rıza, C. 38, S. 965, 19 Teşrinisani 1325/2 Aralık 1909, s. 41-42.

Rene Bazin

117. "Bahçıvan ile Babası", Çev. İmzasız, C. 35, S. 900, 10 Temmuz 1324/23 Temmuz 1908, s. 253-254.

[109] Kübra Andı'nın *Servet-i Fünun Dergisinin Sistematik İndeksi* adlı çalışmasında telif olarak belirtilmiştir. Bkz. Kübra Andı, s. 25.

Roniler

118. “Saadet-i Hakika”, ç Çev ev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 26, S. 674, 11 Mart 1320/24 Mart 1904, s. 370-371.

Theodore de Banville

119. “Bir Muhavere”, Çev. Uşşakizade Halid Ziya, C.5, S. 111, 15 Nisan 1309/27 Mayıs 1893, s.103-106.
120. “Bir Şikâyet”, Çev. Uşşakizade Halid Ziya, C. 10, S. 238, 12 Eylül 1311/24 Eylül 1895, s. 58-61.[110]

2.2. İtalyan Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Yazarı Belli Olmayanlar

121. “Madamın Yalanı”, Çev. İmzasız, C. 22, S. 556, 6 Kanunuevvel 1317/19 Aralık 1901, s. 157-158.
122. “Roza’nın Evlatlığı”, Çev. Kadri, C. 22, S. 560, 3 Kanunusani 1317/16 Ocak 1902, s. 220-224.
123. “Aktrisin Muvaffakiyeti”, Çev. İmzasız, C. 22, S. 568, 28 Şubat 1317/13 Mart 1902, s.348-351.

Luigi Capuana

124. “Lidya”, Çev. İmzasız, C.22, S.555, 29 Teşrinisani 1317/12 Aralık 1901, s.138-141.

Luigi Pirandello

125. “Deli Olduğum Zaman”, Çev. İmzasız, C.46, S. 1172-1174, 7 Teşrinisani 1329/20 Kasım 1913-21 Teşrinisani 1329/4 Aralık 1913, s.27-30, 54-59, 86-88.

Matilde Serao

126. “Palyaçonun Aşkı”, Çev. İmzasız, C. 22, S. 557, 13 Kanunuevvel 1317/26 Aralık 1901, s. 170-175.

[110] Kübra Andı’nın Servet-i Fünun Dergisinin Sistematik İndeksi adlı çalışmasında telif olarak belirtilmiştir. Bkz. Kübra Andı, agt., s. 26.

127. “Flavya”, Çev. Ahmet İhsan, C.22, S.562, 17 Kanunusani 1317/30 Ocak 1902, s.250-254.
128. “Aşk ve İffet”, Çev. Leskovikli Hayreddin, C. 40, S. 1019, 2 Kanunuevvel 1326/15 Aralık 1910, s. 107-112.

2.3. Ermeni Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

[Avetis]Aharonyan

129. “Münzevi”, Çev. S. Srents, C. 44, S.1124, 6 Kanunuevvel 1328/19 Aralık 1912, s. 127-133.
130. “Zindanda”, Çev. S. Srents, C.44, S.1129, 10 Kanunusani 1328/23 Ocak 1913, s. 251-256.

Dikran Gamsaragan

131. “Haru”, Çev. S. Srents, C. 44, S. 1127, 27 Kanunuevvel 1328/9 Ocak 1913, s. 201-203.

Hrand Asadur Araks

132. “Balo”, Çev. S. Srents, C. 44, S. 1138, 14 Mart 1329/27 Mart 1913, s. 462-469.

Krikor Zohrab

133. “Postal”, Çev. S. Srents, C. 44, S. 1121, 15 Teşrinievvel 1328/28 Ekim 1912, s. 54-62.
134. “Japogon”, Çev. S. Srents, C. 44, S. 1140, 28 Mart 1329/10 Nisan 1913, s. 512-515.

Zabel Asadur

135. “Boa”, Çev. İmzasız[111], C. 44, S. 1133, 7 Şubat 1328/20 Şubat 1913, s. 346-350.
136. “Serina”, Çev. S.Srents, C. 44, S. 1135, 21 Şubat 1328/6 Mart 1913, s. 392-394.

[111] Hikâyenin sonunda çevirenin imzası yoktur ancak Ermeni edebiyatından tercümelerin S. Srents tarafından yapıldığı için bu hikâyenin mütercimin de S. Srents olduğu düşünülebilir.

2.4. İngiliz Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Yazarı Belli Olmayanlar

137. "Beyaz Pervane", Çev. İmzasız, C. 26, S. 653, 16 Teşrinievvel 1319/29 Ekim 1903, s. 40-42.
138. "İzdivaç Kararı", Çev. Safvet Suad [Hüseyin Cahit Yalçın], C. 26, S. 659, 27 Teşrinisani 1319/10 Aralık 1903, s. 133-137.

Amelia Edwards

139. "Hamdi'nin İhtirası", Çev. İmzasız, C. 46, S. 1191-1193, 20 Mart 1330/2 Nisan 1914-3 Nisan 1330/16 Nisan 1914, s.494-496, 515-518, 545-548.

Arthur Morrison

140. "Kaptan Colifaks'ın Topu", Çev. Asaf Said, C. 45, S. 1166, 26 Eylül 1329/9 Ekim 1913, s. 510-511, 514-515.

2.5. Alman Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Ansgruner

141. "Karlar Altında", Çev. Cenap Şahabettin, C. 11, S. 271, 9 Mayıs 1312/21 Mayıs 1896, s. 167-171.

Altman

142. "Ressamın Avdeti", Çev. Cenap Şahabettin, C. 11, S. 274, 30 Mayıs 1312/11 Haziran 1896, s. 211-214.

Rayling

143. "Eski Dost", Çev. Cenap Şahabettin, C. 11-12, S. 278-288, 28 Haziran 1312/10 Temmuz 1896 - 5 Eylül 1312/17 Eylül 1896, s. 282-283, 315-317, 331-332, 348, 361-362, 393-395, 26-28.

2.6. Macar Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Gyula Krudi

144. "Beyaz Bacaklı Madam Gal", Çev. M. N. [Muammer Nuri], C. 56, S. 1445, 4 Şubat 1336/1920, s. 171-172.

İvan Ede

145. "Kar Adamın Aşkı", Çev. Muammer Nuri, C. 56, S. 1443, 15 Kanunuevvel 1336/15 Aralık 1920, s. 149-151.

Kalman Mikszath

146. "Bede Anna'nın Borcu", Çev. Muammer Nuri, C.56, S.1456, 20 Mayıs 1336/20 Mayıs 1920, s.310-311.

2.7. Rus Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Yazarı Belli Olmayanlar

147. "Fedya", Çev. İmzasız, C. 3, S. 73-74, 23 Temmuz 1308/4 Ağustos 1892-30 Temmuz 1308/11 Ağustos 1892, s. 334-336, 343-346.

Tolstoy

148. "Kumar", Çev. İmzasız, C. 40, S.1021, 16 Kanunuevvel 1326/29 Aralık 1910, s.160-162.
149. "Corney Vasiliyet", Çev. Servet Celal, C. 40, S. 1036/1038, 31 Mart 1327/13 Nisan 1911-14 Nisan 1327/27 Nisan 1911, s.519-522, 563-567.

2.8. İsveç Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

August Strindberg

150. "Sonbahar", Çev. İmzasız, C. 44, S. 1122, 22 Teşrinisani 1328/5 Aralık 1912, s. 75-82.

Per Hallström

151. “Ah Minel Aşk”, Çev. İmzasız, C. 44, S. 1123, 29 Teşrinisani 1328/12 Aralık 1912, s. 108-115.

2.9. Norveç Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Bjornstjerne Bjornson

152. “Muamma”, Çev. Köprülüzade Mehmet Fuad, C. 39, S. 990, 13 Mayıs 1326/26 Mayıs 1910, s. 22-27.

Selma Lagerlöf

153. “Kitabe-i Seng-i Mezar”, Çev. İmzasız, C. 44, S. 1126, 20 Kanunuevvel 1328/2 Ocak 1913, s. 175-182.

2.10. Polonya Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Kazimierz Tetmajer

154. “Kariçka”, Çev. M. Celal, C. 43, S. 1093, 3 Mayıs 1328/16 Mayıs 1912, s. 8-13.

Leopold Kampf

155. “Vera”, Çev. Ahmet Hidayet, C.46, S. 1182, 16 Kanunusani 1329/29 Ocak 1914, s. 274-279.

2.11. Avusturya Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Arthur Schnitzler

156. “Ölüler Sükût Ederler”, Çev. M. Celal, C.42, S.1077-1079, 12 Kanunusani 1327/25 Ocak 1912-26 Kanunusani 1327/8 Şubat 1912, s.252-256, 307-310.

2.12. İspanyol Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Vicente Blasko İbanez

157. "Şimendiferde Bir Tufeyli", Çev. İmzasız, C. 46, S. 1195, 17 Nisan 1330/30 Nisan 1914, s. 594-597.

2.13. Portekiz Edebiyatından Tercüme Edilen Hikâyeler

Teksera Rogeros

158. "Hayat-ı Raiyane", Çev. İmzasız C. 46-47, S. 1196-1198, 24 Nisan 1330/7 Mayıs 1914-8 Mayıs 1330/21 Mayıs 1914, s.619-620, 13-16, 30-31.

2.14. Kimliği ve Ülkesi Belirlenemeyenler

Buye Kar

159. "Otomobilde", Çev. İmzasız, C.46, S. 1190, 13 Mart 1330/26 Mart 1914, s. 474-476.

Charles Boe

160. "Mağrure", Çev. Ahmet Raif, C. 6, S. 135, 30 Eylül 1309/12 Ekim 1893, s. 76-79.

Döperera

161. "Tecrübe Devri", Çev. İmzasız, C. 47, S. 1199-1200, 15 Mayıs 1330/28 Mayıs 1914-22 Mayıs 1330/4 Haziran 1914, s. 46-48, 62-64.

Duriba

162. "Küçük Dostum Jean", Çev. Ahmet Raif, C. 6, S. 133,16 Eylül 1309/28 Eylül 1893, s. 45-47.

Edvard Delbi

163. "Çocuk", Çev. Ahmet Raif, C. 6. S. 136, 7 Teşrinievvel 1309/ 19 Ekim 1893, s. 94-96.

Henry Sekond

164. “Doktorun Müşterileri”, Çev. M. Sadık, C. 4, S. 92, 3 Kanunuevvel 1308/15 Aralık 1892, s. 211-212.

Henry Spon

165. “Kaderin Kuvveti”, Çev. İmzasız, C. 43, S. 1105, 26 Temmuz 1328/8 Ağustos 1912, s. 294-299.

Jean Vinemo

166. “Güvercinler”, Çev. İmzasız, C. 46, S. 1186, 13 Şubat 1329/26 Şubat 1914, s. 366-368.

Le Malden

167. “Fransin”, Çev. Ahmet Raif, C. 6, S. 138, 12 Teşrinievvel 1309/24 Ekim 1893, s. 118-125.

Leon Kasanrof

168. “Piyano”, Çev. İmzasız, C. 33, S. 847, 5 Temmuz 1323/18 Temmuz 1907, s. 238-239..

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZARLAR

3.1. TERCÜME EDİLEN YAZARLAR

Tercüme edilen yazarlara baktığımızda zengin bir tablo ile karşılaşırız. Dönemin tanınmış yazarlarından Maupassant, Tolstoy gibi dünyaca ünlü yazarlara; Nobel ödüllü yazarlardan (Selma Lagerlöf, Bjornstjerne Bjornson) Ermeni yazarlara, geniş bir yazar kadrosu yer almaktadır.

Fransız yazarların büyük bir kısmının Fransa'nın saygın edebiyat akademilerinden "Academie Française" üyesi olması dikkat çekicidir. Bu durum, *Servet-i Fünun* yazarlarının, tercüme ettikleri yazarların ustalıklarına önem verdiklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Dergide tercüme edilen yazarların seçimindeki önemli etkenlerden biri de Servet-i Fünun neslinin bedbinliğe olan meylidir, denilebilir. Bu bakımdan kendilerine yakın hissettikleri -Maupassant gibi- yazarlardan hikâye tercüme etmeyi seçmiş olmaları mümkündür. Cenap Şahabettin'in şu sözleri bu düşüncemizi desteklemektedir:[112]

> *Okuduğumuz nasirler de bedbinlik sahasında şairlerimizden geri kalmıyorlardı: Zola, Mopasan [Maupassant], Piyer Loti, Anatol Frans [Anatole France] ve hatta Borje [Paul Bourget]... Zola insanlar ne kadar terakki etseler fıtratlarındaki behimiyyet-i iptidaiyyenin mağlubu kalacaklarını, zekâmıza rağmen bir taraftan garizenin diğer taraftan miras-ı ecdâdın bâziçesi olduğumuzu iddia ediyordu; uzun "Rugon Makar [Rougon Macquart]" silsilesi o davanın tefsir-i külliyatıdır.*

Dergide en çok hikâyesi tercüme edilen yazar Maupassant'tır. Yazarın -biri iki kere olmak üzere- 28 hikâyesi tercüme edilmiştir. Maupassant'tan sonra altı hikâyesi ile Catulle Mendes, beşer hikâyesi ile Henri Lavedan (bir tanesi iki kere olmak üzere) ve Marcel Prevost gelmektedir.

Servet-i Fünun'da hikâyeleri tercüme edilen 74 yazardan 57'sinin ismi tespit edilmiştir. Bu yazarlardan 38'i Fransız'dır. Bunun dışında Ermeni edebiyatından beş; Alman, İtalya, Macar edebiyatlarından üçer; Norveç, İsveç, İngiliz ve Polonya

---

[112] Cenap Şahabettin, "Servet-i Fünun Edebiyatı ve Bedbinlik", *Servet-i Fünûn,* Cilt: 58, Sayı: 1507-33, 2 Temmuz 1341/1925, s. 98-100

edebiyatlarından ikişer; Avusturya, İspanyol, Portekiz, Rus edebiyatlarından birer yazar yer almaktadır.

3.1.1. Fransız Edebiyatı

Alexandre Dumas Fils (1824-1895): Aleksandre Dumas Pere'nin evlilik dışı oğlu olan yazar, tarihi serüven romanları yazmıştır. *La Dame aux Camelias* (Kamelyalı Kadın) romanıyla ünlenmiştir. Daha sonra tiyatroya yönelen yazar, çok sayıda tiyatro eseri kaleme almıştır. Yazar, Academie Française üyesidir.[113]

Dergide Dumas'dan tek bir hikâye tercüme edilmiştir. Hikâyede kiminle evlenemeyeceğine karar veremeyen bir genç kız anlatılmaktadır.

Alfred Capus (1858-1922): Academie Française üyesidir. Gazeteci ve oyun yazarıdır. Kısa öykülerinin bir bölümünü 1878'de yayımlamıştır.[114] Capus'tan evlilik konusunu ele alan bir hikâye tercüme edilmiştir.

Alphonse Daudet (1840-1897): Gazetelerde yayımladığı hikâyelerle tanınan Daudet, Fransa'nın ünlü gazetesi *Figaro*'nun üst kademelerinde görev almıştır. Natüralizmin etkisinde kalmış, *Taraskonlu Tartaren* romanı ve *Değirmenimden Mektuplar* hikâye kitabı ile öne çıkmıştır. Eserlerinde toplumu ve töreleri eleştirmiştir. [115] Daudet Servet-i Fünun üzerinde etkili olmuş isimlerdendir. "Türkçede Alphonse Daudet" başlıklı yazıda Daudet'in Halit Ziya üzerindeki etkisi belirtilmiştir:[116]

> *Türk romanının büyük ustası Halit Ziya Uşaklıgil'in realizminde görülen hissi taraf, tasvir ettiği sefalet ve felaketler karşısındaki teessürü, ince ve zarif müşahedeleri bir bakıma Daudet'ye bağlanabilir.*

Halit Ziya, Daudet'in öneminden söz ederken onun *Figaro* gibi önemli bir gazetede yazılarının çıkmasını ölçüt olarak kabul eder.[117]

Derginin incelediğimiz sayılarında Daudet'in ihaneti işleyen bir hikâyesi yer almaktadır. Hikâye, Ali Nihat tarafından tercüme edilmiştir.

---

[113] "Dumas Aleksandre", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Remzi Kitabevi, Cilt: 1, İstanbul, 1987, s. 414.
[114] https://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Capus
[115] "Daudet Alphonse", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 1, s. 363.
[116] İnci Enginün ve Zeynep Kerman, "Türkçede Alphonse Daudet", *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, Sayı: 2, Ankara, 1977, s. 63.
[117] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s. 861.

Alphonse Daudet, ilk olarak *Servet-i Fünun*'da tercümeleriyle yer almış, daha sonra dönemin diğer dergilerinde de tercüme edilen yazarlardan biri olmuştur. *Maarif, Mektep, Malumat, Şehbal, Vakit, Güneş, Muhit*; yazarın tercümelerinin yayımlandığı süreli yayınlardan bazılarıdır.[118]

Andre Theuriet (1833-1907): Şair ve romancıdır. Sevük, Theuriet için "O Loti gibi egzotik diyarların değil, Cenubî Fransa'daki taşra hayatlarının ressamı oldu. Samimi bir tabiat aşkıyla yazdı." değerlendirmesinde bulunmuştur.[119]

Theuriet'ten üç hikâye tercüme edilmiştir. Bu hikâyelerden kocasına sadık bir kadının anlatıldığı *Mai Kelebekler* Halit Ziya tarafından, fakir ve düşmüş insanların anlatıldığı diğer iki hikâye Mehmet Rasim tarafından tercüme edilmiştir.

Armand Silvistre (1837-1901): Edebiyata şair olarak başlamıştır, parnasyenlerden biri olarak kabul edilmiştir.[120] Silvistre, *Servet-i Fünun*'da bir tercüme hikâyesiyle yer almıştır. Hikâyede yankesiciler tarafından suça ortak edilen bir adamın başına gelenler anlatılmaktadır.

Auguste Villiers de L'isle-Adam (1838-1889): Sembolist yazarlardandır. Romantik tarzda yazdığı yazılar, genellikle fantastik, gizem ve korku ögeleri içermektedir.[121] Yazarın, zindandaki bir mahkûmun anlatıldığı bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Auguste Villeroy (1895-1939): Oyun yazarı ve şairdir. Çeşitli dergi ve gazetelerde edebiyat eleştirmeni olarak çalışmıştır. [122] Yazarın dergide tek bir hikâyesi yer almıştır. Hikâyede ihtilal yanlısı bir gencin, kendisine kalan mirası almak için davasından vazgeçmesi anlatılmaktadır.

Camille Mauclair (1872-1945): Mallerme ve Maeterlink etkisinde birçok eser kaleme almıştır, özellikle izlenimcileri savunmuştur.[123] Yazarın dergide aşk konulu bir hikâyesi yayımlanmıştır.

---

[118] İnci Enginün ve Zeynep Kerman, "Türkçede Alphonse Daudet", s. 63-71.
[119] Sevük, age., s. 315.
[120] https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Armand_Silvestre
[121] https://en.wikipedia.org/wiki/Auguste_Villiers_de_l%27Isle-Adam
[122] https://fr.wikipedia.org/wiki/Auguste_Villeroy
[123] "Mauclair Camille", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 8, 1972, s. 462.

Catulle Mendes (1843-1909): Parnasizm akımının öncülerindendir.[124] Halit Ziya, hikâyelerini sevdiği Catulle Mendes'i şöyle tarif etmektedir:[125]

> *"(...) şair, münekkit, temaşa eserleri, küçük büyük hikâyeler yazan, çeşit çeşit makaleleriyle her mecmuada, her gazetede ismine tesadüf olunan bir muharrir."*

Uşaklıgil, Mendes'in dikkate değer bir özelliğinin de üsluba önem vermesi olduğunu ifade etmiştir.

Catulle Mendes'in dergide altı hikâyesi tercüme edilmiştir. Hikâyeleri aşk ve ihanet konuludur.

Edmond François Valentin About (1828-1885): Academie Française üyesidir. Roman, hikâye ve oyun yazarıdır. Anti-clerical papaz sınıfına muhalif, papazların siyasete karışmalarına karşıdır. En bilinen romanı (*Le Roi des montagnes) Dağlar Kralı*'dır. [126] Dergide yazarın ihanet konulu bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Edmond Haraocourt (1856-1941): Küçük hikâye, şiir, roman ve oyun türünde eserleri vardır. Şiirlerinden bazıları bestelenmiştir. Halit Ziya ile Paris'te küçük bir mülakat yapan Haracourt, Halit Ziya'nın çok sevdiği şairlerdendir. [127] Dergide Edmond Haracourt'un ihaneti konu alan bir hikâyesi yer almıştır.

Ernest Gaubert (1881-1945): Gazeteci, roman yazarı ve şairdir. Zamanının gazete ve dergilerinde eleştiri, şiir ve kısa öykü türünde eserler yayımlamıştır.[128] *Servet-i Fünun*'da Gaubert'in aşk temalı bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

François Coppee (1842-1908): Akademi Française üyelerindendir. Parnasizmin önde gelen isimlerindendir. Halit Ziya, Coppee'nin dilinin sadeliği, konuşma diline yakınlığı ve basit toplumsal konuları ustalıkla ele alması nedeniyle halk tarafından çok sevildiğini ifade etmiş ve bu yönleriyle şairi Mehmet Akif'e benzetmiştir.[129]

Mehmet Kaplan Servet-i Fünun şair ve yazarlarının Coppee'ye ilgisinin

---

[124] "Mendes Catulle", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 8, 1972, s.608-609.
[125] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s. 885-888.
[126] https://en.wikipedia.org/wiki/Edmond_François_Valentin_About
[127] Halit Ziya Uşaklıgil Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s.925-929.
[128] https://fr.wikipedia.org/wiki/Ernest_Gaubert
[129] Halit Ziya Uşaklıgil Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s.892-899.

nedenlerini şu sözlerle açıklamıştır:[130]

> *Edebiyat görüşleri bakımından realist olan Servet-i Fünûn hikâyecileri, Halit Ziya ve Hüseyin Cahit, küçük hikâyelerinde, umumiyetle fakir ve orta halli insanların günlük hayatlarını anlatmışlardır. Fikret'in bu tarz manzumelerinde şekil ve üslûbuna kadar taklit ettiği François Coppée de manzum hikâyelerinde halk tabakalarına mensup insanların günlük hayatlarını anlatıyordu. François Coppee, belki basitliği dolayısıyla, o tarihlerde çok okunmuş ve taklit edilmişti. 1890-1895 yılları arasında çıkan dergilerde Coppee'den yapılmış tercümelere sık sık rastlanır.*

François Coppe'den dört hikâye tercüme edilmiştir. *Demirciler Grevi*, konusu itibariyle diğer hikâyelerden ayrılır. Tevfik Fikret yazarın manzum hikâyelerinden biri olan *Demirciler Grevi*'nden (La Greve des forgerons) övgüyle bahsetmiştir.[131] Toplumsal bir konuyu ele alan bu hikâye 1911 yılında tercüme edilmiştir. Daha önce yayımlanmamış olması istibdat dönemine bağlanabilir.

François de Nion (1856-1923): Kaynaklarda roman ve oyun yazarı olarak geçmektedir.[132] Yazarın dergide aşk temalı bir hikâyesi yayımlanmıştır.

George Auriol (1863-1938): Şair, söz yazarı, grafik tasarımcısı ve "Art Nouveau" adıyla bilinen bir sanat grubunun sanatçılarındandır. Pek çok medya kuruluşunda çalışmış; dergi, kitap kapakları tasarlamıştır. Fransız bohem kültürün temsilcilerindendir.[133] Yazarın dergideki tek hikâyesinde, hizmetçisini öldüren bir adamın gülünç durumu konu alınmıştır.

Gustave Droz (1832-1895): Aile içi ilişkileri konu alan psikolojik romanlar kaleme almıştır. Yazdığı eserlerle büyük bir başarı elde etmiş, bazı eserleri farklı dillere de çevrilmiştir.[134] Halit Ziya, Gustav Droz'un aile temasını işleyen bir hikâyesini tercüme etmiştir.

Guy de Maupassant (1850-1893): Kısa hikâye türünün dünyaca ünlü ustalarından biridir. 1880'de "Tombalak" hikâyesiyle büyük başarı yakalayınca hikâye yazarlığında karar kılmış, çok sayıda hikâye kaleme almıştır. Natüralizme bağlıdır.

---

[130] Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, s.138-139.
[131] Hacer Gülşen**,** "Demircilerin Grevi" Şiiri Ve Tevfik Fikret'te François Coppée Tesiri Üzerine Bir İnceleme", *Türkiyat Arştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:49, Erzurum, 2013, s. 185-192.
[132] https://fr.wikipedia.org/wiki/François_de_Nion
[133] https://en.wikipedia.org/wiki/George_Auriol
[134] https://en.wikipedia.org/wiki/Antoine_Gustave_Droz

Flaubert'in öğrencisi olur, onun vesilesiyle Turgenyev ve Emile Zola ile tanışır. Flaubert, Maupassant'ın edebi kişiliğinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Gerçekçiliğe çok önem veren Maupassant, eserlerinde toplumun farklı kesimlerinden kişilerini ele almıştır. Eserlerine kötümser bir bakış açısı hâkimdir. Son dönem yapıtlarında psikolojik meselelere eğildiği görülür.[135]

Fransız hikâyecilerin en meşhurlarından olan Maupassant Türk okurlar tarafından da çok sevilmiş, hikâyeleri defalarca tercüme edilmiş ve basılmıştır. İnci Enginün-Zeynep Kerman'a göre bunda Servet-i Fünun yazarlarının realizm ve natüralizm akımlarını benimsemesinin de etkisi vardır. Maupassant'tan ilk çevirinin 1890'da *Hizmet* gazetesinde Halit Ziya tarafından yapıldığı "Türkçede Maupassant" adlı bibliyografik çalışmada belirtilmiştir.[136] Bunun yanı sıra devrin gazete ve dergilerinde de geniş yer bulmuştur. Örneğin *Tercüman-ı Hakikat, Maarif* gibi gazete ve dergilerde Maupassant ile ilgili tanıtıcı yazılar kaleme alınmış, Maupassant'ın eserlerinden yapılan çok sayıda çeviri *Saadet, Mektep, Malumat, Muktebes* gibi süreli yayınlarda yayımlanmıştır.

Yusuf Ziya Ortaç, *Servet-i Fünun*'daki "Edebiyat Musahabeleri" başlıklı yazılarından birinde Maupassant'ın edebiyatımızdaki etkisi üzerinde şunları dile getirmiştir: [137]

> *Asrımızın, hikâyede pederi olan "Maupassant"dan sonra, cansız mübtezel vakalar edebiyata aks edemez oldu. Zâhiren ehemmiyetsiz bir hadiseyi anlatıyormuş gibi görünen en küçük bir hikâyede bile mutlaka bir "terdîd", bir nükte saklanır ki işte bu sâyede kari', hissiyatın alelade görünüşünü geçmiş ve kâinatı bir zekânın adesesinden seyr etmiş olur.*

Cenap Şahabettin, bir yazısında Maupassant'ın insana bakışını ve natüralist çizgideki dünya görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:[138]

> *Mopasan'ın [Maupassant] münhasıran ehvâ-yı nefsaniyyeyi teşrih eden bütün eserlerinin ka'rında müşterek bir cürsûme-i melâl hissolunur. Onun külliyatında beşeriyeti hiçbir zaman defedilemeyecek azlî iştiyakların zebunu görürsünüz. Mopasan'a [Maupassant] göre damarlarımızda daima bizi kötü sarhoşluklara tahrik eden gizli bir küûl (alkol), tabii bir ümmü'l-habâis devr eder. Mopasan [Maupassant] her zaman aldatan ve hiç değişmeyen lezâiz-i dünyeviyyeye karşı bir nevi husumet beslerdi. Tabiattan yeni hisler isteyen bu büyük sanatkâr mine'l-ezel asab-ı beşerde aynı hislerin tekrarından müştekî idi. Bu ıttırat ona ağır bir kelâl-i hayat vermişti.*

---

[135] "Maupassant, Guy de", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 8, 1972, s. 463.
[136] İnci Enginün ve Zeynep Kerman, "Türkçede Maupassant", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt:19, İstanbul, 1980, s. 257.
[137] Yusuf Ziya Ortaç, "Edebiyat Musahabeleri – Yine Garibecûluk", *Servet-i Fünun*, Cilt: 53, Sayı: 1375, 10 Kanunusani, 1334/1914, s. 383-386.
[138] Cenap Şahabettin, "Servet-i Fünun Edebiyatı ve Bedbinlik", *Servet-i Fünun*, Cilt: 58, Sayı: 33-1507, 2 Temmuz 1341/2 Temmuz 1925, s. 98 – 99.

Maupassant yukarıda dile getirilen özellikleri yönüyle Servet-i Fünun yazarlarına yakın bir çizgide durmaktadır. Bu da Maupassant'ın Servet-i Fünun yazarlarınca benimsenmesinin nedenlerinden biri olarak düşünülebilir.

Maupassant, *Servet-i Fünun*'da en çok hikâyesi tercüme edilen yazardır. Maupassant'tan dergideki ilk çeviri 1900'de 470. sayıda "Tercüme Sahifeler" başlığıyla yayımlanmıştır. Maupassant'tan çeviriler 1903, 1912, 1913, 1918 yıllarında yoğunlaşmıştır. Bu hikâyelerden "Miras", "Horla" tefrika halinde yayımlanmıştır. Tercüme edilen hikâyeler genellikle aşk-ihanet konuludur.

Derginin incelediğimiz sayılarında yazarın 28 hikâyesi tercüme edilmiştir. Ondan sonra en çok tercüme edilen Catulle Mendes'in, altı hikâyesinin tercüme edildiği düşünülürse Maupassant'ın ciddi bir farkla diğer yazarların önünde olduğu görülecektir.

Maupassant'ın bir hikâyesinin farklı tarihlerde iki kere tercüme edilmiş olması ve bu tercümelerin bazı farklılıklar içermesi bizi bu iki tercümeyi karşılaştırmaya sevk etmiştir. Bu tercümeleri karşılaştırmanın, dönemin ve derginin çeviri anlayışı ve yöntemi hakkında bir fikir vermesi bakımından faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Maupassant'ın orijinal adı "Les Bijoux" olan hikâyesinin "Elmaslar"[139] ve "Elmas Merakı"[140] isimleriyle yapılan tercümelerini ele aldık. Dergideki iki çeviriye ek olarak günümüzün yetkin çevirmenlerinden biri olan Tahsin Yücel'in çevirisini incelememize dâhil ettik. Böylece daha sağlıklı bir sonuç elde edeceğimizi düşündük. Bu nedenle üç çeviriden seçtiğimiz bazı bölümleri aşağıdaki tablolarda göstererek çevirilerin niteliğini belirlemeye çalıştık.

Oluşturduğumuz tablonun ilk sütununda Safvet Suat'ın[141] [Hüseyin Cahit Yalçın] 1903 yılında neşredilen "Elmaslar" başlıklı tercümesi, ikinci sütunda 1912 yılında yayımlanan ve tercümanı belirtilmeyen "Elmas Merakı" başlıklı tercüme yer almaktadır. İki hikâye arasında dokuz yıllık bir zaman farkı vardır. İlk hikâye, Servet-i Fünun topluluğun dağılmasından yaklaşık iki yıl sonra, istibdat döneminde, neşredilmiştir. İkinci hikâye ise II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden yaklaşık dört yıl

[139] Maupassant, "Elmaslar", *Servet-i Fünun*, Cilt: 25, Sayı: 639, 10 Temmuz 1319/23 Temmuz 1903, s. 236-239.
[140] Maupassant, "Elmas Merakı", *Servet-i Fünun*, Cilt: 43, Sayı: 1101, 28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912, s. 199-203.
[141] "Safvet Suat", Hüseyin Cahit'in müstear isimlerinden biridir. Bu nedenle tercüme metinleri karşılaştırırken Safvet Suat yerine Hüseyin Cahit ismini kullanmayı tercih ettik.

sonra tercüme edilmiştir. Üçüncü sütunda ise Tahsin Yücel'in ilk basımı 2007'de yapılan "Mücevherler" başlıklı tercümesi yer almaktadır. Bu üç çeviri, orijinal metinle karşılaştırılmıştır. Kaynak metin olarak aldığımız *Les Bijoux* hikâyesi[142] ise ilk olarak *Gil Blas* dergisinde 27 Mart 1883'te yayımlanmıştır. Daha sonra Maupassant'ın *Claire de Lune* [Ay Işığı] adlı hikaye kitabı içerisine alınmıştır.

Hikâyeye adını veren "Les Bijoux" ibaresi Türkçede "mücevher, takı, elmas" kelimeleriyle karşılanabilmektedir. Tercüme hikayelerin başlıklarına bakıldığında Hüseyin Cahit'in ve Tahsin Yücel'in çevirisinin aynen çeviriye yakın olduğu görülmektedir. Ancak 1912'de yayımlanan çevirinin başlığı (*Elmas Merakı*) yazarın mealen tercümeyi tercih ettiğini gösterir.

Tablo 6: Tercüme Metinler

Elmaslar Çevirmen: Safvet Suad Sayı: 639 Tarihi: 10 Temmuz 1319/23 Temmuz 1903	**Elmas Merakı** Çevirmen: İmzasız Sayı: 1101 Tarihi: 28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912	**Mücevherler** Çevirmen: Tahsin Yücel Yayınevi: Can Tarihi: 2007 (1.basım) 2013 (3. basım)
Kaynak Metinden Alıntı *Monsieur Lantin ayant rencontré cette jeune fille, dans une soirée, chez son sous-chef de bureau, l'amour l'enveloppa comme un filet.*		
Çeviriden Alıntı *Mösyö Lanten bu genç kıza kendi kalem amirlerinden birinin müsameresinde tesadüf ederek âşık olmuştu.* (s.236)	Çeviriden Alıntı *Mösyö Lanten bu genç kızı kalem muavinin evinde bir müsamerede gördüğü vakit, aşk kendini bir ağ gibi ihata etti. (s.199)*	Çeviriden Alıntı *Mösyö Lantin, çalıştığı dairenin şef yardımcısının verdiği bir şölende bu genç kıza rastladı, ağa düşer gibi tutuluverdi. (s.101)*

Yukarıya aldığımız bölüm, hikâyenin ilk cümlesidir. Asıl metinde "l'amour l'enveloppa comme un filet." yani "bir ağa sarılmış gibi aşk olmak" ifadesi Tahsin Yücel'in çevirisinde ve 1912'deki tercümede aynen çeviri yöntemine uygun olarak aktarılmıştır. Ancak Hüseyin Cahit'in tercümesinde bu ifade kesilmiştir. Burada yazarın metin üzerinde değişiklik yaptığı görülmektedir. Yazarın bu tercihinde sansürün de etkisi olması mümkündür.

[142] http://maupassant.free.fr/textes/bijoux.html

Tablo 7: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Elle était venue ensuite à Paris avec sa mère, qui fréquentait quelques familles bourgeoises de son quartier dans l'espoir de marier la jeune personne.*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Validesi kızını kocaya verebilmek amacıyla kendi mahallelerinde orta halli birkaç aile ile görüşüp duruyordu.(s.236)	*(...) genç kızı evlendirmek ümidiyle mahallelerindeki bazı ailelerle tesis-i münasebet eylemişlerdi. (s.199)*	*(…) annesi onu evlendirebilmek umuduyla semtindeki kimi burjuva ailelerine gidip geliyordu. (s.101)*

Bu bölümde anne kızına iyi bir talip bulabilmek için asıl metinde "bourgeoises" olarak nitelenen ailelerle görüşmektedir. "bourgeoises" kelimesi günümüzde çokça kullanılan bir tabirdir. Tahsin Yücel, çevirisinde bu kelimeyi olduğu gibi kullanmayı tercih etmiştir. Hüseyin Cahit ise "burjuva" kelimesini o günün okurunu düşünerek "orta halli" şeklinde tercüme etmiştir. Ancak 1912 yılındaki çeviride bu kısım kesilmiştir.

Tablo 8: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *M. Lantin, alors commis principal au ministère de l'Intérieur, aux appointements annuels de trois mille cinq cents francs, la demanda en mariage et l'épousa.*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
O vakit Mösyö Lanten'in senevî üç bin beş yüz frank maaşı vardı. Genç kızın dest-i izdivacına talip oldu onunla teehhül etdi. (s. 236)	*Mösyö Lanten o vakit senede üç bin beş yüz frank maaş ile Dâhiliye Nezaretinde kâtip idi, onu talep etti ve tezevvüç etti. (s. 199-200)*	*Mösyö Lantin İçişleri Bakanlığında başyazmandı o zamanlar, yılda üç bin beş yüz frank geçerdi eline, onu istedi ve aldı. (101)*

Mösyö Lantin'in tanıtıldığı bu bölümde onun, İçişleri Bakanlığındaki görevi ve maaşı belirtilmiştir. 1912'deki çeviri ve Tahsin Yücel'in çevirisi aynen çeviri yöntemine uygundur. 1912'deki çeviride İçişleri Bakanlığı yerine bu ibarenin o dönemdeki karşılığı olan Dâhiliye Nezareti ifadesi kullanılmıştır. Hüseyin Cahit ise Mösyö Lantin'in işini çalıştığı yer hakkındaki bölümü çevirisine almamıştır. Metnin geri kalan kısmında da Lantin'in iş yeri ile ilgili ifadeleri çıkarmıştır.

Tablo 9: Tercüme Metinleri

Kaynak Metinden Alıntı *Il souriait en déclarant: "Tu as des goûts de Bohémienne."*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
	Kocası tebessüm ederek: "Sende Çingene zevki var." derdi.(s.200)	*O da gülümsüyor, "Çingene gönlü var sende," diyordu. (s.102)*

Bu bölümde Mösyö Lantin'in karısı ile ilgili bir değerlendirmesi yer almaktadır. Mösyö Lantin, karısının elmas tutkunluğu karşısında ona "Sende Çingene zevki var." diye hitap etmiştir. Asıl metindeki bu cümle 1912'deki çeviride aynen aktarılmıştır. Tahsin Yücel'in çevirisinde "zevk, beğeni" anlamına gelen "goûts" kelimesi "gönül" kelimesiyle karşılanmıştır. Tahsin Yücel, burada zevk yerine "istek, arzu" anlamına gelen "gönül" kelimesini tercih etmiştir. Hüseyin Cahit'in çevirisinde ise bu bölüm tamamen çıkarılmıştır.

Tablo 10: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *et il se décida pour le grand collier qu'elle semblait préférer et qui pouvait bien valoir, pensait-il, six ou huit francs, car il était vraiment d'un travail très soigné pour du faux.*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Nihayet genç kadının pek sevdiği büyük bir gerdanlığın yedi sekiz frank edebileceğine ihtimal vererek onu satmayı münasip gördü. (s.237)	*(...) nihayet, karısının çok sevdiği büyük gerdanlığı sahte bir şey için çok işlenmiş bularak, belki bir kıymeti vardır ve yedi sekiz frank eder ümidiyle, götürüp satmaya karar verdi. (s. 201)*	*Onun hepsinden çok beğendiğini sandığı, kendi düşüncesine göre de bir sahte gerdanlığa göre pek dikkatli bir işçiliği olduğu için altı ya da sekiz frank edebilecek büyük bir kolyede karar kıldı. (s.104)*

Bu uzun cümlede dikkatimizi çeken nokta "car il était vraiment d'un travail trés soigné pour du faux" ifadesidir. "Sahte bir şeye göre gerçekten ince bir işçiliği olduğundan dolayı" anlamına gelen bu ifade 1912'deki çeviride ve Tahsin Yücel'in çevirisinde aynen çeviri yöntemine uygundur. Ancak Hüseyin Cahit'in çevirisinde bu kısım çıkarılmıştır.

Tablo 11: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Mais, dès qu'il fut dans la rue, un besoin de rire le saisit, et il pensa: "L'imbécile! oh! l'imbécile!*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Sokağa çıkar çıkmaz kahkahalarla gülmek ihtiyacı kendisini istila etti. Zihninden: -Hayvan herif! diye söylendi. Hayvan herif! (s.237)	*Lakin sokağa çıkar çıkmaz kendisini bir gülmek ihtiyacı zabtetti; ve kendi kendine: "Ahmak herif, oh, ama ne ahmak!"(s.202)*	*Ama sokağa çıkar çıkmaz, bir gülme gereksinimi duydu. "Budala!" diye düşündü. "Koca budala!"(s. 105)*

Asıl metinde geçen "L'imbécile! oh! l'imbécile!" ifadesi üç çeviride de farklı keilmelerle karşılanmıştır. "l'imbécile" kelimesi Türkçede "ahmak, alık, aptal, budala" anlamlarına gelmektedir. Kelime, 1912'deki çeviride "ahmak" ve Tahsin Yücel'in çevirisinde "budala" şeklinde çevrilmiştir. Her iki çeviride de vurguyu artırmak için birtakım ilaveler de yapılmıştır. Hüseyin Cahit ise bu kelimeyi "hayvan" şeklinde tercüme etmiştir.

Tablo 12: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Lantin se dit, en les regardant passer: "Comme on est heureux quand on a de la fortune! Avec de l'argent on peut secouer jusqu'aux chagrins, on va où l'on veut, on voyage, on se distrait! Oh! si j'étais riche!"*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Lanten bunların geçtiklerini gördükçe kendi kendisine dedi ki: -İnsanın serveti olursa ne mes'ud olur! Para olunca izale-i keder de kabildir. İnsan eğlenir. Ah, zengin olsa idim! (s.238)	*Lanten onların geçtiğine bakarak kendi kendine: "Serveti olursa insan ne kadar bahtiyardır. Para ile keder bile def edilebilir, insan istediği yere gider, seyahat eder, eğlenir! Oh! Zengin olsaydım!" diye düşündü. (s. 202)*	*Lantin onların geçişine baktı, "Parası oldu mu ne kadar mutludur insan!" dedi kendi kendine. "Parayla kederler bile atılabilir, yolculuk edilir, eğlenilir! Ah! Bir zengin olsaydım!." (s.106)*

Bu bölümde dikkatimizi çeken nokta asıl metinde "istediği yere gitmek, yolculuk etmek" anlamına gelen "on va où l'on veut, on voyage" ifadesinin Tahsin Yücel'de ve 1912'deki çeviride yer almasına rağmen Hüseyin Cahit'in çevirisine alınmamış olmasıdır. Bu seçimin, dönemin sansür uygulamalarından kaynaklandığı

kanaatindeyiz. Yazar, özgürlüğü çağrıştıran bu ifadelerin rejimin bir eleştirisi olarak görülmesinden çekinmiş olabilir.

Tablo 13: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Les commis eux-mêmes arrivèrent, qui regardaient de côté Lantin, avec des gaietés dans les yeux et sur les lèvres.*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Çıraklar da geldiler. Gözlerinde, dudaklarında bir eda-i müstehziyane ile Lanten'e yan yan bakıyorlardı. (s.238)	*(…) çıraklar da geldi, bunlar gözlerinde ve dudaklarında handelerle Lanten'e atf-ı nazar ediyorlardı.(s. 203)*	*Yardımcıları da geldiler, gözlerinde, kulaklarında bir neşe, Lantin'den yana bakıyorlardı. (s.107)*

Yukarıya aldığımız cümlede dikkati çeken birkaç nokta vardır. Asıl metinde "neşe ile" anlamına gelen "avec des gaietés" ifadesi, 1912'deki çeviride "handelerle" kelimesiyle karşılanmış Hüseyin Cahit'in çevirisinde ise "eda-i müstehziyane" şeklinde aktarılmıştır. Her iki çeviride de yazarın yorumu söz konusudur.

Diğer nokta ise şudur: Asıl metinde "dudaklarında" anlamına gelen "sur les lévres" kelimesi Tahsin Yücel'de yanlış olarak "kulaklarında" şeklinde tercüme edilmiştir.

Tablo 14: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *(…) le tout atteignant le chiffre de cent quatre-vingt-seize mille francs.* *Le marchand déclara avec une bonhomie railleuse: "Cela vient d'une personne qui mettait toutes ses économies en bijoux."*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Hepsi yüz seksen altı bin frank tutuyordu, kuyumcu müstehziyane bir safderunlukla dedi ki: Bunların sahibi bütün biriktirdiği paraları elmasa veriyormuş.(s.239)	*Hep, yekûn olarak, yüz doksan altı bin frank tutuyordu. Tüccar müstehzi bir safvet ile dedi ki : - Bunların sahibi bütün biriktirdiği paralarını elmasa hasretmiş olacak… (s.203)*	*(…)hepsi birden yüz doksan altı bin frankı buluyordu. Satıcı alaylı bir babacanlıkla, "Dişinden tırnağından artırdığı her şeyi mücevhere yatıran birinindi galiba bunlar," dedi. (s.108)*

Asıl metinde yer alan "toutes ses économies" ifadesi tüm birikimlerini

anlamına gelmektedir. Hüseyin Cahit'te ve 1912'deki çeviride bu ifade aynen çeviriye uygun bir şekilde dilimize aktarılmıştır. Tahsin Yücel ise ifadeyi "dişinden tırnağından artırdığı her şeyi" şeklinde yorum katarak tercüme etmiştir.

Yine asıl metindeki "avec une bonhomie railleuse" ifadesi Hüseyin Cahit'in çevirisinde "müstehziyane bir safderunlukla" şeklinde, 1912'deki tercümede "müstehzi bir safvet ile" şeklinde, Tahsin Yücel'in çevirisinde ise "alaylı bir babacanlıkla" şeklinde tercüme edilmiştir. Buna göre ilk iki çeviride kelimesi kelimesine, Tahsin Yücel'in çevirisinde ise "bonhomie" kelimesinin cümle içinde kazandığı anlama göre tercüme yapılmıştır. Bu nedenle her üç çevirinin de aynen çeviriye yakın olduğunu söyleyebiliriz.

Bu metinde dikkatimizi çeken bir nokta da şudur: Hüseyin Cahit'in çevirisinde paranın miktarı yanlıştır. Metinde "yüz doksan altı bin" olması gereken miktar "yüz seksen altı bin" şeklinde tercüme edilmiştir.

Tablo 15: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Lantin prononça gravement: "C'est une manière comme une autre de placer son argent."*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
Lanten vakur ve ciddi bir surette cevab verdi: -İnsan parasını hep eshama (hisse) yatırmaz ya! (s.239)	*Lanten ciddiyetle cevap verdi: - Bu parayı kullanmak için diğerleri gibi bir usuldür.(s.203*	*Lantin ciddi ciddi "Herhangi bir yatırım biçimi işte," dedi. (s. 108)*

Asıl metindeki "autre de placer son argent" ifadesi Tahsin Yücel'de "yatırım biçimi" 1912'deki çeviride "parayı kullanma için usül" şeklinde tercüme edilmiştir. İfade her iki şekilde tercüme edilmeye de müsaittir. Ancak Hüseyin Cahit, ifadeyi tamamen değiştirmiş, kendi yorumunu katarak aktarmıştır. Buna ek olarak çevirmen, asıl metinde olmayan "vakur" kelimesini de çevirisine eklemiştir.

Tablo 16: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Il se sentait léger à jouer à saute-mouton par-dessus la statue de l'Empereur perché là-haut dans le ciel.*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**

Buradan atlayabilecek derecede kendisine bir hiffet gelmiş zannediyordu (s.239)	*Sütunun üstünde bulunan Bonapart'ın heykeli üstünde birdirbir oynayacak kadar hafiflik hissetti.(s.203)*	*Kendini tepelerde duran imparator heykelinin üzerinde birdirbir oynayacak ölçüde hafif buluyordu. (s.108)*

Bu bölümde Mösyö Lantin'in hissettikleri anlatılırken "imparator heykeli üzerinde birdirbir oynayacak kadar" ifadesi Tahsin Yücel'in çevirisinde aynen yer almaktadır. 1912'deki çeviride ise "la statue de l'Empereur" ifadesi yerine Bonapart'ın heykeli ifadesi tercih edilmiştir. Bunun toplumsal veya siyasi bir nedeni olabileceği düşüncesindeyiz. Hüseyin Cahit'in çevirisinde ise bu kısım çeviriye alınmamıştır. Bunu istibdat döneminin neden olduğu bir tercih olarak görmek mümkündür.

Tablo 17: Tercüme Metinler

Kaynak Metinden Alıntı *Pour la première fois de sa vie il ne s'ennuya pas au théâtre, et il passa sa nuit avec des filles. (kızlarla)*		
Elmaslar	**Elmas Merakı**	**Mücevherler**
İlk defa olarak ömründe o akşam tiyatroda canı sıkılmadı .(s.239)	*Ömründe ilk defa olarak tiyatroda canı sıkılmadı, ve gecesini kızlarla geçirdi. (s.203)*	*Yaşamında ilk kez tiyatroda canı sıkılmadı, geceyi yosmalarla geçirdi. (s. 109)*

Yukarıdaki cümle hikâyenin son kısmında yer almaktadır. Lantin'in eline geçen para ile neler yaptığını anlatmaktadır. Metinde geçen "geceyi kızlarla geçirdi" anlamına gelen "il passa sa nuit avec des filles" ifadesi 1912'deki çeviride aynen yer almaktadır. Tahsin Yücel kızlarla demek yerine "yosmalarla" ifadesini tercih etmiştir. Hüseyin Cahit ise bu kısmı çevirisine almamıştır. Yazarın, ahlaki kaygılar nedeniyle böyle bir tasarrufta bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bu mukayese sonucunda görüyoruz ki Hüseyin Cahit'in 1903 yılında yaptığı tercümede sosyal baskı daha belirgindir. Bu nedenle yazar birtakım değişikliklere gitmiştir. 1912'deki tercümede ise asıl metinden çok uzaklaşılmamıştır. İlk tercümeler için ifade edilen "öykünme" biçimindeki çeviri yöntemi bu metin için geçerli değildir. Bunda sosyal baskının etkisini azaltmış olmasının payı büyüktür. Yazar daha özgür bir şekilde metni çevirmiştir.

Burada bizim yaptığımız, gözümüze çarpan bazı farklılıklardan yola çıkarak tercümeleri karşılaştırmak ve dergideki çeviri anlayışını bir örnekle de olsa tespite çalışmaktır. Yapılan çalışmada görlüyor ki Hüseyin Cahit çeviride biraz daha keyfi davranmıştır. Uygun görmediği ya da gereksiz gördüğü bölümleri çıkarmıştır. 1912'deki çeviride yazar, asıl metne daha sadıktır. Bunda II. Meşrutiyet'in getirdiği özgür havanın da etkisi olduğu söylenebilir. Tahsin Yücel'in çevirisi ile 1912 yılında yapılan çeviri bu bakımdan daha yakındır.

Gyp (Sibylle Gabrielle Riquetti de Mirabeau) (1849-1932): Asıl adı Sibylle Gabrielle Riquetti de Mirabeau olan yazar, Gyp takma adını kullanmıştır. Fransız politik sınıfının yanı sıra modayı takip eden kendi sınıfını da eleştirdiği esprili skeç ve romanlar kaleme almıştır.[143] Yazarın, ihaneti konu alan bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Henri Lavedan (1859-1940): Academie Françeise üyesidir. Yazdığı ilk dönem şiirlerinde Parnas akımı sanat anlayışını kendine örnek almıştır. Sonraki şiirlerinde sembolizmin özellikle de Mallarme'nin etkisi görülür. Yazar, birçoğu ciltler halinde toplanmış mizahi hikâyeler kaleme almıştır.[144]

Lavedan'ın dergide biri, faklı başlıklarla iki kere yayımlanmak üzere dört hikâyesi tercüme edilmiştir. Hikâyelerinin hepsi tamamen diyaloglardan oluşmuştur. Hikâyeleri aile ve evlilik konuludur.

Jean J. Rousseau: Preromantiklerden kabul edilmiş, romantikler üzerinde derin etkiler bırakmıştır.[145] Yılmaz Daşcıoğlu-Okan Koç, Rousseau'nun Türk edebiyatı üzerindeki etkisini şu cümlelerle ortaya koymuşlardır: [146]

> *Yerli roman ve hikâyelerde sık rastlanılan tabiata dönüş temasının ortaya çıkışında o yıllarda yapılan Jean Jacques Rousseau çevirilerinin etkisinin olduğu bilinmektedir. Aynı etkinin özellikle Servet-i Fünun şair ve yazarlarının hem yaşayışlarında hem de eserlerinde marazi bir hastalık haline dönüşen tabiata sığınma duygusunda da bulunduğu göz ardı edilemez.*

[143] https://en.wikipedia.org/wiki/Sibylle_Riqueti_de_Mirabeau
[144] https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclopædia_Britannica/Lavedan,_Henri_Léon_Émile
[145] "Rousseau, J. J.", *Meydan Larousse: Büyük Lugat ve* Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 10, 1972, s.703-704.
[146] Yılmaz Daşcıoğlu ve Okan Koç, "Batı Tarzı Türk Hikâyesinin Doğuşu ve Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ana Temalar", Turkish Studies, Volume 4/ 1-I Winter 2009, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/yilmaz_dascioglu_okan_koc_bati_tarzi_turk_hikâyesinin_dogusu.pdf, s. 813

Rousseau'dan sadece bir hikâye terücme edilmiştir. Bu hikâyede aşkın bir ihtiyatsızlık olduğunu, aşkta sonunu düşünmeden hareket etmek ve fırsatları değerlendirmek gerektiğine inanan ancak gençliğinde böyle düşünmediği için karşısına çıkan fırsatları kaçıran bir hikâye kişisi vardır.

Jean Lorrain (1855-1906): Parnasizm akımını benimsemiştir**.** Roman, kısa öykü, şiir, oyun ve pandomim türünde eserler kaleme almıştır. Gazetecilik ve sanat eleştirmenliği yapmıştır.[147]

Yazarın dergide bir hikâyesi yayımlanmıştır. Akli dengesini yitirmiş bir kadının anlatıldığı hikâye, konusu yönüyle derginin genel çizgisinin dışındadır.

Jeanne Marni (1854-1910): Roman ve oyun yazarıdır. Mizahi yönü ağır basan eserler vermiştir.[148] Camille Mauclaire ile birlikte dört perdelik komedi yazmış, Henri Lavedan ve Gyp'in oyunlarından etkilenmiştir.[149]

Servet-i Fünun'da Marni'den üç hikâye tercüme edilmiştir. Bunlardan ikisi ihanet konuludur. Birinde ise amcalarından kalan kirli parayı istemeyen bir karı koca hikâye edilmektedir. Hikâyelerden ikisi tamamen diyaloglardan oluşmaktadır.

Jerome Doucet (1865-1957): Komedi, şiir, hikâye türünde eserler vermiş, sanat eleştirileri kaleme almıştır.[150] Yazarın dergide bir tane tercüme hikâyesi yer almaktadır. Hikâyede bir aktristin tiyatro tutkusu anlatılmaktadır.

Jules Claretie (1840-1913): Romancı, oyun yazarı ve tiyatro eleştirmenidir.[151] *Servet-i Fünun* dergisinde yazarın ölüm ilanı üzerine yazar hakkında kısa bir yazı yer almıştır. [152]Bu yazıda Claretie'nin, asıl adının Arsen Arno olduğu, yazın hayatına gazetecilikle başladığı, Komedi Fransız Tiyatrosunun uzun yıllar yöneticiliğini yaptığı ve Fransa Akademi azalığına seçildiği bilgisi verilmiştir.

Claretie'nin dergide bir tane hikâyesi tercüme edilmiştir. Hikâyede dışlanmış bir ihtiyarın hazin ölümü anlatılmıştır.

---

[147] https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Lorrain
[148] Alison Finch, *Women's Writing in Nineteenth-Century France*, Cambridge University Press, 2000, s. 257
[149] https://en.wikipedia.org/wiki/Jeanne_Marni
[150] https://fr.wikipedia.org/wiki/Jérôme_Doucet
[151] https://en.wikipedia.org/wiki/Jules_Arsène_Arnaud_Claretie
[152] "Jul Klareti", *Servet-i Fünun*, Cilt: 46, Sayı: 1179, 26 Kanunuevvel 1329/8 Ocak 1914, s. 208

Jules Lemaitre (1853-1914): Academie Française üyesidir. Romancı, hikâye yazarı, eleştirmen ve şairdir. Parnas akımından etkilenerek şiirler yazmış, siyasi eleştirilerin öne çıktığı komediler kaleme almıştır. Özellikle deneme ve eleştiri yazılarıyla dikkat çekmiştir.[153] *Servet-i Fünun*'da yazarın, aşk temasının mizahi bir üslupla anlatıldığı bir tane hikâyesi yer almıştır.

Leon de Tinseau (1844-1921): Kaynaklarda sosyetik roman yazarı olarak geçmektedir.[154] Dergide yazarın aşk konulu iki hikâye tercüme edilmiştir.

Ludovic Halevy (1834-1908): Oyun yazarı, romancı olarak öne çıksa da edebiyatın hemen her türünde kalem oynatmıştır. Paris'in orta sınıfını ele aldığı romanları ve kısa komedilerinde başarılı bulunmuştur.[155] Yazarın, dergide evliliği konu alan bir hikâyesi anlatılmıştır.

Madeleine des Roches (1520-1587): Şiirleriyle döneminde bir kadın şair olarak büyük saygı uyandırmıştır. Şiirlerinde erdem, bilgelik üzerine kavramları ortaya koymuştur. [156] Dergide yazarın, bir tane hikâyesi tercüme edilmiştir. Hikâyede cinayetten yargılanan genç bir kızın masum olduğunun ortaya çıkışı anlatılmaktadır.

Marcel Prevost (1862-1941): Natüralist romana karşı psikolojik romanı savunan eserler kaleme almış, çağdaş töre meseleleriyle ilgilenmiştir. Kadın karakterlerinin ruh halini ustaca çözümlemiştir. [157] Sevük'e göre döneminin çok okunan yazarlarındandır.[158] Yazarın, hepsi de aşkı konu alan beş hikâyesi tercüme edilmiştir.

Michel Corday (1869-1937): Hikâye ve roman yazarıdır. Toplumsal konuları irdelediği eserlerinin yanı sıra bilim kurgu romanları da vardır. [159] Derginin incelediğimiz sayılarında yazarın aşk temalı bir adet hikâyesi vardır.

---

[153] "Lemaitre Jules", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Remzi Kitabevi, Cilt: 3, İstanbul, 1987, s.37
[154] https://fr.wikipedia.org/wiki/Léon_de_Tinseau
[155] https://en.wikipedia.org/wiki/Ludovic_Halévy
[156] https://en.wikipedia.org/wiki/Madeleine_Des_Roches
[157] "Prevost Marcel", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 10, 1972, s. 325.
[158] Sevük, *Avrupa Edebiyatı ve Biz II*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1941, s. 312.
[159] https://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Corday

Maurice Leblanc (1864-1941): Dedektif Arsène Lupin karakterinin yaratıcısı olarak bilinmektedir. Roman ve hikâye yazarıdır.[160] Yazarın dergide bir hikâyesi yer almıştır. Hikâyenin kahramanı fakir bir genç kızdır.

Pierre Veber (1869-1942): Çok sayıda tiyatro eseri, roman ve hikâye kaleme almıştır.[161] Yazarın dergide bir adet hikâyesi yer almıştır. Hikâyede ihanet konusu mizahi bir üslupla işlenmiştir.

Paul Bourget (1852-1935): Academie Française üyesidir. Çağdaşı yazarların psikolojisini incelediği eserleriyle tanınan Bourget natüralizmden psikolojik romana dönüşün habercisi kabul edilmiştir. [162] Aile ve geleneğin toplum düzeni üzerindeki rolüne inanmış, ahlaki ve dini sorunları ele almıştır. Roman kahramanlarının psikolojisini ustaca çözümlemiştir.[163]

Paul Bourget, Avrupalı yazar ve şairlerle ilgili eleştiri yazıları kaleme almış, bu yazılarıyla Servet-i Fünun sanatçılarına yol göstermiş, onların yeni yazar ve şairlerle tanışmalarını sağlamıştır. Mehmet Rauf, Bourget üzerine yazdığı uzun bir yazı dizisinde şöyle demiştir:[164]

> *Dömafiz [A. Dumas Fils], Flober [Flaubert], Baudler [Baudelaire], Löcont dö Lil [Leconte de Lisle], Amyen gibi muharrirlere dair yazdığı üstadane teşrihat-ı edebiye beni irşat etti. (…) eserlerinde hikâyelerinden ziyade tedkikleri, hikâyelerinin masallarından ziyade teşrihatını severim. Benim fikrimce Borje [Bourget] bu kadar muktedir bir müşerrih olmasaydı bu kadar makbul bir romancı olamazdı; çünkü roman hususunda, hikâyeyi çâlaki-i revişine halel getirmeden sevk ve idare hususunda pek az muvaffaktır.*

Bourget'in hikâyelerinin yanı sıra *Hatıra-i Muhabbet, Mavi Düşes* romanları da *Servet-i Fünun*'da tefrika edilmiş, Bourget'i konu alan eleştiri ve tanıtma yazıları yayımlanmıştır.

Servet-i Fünun'da Bourget'ten aşk temasının işlendiği dört hikâye tercüme edilmiştir.

---

[160] https://en.wikipedia.org/wiki/Maurice_Leblanc
[161] "Veber Pierre", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 12, 1973, s.551.
[162] "Bourget Paul", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 2, 1969, s.522.
[163] "Bourget Paul", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Remzi Kitabevi, Cilt: 1, İstanbul, 1987, s. 217.
[164] Mehmet Rauf, "Tetkikat-ı Edebiye – Pol Borje ve Bir Cinayet-i Aşk", *Servet-i Fünun*, Cilt: 17, Sayı: 423,8 Nisan 1315/20 Nisan 1899, s. 102.

Paul Margueritte (1860-1918): Önceleri natüralistler arasında yer almış ancak daha sonra natüralistlerden ayrılarak Rus romancılara yaklaşmıştır. Gerçekçi roman türüne duyarlık ve psikolojik derinlik getirmiştir.[165] Yazarın kendisine ait bir, kardeşiyle birlikte yazdığı iki hikâyesi dergide yer almıştır. Paul Margueritte'nin tek başına yazdığı hikâye aşk konuludur.

Rene Bazin (1853-1932): Academie Française üyesidir. *Ma tante Giron* (*Giron Hala*) romanıyla ünlenen Bazin, eserlerinde çocukluğunun geçtiği kırsal yaşama duyduğu sevgiyi dile getirir. Kültürel yapısı ve kiliseye bağlılığıyla öne çıkan kırsal kesim insanlarını işlemiştir.[166] Sevük, Bazin ile ilgili değerlendirmesinde Bazin'in, romanlarında kahramanlarının kötü yönlerini göstermemesi nedeniyle ahlakçılar tarafından sevildiğini ifade etmiştir.[167] Yazarın, dergide yer alan tek hikâyesi aileyi konu almaktadır.

Roniler: Kimliği tespit edilememiştir. Yazarın ihanet konulu bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Theodore de Banville (1823-1891): Sanat sanat içindir görüşünü benimsemiştir. Manzum komediler de yazan Banville parnasizm akımının öncülerindendir.[168]

Banville'den iki hikâye tercüme eden Halit Ziya, ondan *Sanata Dair*'de de bahseder. Yazar, Banville'in küçük hikâyeleri ile ilgili olarak şunları söylemektedir:[169]

> *Küçük hikâyelerinde her mevzuya temas eder; eşhası tahlil ederken, onları bir vakada yaşatırken hiçbir zaman insafsız, merhametsiz bir münekkit değildir. (...) Mülevves şeylere dokunulurken bunları tasvir eder fakat elinde bir sünger vardır ki bir yandan yazar; bir yandan bütün çirkinlikleri siler gibidir.*

Dergide Banville'in ihanet konulu iki hikâyesi tercüme edilmiştir. Tercümelerin ikisi de Halit Ziya tarafından yapılmıştır.

---

[165] "Margueritte Paul", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 8, 1972, s. 384.
[166] "Bazin Rene", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Remzi Kitabevi, Cilt: 1, İstanbul, 1987, s. 142-143.
[167] İsmail Habip Sevük, *Avrupa Edebiyatı ve Biz II*, s. 316.
[168] "Banville Theodor de", *Meydan Larousse: Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 2, 1969, s. 141.
[169] Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair*, s. 840.

Victor Margueritte (1866-1942): Paul Margueritte'nin kardeşidir. 1908'e kadarki eserlerini kardeşiyle birlikte yazmış, sonraları kendi adıyla eser vermeye devam etmiştir. Eserlerinde toplumsal meselelere eğilmiştir.[170] Dergide kardeşiyle birlikte yazdığı iki hikâyeye yer verilmiştir. Hikâyelerden biri aile diğeri ihanet konuludur.

3.1.2. İtalyan Edebiyatı

Luigi Capuana (1839-1915): Yazı hayatına şiir, hikâye ve eleştiriler yazarak başlayan Capuana, gerçekçi okulun temsilcileri arasında yer almış, Sicilya âdet ve törelerini anlatan romanlar ve hikâyeler yazmıştır.[171] İtalyan natüralizminin (verizm) kurucusu sayılmaktadır. Sonraları bu akımdan uzaklaşmıştır.[172] Yazarın dergide ihanet konulu bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Luigi Pirandello (1867-1936): İtalyan edebiyatının önde gelen oyun yazarlarındandır. Hikâyelerinde küçük burjuvaların ve köylülerin çevresini gerçekçi bir yaklaşımla ele almış, ahlak sorunlarını öne çıkarmıştır. Eserlerindeki kahramanları kederli, çelişkilerinden kurtulamayan, garip kişilerden seçmiştir. Eserlerine yazarın kötümser bakış açısı hâkimdir.[173] Pirandello 1934'te Nobel ödülü almıştır. Derginin incelediğimiz sayılarında ihaneti konu alan bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Matilde Serao (1856-1927): İtalya'da verizm akımının önde gelen temsilcilerinden olan Serao kaleme aldığı hikâye ve romanlarında mutsuz geçen çocukluğunu ve toplumda haksızlığa uğrayan insanları işlemiştir.[174]

Mehmet Rauf *İtalyan Edebiyatı*'nda Matilde Serao ile ilgili olarak şu ifadeye yer vermiştir:

> *1856'da tevellüd eden bu muharrire, aşk ve ihtiras vadisinde bir hayli kıymetdar romanlar derk etmiştir. Vüs'at-i tahayyül ve tahassüs-i havas mümeyyizesindendir.*

Serao'nun dergide üç hikâyesi tercüme edilmiştir. Hikâyeler aşk ve ihanet temalıdır.

---

[170] "Margueritte Victor", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 8, 1972, s. 384.
[171] "Capuana Luigi", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 2, 1969, s. 780
[172] "Capuana Luigi", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Remzi Kitabevi, Cilt: 1, İstanbul, 1987, s. 269.
[173] "Pirandello Luigi", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 10, 1972, s. 143.
[174] "Serao Matilde", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Remzi Kitabevi, Cilt: 4, İstanbul, 1987, s. 127.

3.1.3. Ermeni Edebiyatı

Yavuz Aydın, *Ermeniceden Türkçeye Yapılan Çevirilerde Karşılaşılan Çeviri Sorunları* adlı çalışmasında Türk edebiyatında Ermeniceden yapılan çevirilerin Cumhuriyet'ten önce pek görülmediğini ifade etmiştir. *Servet-i Fünun* dergisinde Ermeni yazarlardan çeviri yapılmasının, sonrasında bu çevirilerin de içinde yer aldığı bir kitabın yine Ahmet İhsan ve Ortakları Matbaasında basılmasını istisnai bir durum olarak nitelemiştir.[175]

Avetis Aharonyan (1866-1948): Politik çalışmalarıyla öne çıkan Aharonyan, Ermeni ulusal hareketine katılmış, çeşitli gazetelerde editörlük yapmıştır. Romantik milliyetçilik hareketinin yazarı olarak ün kazanmıştır.[176] Yazar, Sevr ve Lozan Antlaşmalarına katılmıştır.[177]

Aharonyan'ın dergide iki hikâyesi yayımlanmıştır. Hikâyelerde düşmüş ve fakir insanların yaşadığı dram konu edilmiştir.

Dikran Gamsaragan (1866-1943): Yazar ve çevirmendir. Eugene Sue'nün bir eserini Ermeniceye tercüme etmiştir.[178] Krikor Zohrab ve Hrant Asadur ile birlikte 1884-1908 yılları arasında *Masis* isimli mecmuayı Ermenice olarak çıkarmıştır.[179] Dergide yazarın küçük insanların anlatıldığı bir hikâyesi tercüme edilmiştir.

Hrand Asadur Araks (1862-1928): Zabel Asadur'un eşidir. Tanınmış bir Ermeni hukukçudur. Tarih alanında yaptığı çalışmaları önemlidir. Yazın hayatına tercümelerle başlamıştır.[180] Yazarın dergide yayımlanan bir adet hikâyesinde aşk konusu işlenmiştir.

Krikor Zohrab (1861-1915): Asıl mesleği avukatlık olan yazar Osmanlı Meclisi'nde milletvekkilliği de yapmıştır. Realist çizgide çok sayıda kısa öykü

[175] Yavuz Aydın, *Ermeniceden Türkçeye Yapılan Çevirilerde Karşılaşılan Çeviri Sorunları*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 167.
[176] Rouben Paul Adalian, *Historical Dictionary of Armenia*, 2010, Scarecrow Press. s. 76.
[177] Kevork Pamukciyan, *Biyografileriyle Ermeniler*, Cilt: 4, İstanbul, 2003, s. 10.
[178] Yavuz Aydın, s.101.
[179] Pamukciyan, s.41
[180] Pamukciyan, s.41

yayımlamış, bu türün Ermeni edebiyatındaki önemli isimlerinden biri olmuştur. Maupassant, Emile Zola, Daudet etkilendiği yazarlar arasındadır.[181] Zohrab'ın *Servet-i Fünun*'da küçük insanların anlatıldığı iki hikâyesi tercüme edilmiştir.

Zabel Asadur (1863-1934): Genellikle Sibil takma adını kullananan kadın yazar, öğretmenlik ve yayımcılık da yapmıştır. Lirik ve vatan konusunu işlediği şiirleriyle ünlenmiştir. Hikâyelerinde genellikle kadın meseleleri üzerinde durmuştur.[182] İstanbul'da faaliyet gösteren Ermeni gazetelerinde çok sayıda yazısı neşredilmiştir.[183] Yazarın, *Servet-i Fünun*'da aile ve evlilik konulu iki hikâyesi tercüme edilmiştir.

3.1.4. İngiliz Edebiyatı

Amelia Edwards: (1831-1892): Başarılı bir romancı ve gezi yazarıdır. Mısır üzerine kaleme aldığı yazıları önemlidir, bu alandaki çalışmalarıyla *Britannica Ansiklopedisi*'ne katkıda bulunmuştur. Birçok hayalet hikâyesi kaleme almıştır.[184] Yazar, *Servet-i Fünun*'daki hikâyesinde bir Arap gencin aşkını anlatmıştır.

Arthur Morrison (1863-1945): İşçi sınıfı hakkında yazdığı realist roman ve hikâyeleri ile bilinen yazarın en ünlü romanı *A Child of the Jago*'dur.[185]Yazarın *Servet-i Fünun*'daki tek hikâyesinde evlilik teması işlenmektedir.

3.1.5. Alman Edebiyatı

Alman edebiyatından üç yazarın hikâyesi tercüme edilmiştir. Ancak Altman, Rayling ve Ansgruner olarak okuduğumuz bu üç yazarın gerçek isimleri tespit edilememiştir.

3.1.6. Macar Edebiyatı

[181] https://en.wikipedia.org/wiki/Krikor_Zohrab
[182] https://en.wikipedia.org/wiki/Zabel_Sibil_Asadour
[183] Pamukciyan, s.42
[184] https://en.wikipedia.org/wiki/Amelia_Edwards
[185] https://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_Morrison

Macar edebiyatından üç tercüme yapılmış, bu tercümelerin üçü de 1920 yılında Muammer Nuri tarafından dilimize aktarılmıştır.

Gyula Krudi (1878-1933): Sinbad hikâyeleriyle öne çıkan Krudi; Proust ve Hoffmann'dan etkilenmiştir. Bazı yapıtlarında Macar taşra soylularının yaşamını ele almıştır.[186] Yazarın dergide ihaneti konu alan bir hikâyesi yayımlnmıştır.

İvan Ede: Kimliği tespit edilememiştir. Yazarın dergide aşk temalı bir hikâyesi yayımlanmıştır.

Kalman Mikszath (1847-1910): İlk hikâyelerinden itibaren halktan kişilerin yaşamını, siyasi çekişmeleri işlemiş, eleştirel bir tutum içinde olmuştur. Macar eleştirel gerçekçiliğinin önemli tamsilcilerindendir. Yapıtlarının bazıları sinemaya da uyarlanmıştır.[187] Yazar, *Servet-i Fünun*'da küçük insanları konu alan bir hikâyesiyle yer almıştır.

3.1.7. Rus Edebiyatı

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910): Rus edebiyatının önde gelen realist roman ve hikâye yazarlarındandır. Eserlerinde içinde yaşadığı Rus toplumunu gerçekçi bir şekilde ve eleştirel bir bakışla ele almıştır. *Servet-i Fünun*'da Köprülü, Şahabettin Süleyman ve Hamdullah Suphi'nin Tolstoy'un ölümü nedeniyle, onu ele alan yazıları yayımlanmıştır.[188] Ayrıca derginin 132. sayısında Tolstoy'a ait bir resmin altında Tolstoy'un Gülnar Lebedof tarafından Türk edebiyatına tanıtıldığı bilgisine yer verilmiştir. Tolstoy'dan iki hikâye tercüme edilmiştir. Hikâyelerden biri ihanet konuludur, diğerinde kumar borcu nedeniyle intihar eden bir adam anlatılmıştır.

3.1.8. İsveç Edebiyatı

August Strindberg (1849-1912): Gazetecilik ve sanat eleştirmenliği yapan Strindberg eleştirel bir anlayışla yazdığı yapıtlarında toplumsal bozuklukları anlatmıştır. Gerçekçi ve natüralist sanat anlayışını benimsemiştir. Eserlerinin bazıları

[186] "Krudi Gyula", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 2, İstanbul, 1987, s. 389
[187] "Kalman Mikszath", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 3, İstanbul, 1987, s. 171-172
[188] *Servet-i Fünun*, Cilt: 40, Sayı:1017, 1326/1910, s.51-62

otobiyografik özellikler barındırır. İbsen'den sonraki en önemli oyun yazarıdır.[189] *Servet-i Fünun*'da tercüme edilen hikâyesinde evliliklerini sorgulayan bir çift anlatılmıştır.

Per Hallström (1866-1960): *Meydan Larousse*'ta "Eserlerini yapmacığa varan izlenimci bir üslupla yazdı, romantik hayallerle süsledi." ifadesi yer alır.[190] İlk yapıtlarında toplum sorunlarına alaycı bir biçimde eğilmiş, sonraki roman ve hikâyelerinde ise kötümser bir dünya ve insan tablosu çizmiştir. Döneminin toplum sorunlarına uzak durmuştur.[191]

Servet-i Fünun'da yayımlanan aşk konulu hikâyesi ile birlikte verilen dipnotta yazar ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:[192]

> *Lirismes et Fantaisies isminde bir mecmua-i eş'ar neşrettikten sonra, "Gümrah Kuşlar" ismiyle yazdığı hikâyelerde, keskin bir mizah ve bir meyl-i fecaat izhar ederek, yalnız fantazileriyle rağbet göstermiş, gayr-i muayyen devirler, hayali kurun-ı vustayı tafsilatıyla, fevkalade kesret-i hayal ve şiddet-i elvana meyletmiştir. (...)*

3.1.9. Norveç Edebiyatı

Bjornstjerne Bjornson (1832-1910): Edebiyata İbsen'le tanıştıktan sonra edebiyat eleştirileriyle başlayan Bjornson, sonraları tiyatro, hikâye türünde eserler de kaleme almıştır. Yazdığı köy hikâyelerinde tarih ve destan kahramanlarıyla kendi zamanının köylüleri arasında ilgi kurmaya çalışmıştır. Lirik şiirler de yazan Bjornson Norveç milli marşının da yazarıdır. Şiirleri ve oyunları ile Norveç'teki milli romantik akımı güçlendirmiş, Norveç'in İsveç'ten ayrılmasını destekleyen harekete dâhil olmuştur. Eserlerinde toplumsal eleştiriye yer veren Bjornson Norveç edebiyatının önemli bir hikâye, roman ve oyun yazarıdır.[193] 1903'te Nobel ödülünü almıştır.

Yazarın dergideki tek hikâyesi Mehmet Fuat Köprülü tarafından tercüme edilmiştir. Hikâyede ihanet teması işlenmektedir.

---

[189] "Strindberg August", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 4, İstanbul, 1987, s.187-188
[190] "Hallström Per", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 5, 1971, s.564
[191] "Hallström Per", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 2, İstanbul, 1987, s. 176
[192] *Servet-i Fünun*, Cilt: 44, Sayı: 1123, 29 Teşrinisani 1328/11 Aralık 1912, s. 108
[193] "Bjornson Bjornstjerne", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Cilt: 2, 1969, s. 433.

Selma Lagerlöf (1858-1940): 1919'da Nobel Ödülü alan yazarın roman ve hikâyelerinde Hristiyan hümanizmi ağır basmaktadır. Yazar, insanları ve doğayı romantik bir üslupla, halk gelenekleri, masal ve söylenceleriyle kaynaştırarak anlatmıştır. *Jerusselam, Gosta Berling* öne çıkan eserleridir.[194]

Lagerlöf, derginin incelediğimiz sayılarında yer alan tek tercüme hikâyesinin başında övgü dolu sözlerle tanıtılır. Aşağıya bu yazıdan bir parçayı bir fikir vermesi açısından alıyoruz:[195]

> *Bütün İskandinavya'da Madam Lagerlöf'ten daha umumiyetle meşhur bir muharrir yoktur. 1858 senesinde tevellüd etmiş ve bir mürebbiyelikle temin-i maişet etmekte iken, 1891'de ilk eseri olan* ***Le legende de Gösta Berling****'in intişarıyla birden kesb-i intişar etmiştir. İsveçlilere mahsus pür-cûş u hurûş bir fantezi o vakit o eserle peyda olmuştu, ırkın esası romantizmi 1820-1830 senelerine doğru misafirperver bir malikânede kabul edilmiş çobanlar, çingeneler, demirciler, serseriler ve şairlerin yaşadığı bu eski hikâyeleri kemal-i haşmetle telvîn ve tenvi' ediyordu. İkinci eseri olan "Jaruzalam [Jerusalem]"da İsveç köylülerinin dindarane galeyanlarını, kaba aşklarını tasvir eden şayan-ı hayret bir tetkik-i ruh dehası meşhud oluyor idi. (…)*

3.1.10. Polonya Edebiyatı

Kazimierz Tetmajer (1865-1940): Gazeteci, şair, oyun yazarı ve romancıdır. Polonya'da pozitivizme muhalif bir görüş olarak ortaya çıkan ve 1890-1918 yılları arasında görülen modernist bir dönemin adı olan Genç Polonyalılar hareketinin üyelerindendir.[196] *Poejze* (Şiirler) adlı eseri nostaljik ve karamsar özellikler taşır.[197] Yazarın aşk konulu hikâyesi, M. Celal tarafından tercüme edilmiştir.

3.1.11. Avusturya Edebiyatı

Arthur Schnitzler (1862-1931): Sinir hastalıkları uzmanı olan yazar, Freud ile tanıştıktan sonra yazarlığa başlamış, Viyana izlenimciliğinin önemli temsilcileri arasına girmiştir. Yapıtlarında Freud'un psikanaliz yöntemini uygulamış, insana

[194] "Lagerlöf Selma", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 3, İstanbul, 1987, s. 13-14.
[195] *Servet-i Fünun*, Cilt: 44, Sayı: 1126, 20 Kânunuevvel 1328/2 Ocak 1913, s. 175.
[196] https://en.wikipedia.org/wiki/Kazimierz_Przerwa-Tetmajer
[197] http://global.britannica.com/biography/Kazimierz-Tetmajer

deneysel psikoloji yöntemleriyle yaklaşmıştır.[198] Dergide Schnitzler'in ihanetin işlendiği bir hikâyesi yer almaktadır.

3.1.12. İspanyol Edebiyatı

Blasko İbanez (1867-1928): İspanyol natüralizminin önde gelen isimleri arasındadır. Ülkesindeki muhalif tavırları nedeniyle sık sık tutuklanan İbanez toplumcu yapıtlar ortaya koymuştur. Eserlerinde toplumla mücadele eden basit insanları, toplumdaki adaletsizlikleri anlatmıştır. İdeolojisini yansıttığı *Mahşerin Dört Atlısı* romanıyla öne çıkmıştır ancak bu romanın sanat değeri düşüktür.[199] Derginin incelediğimiz sayılarında yazarın bir hikâyesi yayımlanmıştır. Hikâyede bir işçinin dramı anlatılmaktadır.

3.1.13. Portekiz Edebiyatı

Teksera Rogeros: Portekiz edebiyatından tercüme edilen tek yazardır. Ancak yazarın gerçek kimliğine ulaşılamamıştır. Yazarın *Servet-i Fünun*'da aşk temalı bir hikâyesi yer almaktadır.

[198] "Schnitzler Arthur", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 4, İstanbul, 1987, s. 109-110.
[199] "Blasko Ibanez", *Türk ve Dünya Sanatçıları*, Cilt: 1, İstanbul, 1987, s. 194-195.

3.2. TERCÜME EDEN YAZARLAR

Servet-i Fünun, bu çalışmanın da kapsamı dâhilinde olan, 1891-1923 yılları arasındaki otuz iki yıllık süre içerisinde önemli edebi hareketlerin yayın organı görevini üstlenmiş, zengin bir yazar kadrosuna sahip olmuştur. Dergide Fecr-i Ati, Beş Hece topluluğu mensupları; Nabizade Nazım, Mehmet Akif, Mehmet Emin, Ömer Seyfettin, Halit Fahri, Peyami Safa, Mehmet Fuat Köprülü gibi Türk edebiyatının farklı sanat anlayışını benimsemiş yazar ve şairleri eserlerini yayımlama fırsatı bulmuştur. Bilge Ercilasun derginin saygınlığını ve çok renkliliğini şu sözlerle dile getirmiştir:[200]

> *Servet-i Fünun dergisine yalnız Servet-i Fünuncuların değil o yılların bütün edebiyatçıları yazmaktadır. 16. ciltteki Mehmet Akif'in Gülistan ve Bostan'dan yaptığı tercümeler, 19. ciltte 487. sayıda görülen Mehmet Emin'in "Kibritçi Kız" adlı şiiri, ayrıca Rıza Tevfik'in ve Şemsettin Sami'nin yazıları buna misaldir. Bu da, Servet-i Fünun'un, devrinde bütün tenkitlere rağmen kendini kabul ettiren ciddi bir dergi olduğunun işaretidir.*

Servet-i Fünun'da hikâye tercüme eden 44 farklı imza tespit edilmiştir. Bunlardan birçoğu bir ya da iki tercüme hikâye ile dergi sayfalarında yer almıştır. Belirgin bir kadronun öne çıkmaması, çoğu yazarın sadece bir tercüme hikâyesiyle dergi sayfalarında yer alması hikâye konusunda belirli bir anlayışın olmadığını göstermektedir. Bu durum, yapılan tercümelerin yazarların inisiyatifinde ve sistemli olmaktan uzak olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Dergide en çok hikâye tercüme eden yazar, Hüseyin Cahit'tir. On dokuzu Safvet Suad müstearıyla yayımlanan toplam yirmi iki hikâye tercüme etmiştir. Halit Ziya'nın beş, Cenap Şahabettin'in üç ve Mehmet Rauf'un bir çevirisi vardır. Bu çevirilerden Cenap Şahabettin'e ait olanlar Servet-i Fünun topluluğunun etkin olduğu 1896-1901 yılları arasına rastlar. Halit Fahri Ozansoy ve Sabri Hüsnü altışar hikâye ile Hüseyin Cahit'ten sonra en çok hikâye tercüme eden yazarlardır. Bunun dışında Ahmet Hidayet, M.Benan, Mehmet Ali, Fahri, Hasan Cemil öne çıkan isimlerdir.

Çalışmamızın bu bölümünde tercüme eden yazarları tanıtmaya çalıştık Ancak dergide tercüme hikâyeleri yayımlanan bazı imzalar ile ilgili edebiyat tarihlerinde bilgi bulamadık. Kimliğini belirlediğimiz yazarlar ile ilgili kısa bilgiler verdik.

---

200 Bilge Ercilasun, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, s. 105.

Hakkında birçok kaynakta bilgi bulabileceğimiz yazarların hayatı ile ilgili detaylı bilgi vermeyi gereksiz gördük.

A.R.: Hakkında bilgi bulamadık. Bununla birlikte Ahmet Rasim, Ahmet Refik Altınay'ın A.R. müstearını kullandığı bilinmektedir.[201] Yazar, Jean Lorrain'den bir hikâye tercüme etmiştir.

Ahmet Cemil: Kaynaklarda yazar ile ilgili bilgi bulunamamıştır.[202] Selin Yağcı Erkul'un hazırladığı katalogda yazarın iki telif eseri yer almaktadır. Yazarın *Servet-i Fünun*'da François Coppee'den tercüme ettiği aşk konulu bir hikâye bulunmaktadır.

Ahmet Hamdi (1850-1916): *Servet-i Fünun*'da Madeleine Roch'un bir hikâyesini tercüme eden yazarın *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde adı geçen Ahmet Hamdi Bey olduğu düşünülebilir. Ancak hikâyenin Ahmet Hamdi Bey'in ölüm tarihi olan 1916'dan sonra yayımlanması bu ihtimali zayıflatmaktadır. Adı geçen kaynakta, yazarın çeşitli gazetelerde şiirlerinin yayımlandığı ve basılı bir eserinin olmadığı bilgisi yer almaktadır.[203] Yazarın Madeleine Roch'tan tercüme ettiği bir hikâyesi bulunmaktadır.

Ahmet Samim (1884-1910): Fecr-i Ati yazarları arasında yer alan yazar, siyasi yazılarıyla öne çıkmıştır.[204] Galatsaray Sultanisi ve Robert Koleji'nde eğitimini tamamlayan Ahmet Samim, kendisinin çıkardığı *Hilal*, *Cidâl*, *İ'tilaf* ve *Sedâ-yı Millet* gazetelerinde başyazarlık yapmıştır. İttihat ve Terakki partisine muhalif yazıları ile tanınan gazeteci, Eminönü'nde pusuya düşürülerek öldürülmüştür.[205] Yazarın,

[201] Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, İstanbul, 2006, s.55; s.73.
[202] Sevük, adı geçen kitabında yazarın Jack London'un bir romanını *Güneşin Çocuğu* adıyla 1938'de tercüme ettiği bilgisine yer vermiştir. Aynı bilgi Selin Yağcı Erkul'un hazırladığı katalogda da vardır. Bu bilgiye ek olarak yazarın *İki Öksüz Evladlar yahud Hikmetle Nimet* ve *Kaderde Kavuşmak Varmış yahud İzmir Lokantası* romanlarının ismi yer almaktadır. (Bilgi için bkz. İsmail Habip Sevük, *Avrupa Edebiyatı ve Biz 2*, İstanbul, 1941, s.471; A. Selin Erkul Yağcı, Catalogue Of Indigenous And Translated Novels Published Between 1840 And 1940).
[203] Hasan Aksoy, "Ahmet Hamdi Bey (Nizamülhikem)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, s. 62.
[204] Atilla Özkırımlı,"Ahmet Samim", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987, s.63.
[205] "Ahmet Samim", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, s.75.

dergide telif hikâyeleri ve yazıları da vardır.[206] Yazar, Fransızcadan, yazarı belirtilmeyen bir hikâyeyi tercüme etmiştir.

Ahmet Raif: *Servet-i Fünun*'da farklı yazarlardan beş hikâye tercüme etmiştir. Tercüme ettiği yazarlardan üçünün kimliği tespit edilememiştir. "Mağrure" başlıklı hikâyeyi Charles Beauvais'den, "Kule Üzerinde" başlıklı hikâyeyi ise Paul Margueritte'den tercüme etmiştir. Hikâyelerin tamamı aşk üzerinedir.

Ali Nihat: Yazar hakkında bilgi bulunamamıştır. Yazarın *Servet-i Fünun*'da Alphonse Daudet'den tercüme ettiği bir hikâye yayımlanmıştır. Ancak Ali Nihat'ın başka tercümeleri de vardır. Victor Hugo'dan *Bir Mahkûmun Son Günü* (1887), A. Dumas Pere'den *Amuri* (1887) Ali Nihat'ın tercüme ettiği eserlerdir.[207]

Ali Nusret (1872-1913): Şair, Cenap Şahabettin'in kardeşidir. Çeşitli dergilerde dil ve edebiyat üzerine yazılar yazmıştır. *Şahap* (1888) şiirlerini topladığı eseridir.[208] Roman tercümeleri de yapmıştır.[209] Ali Nusret, biri Catulle Mendes'ten, diğeri ismi belirtilmeyen bir yazardan iki hikâye tercüme etmiştir.

Ali Suat (1869-1932): *Servet-i Fünun*'da Gerard Voil'den tercüme ettiği bir hikâyesi yayımlanmıştır. Halit Ziya *Kırk Yıl*'da Ali Suat'tan şöyle bahseder:[210]

> *Mekteb-i Mülkiye'den mezun olduktan sonra şiirleri ve küçük nesirleri görülmeye başlayan Ali Suat vardı.*

Kırk Yıl'ı yayına hazırlayan Nur Özmel Akın, verdiği dipnotta Ali Suat'ın Charles Texier'den tercüme ettiği *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi* isimli kitabın 2002 yılında yapılan baskısında yer alan ön sözü kaynak göstererek, yazarın iyi derecede Fransızca bildiği, görevi gereği gittiği yerlerle ilgili gezi notları kaleme aldığı ve bu yazılarını *Seyahatlerim* adıyla yayımladığı bilgisini vermiştir.[211]

---

[206] Yazarın, *Servet-i Fünun*'un 480. sayısında *Bir Valide* hikâyesi ve 444. sayısında *Musahabe-i Fenniye: Tahte'l-bahr Müteharrik Torpidoları* isimli yazısı bulunmaktadır.
[207] Sevük, age., s. 234; s. 238.
[208] Atilla Özkırımlı, "Ali Nusret", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987, s. 98.
[209] Sevük, adı geçen kitabında Ali Nusret'in Emile Richebourg'in *Köy Muaşakası* (1897), Edmon Tarye'nin *Anjel Valova'nın Sergüzeşti* (1895) Maksim Gorki'in *Bir Sergüzeşt-i Hunin* (C.Mendes'in tercümesinden) romanlarını çevirdiği bilgisini vermiştir. Bilgi için bkz. İsmail Habip Sevük, *Avrupa Edebiyatı ve Biz 2*, İstanbul, 1941, s.251; s.254; s. 519.
[210] Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, s.526.
[211] Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, s.526.

Asaf Said: Hakkında bilgi bulunamamıştır. Yazar, Arthur Morrison'dan bir hikâye tercüme etmiştir.

Baha Tevfik (1881-1914): Maddeciliği savunan, natüralist eğilimleriyle öne çıkan Baha Tevfik felsefi görüş ve çalışmalarıyla çevresinde etkili olmuş isimlerdendir. Baha Tevfik mensur şiirler, hikâyeler, edebi musahabe ve tenkitler yazmış olmakla birlikte "edebiyatın zararlı olduğu görüşü"nü savunmuştur. İlk felsefe dergisini çıkarmış, bu dergide ve çeşitli dergilerde felsefe üzerine yazılar yazmış, Batılı filozoflardan çeviriler yapmıştır.[212] Alman filozofu Büchner'den tercüme ettiği *Madde ve Kuvvet*, Tevfik'in önemli çalışmalarındandır.[213] Baha Tevfik Henri Lavedan'dan "Valide Muhabbeti" adıyla bir hikâye tercüme etmiştir. Aynı hikâye yaklaşık iki yıl sonra "Kiralık Apartman" adıyla E. Necdet tarafından tercüme edilmiştir.

Baria Canan: Yazar hakkında bilgi bulunamamıştır. Dergideki Maupassant'tan tercüme edilen hikâyelerden biri Baria Canan'a aittir. Yazarın bunun dışında dergide birer şiiri, hikâyesi de neşredilmiştir.

Bedii: Hakkında bilgi bulamadık. Ancak Servet-i Fünun yazarlarından Bedii Nuri'nin Bedii imzasıyla yazılar yazıp yazmadığına dair kesin bir bilgi yoktur. Yazarın Marcel Prevost'tan bir tercüme hikâyesi neşredilmiştir.

Cenap Şahabettin (1871-1934): Servet-i Fünun şairlerindendir. Yazı hayatına 1895 yılında başlamış, Cumhuriyet Dönemi'ne kadar başta şiir olmak üzere nesir alanında edebiyatımızın yetkin şahsiyetlerinden biri olarak görülmüştür. İlk şiirleri *Mekteb, Hazine-i Fünun, Maarif, Ma'lumat* gibi dergilerde yayımlanan Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret'in dergi yönetimine geçmesinden yaklaşık iki ay sonra *Servet-i Fünun* kadrosunda yer almıştır. Roman ve hikâye yazmayan şair, dergide tefrika edilen gezi yazıları ve makaleleriyle nesir alanının ustalarından sayılmış, sanatkârane Servet-i

[212] Selçuk Çıkla, "Baha Tevfik'in Edebiyatçılığı, Tesirleri ve Sıra Dışı Edebî Görüşleri Muhalif", Asi ve Sıra Dışı-II, *Tarih ve Toplum*, Cilt: 40, Sayı:235, 2003, s. 49-57.

[213] Baha Tevfik'le ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rıza Bağcı, *Baha Tevfik'in Hayatı Edebî ve Felsefî Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*, Kaynak Yayınları, İzmir 1996, s. 213-219; Rıza Bağcı, "Baha Tevfik-Ömer Seyfettin Münasebeti ve Baha Tevfik'in Ömer Seyfettin Üzerindeki Tesirleri", *Ege Üniversitesi Edeb. Fak. Türk Dili ve Edeb. Araşt. Dergisi*, Sayı: 5, İzmir 1989, s. 115-117.

Fünun nesrinin doğmasında etkili olmuştur. Parnasizm ve sembolizm akımlarını kendisine yakın görmüş, *Servet-i Fünun* dergisinde sembolizmi konu alan tanıtıcı yazılar da kaleme almıştır.[214]

Yazarın *Servet-i Fünun*'da biri tefrika olmak üzere üç tercüme hikâyesi yayımlanmıştır. Bu hikâyelerin Almancadan tercüme edilmiş olması dikkat çekicidir.

Cevad Rıza: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Pierre Veber'in bir hikayesini tercüme etmiştir.

E. Necdet: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Fransızcadan iki hikâye tercüme etmiştir. Yazarın Henry Lavedan'dan tercüme ettiği *Kiralık Apartman*[215] hikâyesi yaklaşık iki yıl önce Baha Tevfik tarafından *Valide Muhabbeti*[216] adıyla tercüme edilmiştir.

Fahri: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar, George Auriol, Maupassant ve Jules Claretie'den birer hikâye tercüme etmiştir.

Hüseyin Kâzım [Kadri] (1870-1934): Devrinin önemli siyaset adamlarından olan Hüseyin Kâzım Kadri, 1870 yılında İstanbul'da doğmuştur. Milletvekilliği yapmış, bakanlık, valilik görevlerinde bulunmuştur. Servet-i Fünun sanatçılarıyla birlikte Yeni Zelanda'ya gitmek isteyenler arasında yer almıştır. 1908'den sonra Hüseyin Cahit ile *Tanin* gazetesini çıkarmıştır. İngilizce, Fransızca başta olmak üzere altı dil bilen Hüseyin Kâzım, *Büyük Türk Lügati*'ni hazırlayarak önemli bir çalışmaya imza atmıştır. *Servet-i Fünun, İkdam, İctihad* ve *Tanin* gazete ve dergilerinde dilden siyasete, dinden ziraate çeşitli konularda birçok yazı kaleme almıştır.[217] *Servet-i Fünun*'daki ziraat konulu "Bağlar Arasında" başlıklı makale dizisi bu yazılardan biridir.

Kadri: "Kadri" takma adı dergide birçok yazar tarafından kullanılmıştır. Tahsin Yıldırım *Edebiyatımızda Müstear İsimler* kitabında Ahmet İhsan Tokgöz'ün bir

[214] Celal Tarakçı, "Cenap Şahabettin*", TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 7, 1993, s. 346-349.
[215] 679. sayıda yayımlanmıştır.
[216] 831. sayıda yayımlanmıştır.
[217] Rekin Ertem, "Hüseyin Kazım Kadri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1981, Cilt: 4, s.300

yazısında Kadri takma adının birçok yazar tarafından kullanıldığından söz ettiğini ifade etmiştir.[218] Ancak bu yazının künye bilgilerini paylaşmamıştır. Adı geçen kitapta "Kadri" müstearının karşısında Ahmet İhsan, Hüseyin Kazım Kadri ve Mahmut Sadık isimleri yer almaktadır. Ahmet İhsan anılarında Mahmut Sadık'ın "Kadri" imzasıyla "Fenni Musahabeler" yazdığından bahsetmiştir.[219] Dergide Kadri imzası ile yayımlanan yazılar konu bakımından oldukça çeşitlidir. Biz bu müstearın kime ait olduuğunu tespit edemediğimiz için "Kadri" başlığı altında değerlendirmeyi uygun gördük.

"Kadri" müstearıyla, biri İtalyancadan diğeri Fransızcadan iki hikaye tercüme edilmiştir. İkisinde de bir annenin evlat sevgisi anlatılmaktadır.

Kemal Derviş: *Servet-i Fünun* dergisinde biri Auguste Villiers de L'isle-Adam'dan diğeri Alfred Capus'tan iki tercüme hikâyesi neşredilmiştir. Bunun dışında yazarın dergide tercüme şiir ve makaleleri de yer almaktadır.

[KÖPRÜLÜ] Mehmet Fuad (1890-1966): Önceleri Fecr-i Ati topluluğu içinde yer alan Köprülüzade sonraları yöneldiği edebiyat tarihi alanındaki çalışmalarıyla bu alanın edebiyatımızdaki en önemli isimlerinden biri haline gelmiştir. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlanan Mehmet Fuad'ın *Servet-i Fünun*'da şiirleri ve biyografi, eleştiri örneği sayılabilecek yazılarına rastlanmaktadır. Bazı yazılarında Köprülüzade imzasını kullanmıştır. "Tolstoy", "Arne Garbrug", "Henri Becque", "Jakobsen", "Henri de Regnier", "Henri de Regnier 2", "P. Verlaine", "Pierre Loti İçin" başlıklı yazıları bunlar arasındadır.

Nihal Kümüştaş, *Servet-i Fünûn Dergisi'ndeki Yazıları Işığında Köprülü-zâde Mehmet Fuad* başlıklı yüksek lisans tezinde Fuad Köprülü'nün dergideki yazılarında, o dönemin yazarları üzerinde etkili olan Hippolyte Taine, Anatole France, Alfred de Musset, Emile Fauget, Gustave Flaubert, Maurice Barres, Honore de Balzac, Alphounse Dauet, Emile Zola, Leconte de Lisle, François Coppee, Sully Prudhomme, Stephane Mallarme, Paul Bourget, Jules Lemaitre, Ferdinand Brunetiere, Julien Luis Geofroy, Gustave Larroumet, Paul Adam, Henri Becque,

[218] Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler,* İstanbul, 2006, s. 21
[219] Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, İstanbul, 2012, s. 151

Marcel Prevost, İbsen'in isimlerinin sıkça geçtiğini belirtmiştir.[220] Yazar, Bjornstjerne Bjornson'den bir hikâye tercüme etmiştir.

Leskovikli Hayreddin [Hayreddin Nedim Göçen] (1867-1942): 1867'de Yanya'nın Leskovik kasabasında doğmuştur. 1881-1920 yılları arasında devletin çeşitli kademelerinde idari görevlerde bulunmuştur. Matbuat-ı Yunaniyye Mütercim Müfettişliği, Makam-ı Sadaret Tercümanlığı bu görevlerden bazılarıdır. Edebiyat, tarih ve siyasetle ilgilenmiştir. Jules Sandeau'dan *Gençlik yahud Son Falcı Karı* (1304), Georges Ohnet'ten *Sevda yahud Kuğu Namesi* (1308) Camille Flammarion'dan *Urani yahut Hayat Perisi* (1308) tercümelerinden bazılarıdır.[221] Cenap Şahabettin ile birlikte *Sebat* dergisini çıkarmıştır.[222] Yazar, Matilde Serao'dan bir hikâye tercüme etmiştir.

M[ahmut] Sadık (1864- 1930): Dergide M. Sadık imzasıyla iki tercüme hikâyesi yayımlanan yazar muhtemelen Mahmut Sadık'tır. 1864'te İstanbul'da doğan Mahmut Sadık eğitim için gittiği Almanya'dan bir yıl sonra dönmüş, bir süre Tercüme Odası'nda görev almış, daha sonra *Tarik, Yeni Gazete, Saadet, Tercüman-ı Hakikat, Sabah* gibi gazetelerde çalışmıştır. Matbuat Cemiyeti başkanlığını yürütmüş, *Servet-i Fünun*'un ilk sayılarından itibaren derginin yazar kadrosunda yer almış, bir dönem derginin başyazarlığını yapmış, özellikle takma isimle çok sayıda fennî yazı kaleme almıştır. Osman Galip, Kadri, Mırnav kullandığı müstearlardan bazılarıdır.[223] Yazarın roman ve hikâye türünde de eserleri vardır. *Servet-i Fünun*'da biri François Coppee'den, diğeri Henry Sekond'dan çevirdiği iki tercüme hikâyesi yayımlanmıştır.

Ahmet İhsan, yakın dostu olan Mahmut Sadık'tan anılarında sıkça bahsetmiş, onun *Servet-i Fünun*'a çok emek verdiğini, derginin en zor zamanlarında kendisini yalnız bırakmadığını her fırsatta dile getirmiştir. Ahmet İhsan, hatıralarının ikinci cildini Mahmut Sadık'a ithaf ettiğini şu şekilde dile getirmiştir:[224]

---

[220] Nihal Kümüştaş, *Servet-i Fünûn Dergisi'ndeki Yazıları Işığında Köprülü-zâde Mehmet Fuad*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 6.
[221] İshak Keskin ve Rıfat Günalan, "Hayreddin Nedim Bey'in [Göçen] Kaleminden Arşivcilik", Yücel Dağlı Anısına, Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2010, s. 334-335.
[222] Celal Tarakçı, "Cenab Şehabettin",
http://dergipark.ulakbim.gov.tr/omuefd/article/viewFile/5000114199/5000106288, s. 283
[223] Seval Şahin, "Amerikan Irkını Ehlileştiren Türk Şefik Mahmut Sadık'ın Tekâmül Romanı Üzerine", *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 25, 2008, s.139-148.
[224] Ahmet İhsan Tokgöz, age., s. 372.

Hatıratımın (...) ikinci cildini gazetecilik hayatımda inkılâp ve harp senelerinin vefalı arkadaşı rahmetli Mahmut Sadık'a ithaf eylemiştim.

Mehmet Ali: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Fransızcadan üç hikâye tercüme etmiştir. Bu hikâyelerden biri Paul Bourget'ye, biri Aleksandre Dumas'ya aittir.

Mehmet Ali Senuhi: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Fransızcadan bir hikâye tercüme etmiştir.

M[ehmet] Celal (1867-1912): M. Celal imzasının Mehmet Celal'e ait olabileceğini düşündük.[225] Ara nesil şairlerinden olan ve yazı hayatına şiirle başlayan Mehmet Celal, ilk şiirlerini *Tercüman-ı Hakikat*'te yayımlamıştır. Roman ve hikâyeler de kaleme almıştır. Yazar, Kazimierz Tetmajer ve Arthur Schnitzler'den birer hikâye tercüme etmiştir.

M(im) N(un): Bkz. Muammer Nuri

Mehmet Rasim: Hakkında bilgi bulamadık. Mehmet Rasim dergide en çok hikâye tercüme eden yazarlardandır, Fransızcadan beş hikâye tercüme etmiştir. Yazar, Andre Theuriet'ten iki, Marcel Prevost, Jules Lemaitre ve Maupassant'tan birer hikâye tercüme etmiştir.

Mehmet Rauf (1875-1931): Servet-i Fünun topluluğunun roman ve hikâye alanında önemli simalarındandır. Küçük yaşta Fransızca ve İngilizce öğrenen ve edebiyata merak saran yazar, Batılı yazarların eserlerini asıllarından okumuşur. Batı edebiyatı hakkında geniş bilgi sahibi olan ve Batılı anlamda ilk psikolojik roman olarak kabul edilen *Eylül* romanı ile tanınan Mehmet Rauf çok sayıda hikâye kaleme almıştır. Rahim Tarım; Mehmet Rauf'un hikâyelerinde ele aldığı konularla ilgili olarak şu tespiti yapmıştır:[226]

[225] Aksoyak'ın "Ara Nesil Şairi Mehmet Celal'in Müşterek Şiirleri" başlıklı yazısında Mehmet Celal'in yazdığı dergiler arasında *Servet-i Fünun* dergisinin adı geçmemektedir. (İ. Hakkı Aksoyak, "Ara Nesil Şairi Mehmet Celal'in Müşterek Şiirleri", *Türkiyat Araştırmaları*, Sayı: 3, Güz 2005, s.71-81.)

[226] Rahim Tarım, *Mehmet Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, s. 268.

Bilindiği gibi romantizm, parnaslar, ve realizm gibi farklı üç edebi akımla beslenen Servet-i Fünuncuların eserlerinde olduğu gibi Mehmet Rauf'un hikayelerinde de ferdi konular, hisler ve ruh tahlilleri ön planda yer alır.

Hikâyelerinin çoğunda ele alınan aşk, evlilik temleri *Servet-i Fünun*'da tercüme edilen hikâyelerde de en çok işlenen konulardır. Mehmet Rauf, Catulle Mendes'ten bir hikâye tercüme etmiştir. Bu hikâyede ihanet konusu işlenmiştir.

[MORKAYA] Burhan Cahit (1892-1949) : Bir dönem milletvekilliği de yapan yazar, gazeteciliği ve romancılığıyla tanınmıştır. Uzun yıllar gazetecilik yapan, asıl mesleğinin gazetecilik olduğunu düşünen Morkaya, çok sayıda roman yazmıştır.[227] Kendisini popüler romancı olarak gören yazarın Birinci Dünya Savaşı'nın topluma etkilerini, Batılılaşmanın toplumda yarattığı değişimleri konu alan romanları geniş bir okur kitlesi bulmuştur.[228] Yazar, Maupassant'tan bir hikâye tercüme etmiştir.

Muammer Nuri: Hakkında bilgi bulunamamıştır. Yazar Macar yazarlardan üç hikâye tercüme etmiştir.

Osman Fahri (1890?-1920?): Cenap Şahabettin ve Ali Nusret'in kardeşidir. *Türk Kadını, Talebe Defteri, Sırat-ı Müstakim, İçtihat* gibi dergilerde yazılar ve şiirler yayımlamıştır. Şiirlerde aşk, doğa ve ölüm konularını işlemiştir. Mithat Sadullah ile birlikte *Mekteplilere Arkadaş* dergisini çıkarmıştır Yazar Maupassant'tan bir hikâye tercüme etmiştir.[229]

[OZANSOY] Faik Ali: Asıl adı Mehmed Faik'tir. Servet-i Fünun edebiyatçılarından Süleyman Nazif'in kardeşidir. Edebi hayatına *Servet-i Fünun* dergisinde başlamış, Fecr-i Ati hareketinin içinde yer almıştır. Şiirde Abdülhak Hamit ve Tevfik Fikret'in yolunu takip etmiş, 1908'den sonra tiyatro ile ilgilenmiştir. Döneminin verimli yazarlarından biridir.[230] İyi derecede Fransızca bilen Faik Ali, Maupassant'tan bir hikâye tercüme etmiştir.

---

[227] Oğuz Öcal, "Burhan Cahit Morkaya'nın 1925-1928 yılları Arasında Neşrettiği Yedi Romanı", http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2006GUZ/ocal.165-184.pdf, s. 166

[228] "Morkaya, Burhan Cahit", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986, Cilt: 6, s. 401.

[229] "Osman Fahri", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt: 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 632. Ayrıntılı bilgi için bkz. Zeynep Kerman, *Osman Fahri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

[230] İsmail Parlatır, "Faik Ali Ozansoy", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 12, 1995, s. 100-101.

Peyami Safa (1899-1961): Peyami Safa Türk edebiyatının önde gelen romancıları arasındadır. Beşir Ayvazoğlu, Peyami Safa'nın edebi hayatının Servet-i Fünun'da başladığını ifade etmiştir.[231] Edebiyatla ilgilenmeye çok küçük yaşlarda başlayan yazar, ilk kitabını lise yıllarında kaleme almış, *Servet-i Fünun, Fağfur* gibi dergilere hikâye, makale ve tercümeler göndermiştir. Bu tercümelerinde kendi ismini kullanmıştır. Yazar, bu dönemde henüz 19 yaşındadır. Adını bu tarihten sonra *Yirminci* Asır'da bir kısmı imzasız yayımlanan *Asrın Hikâyeleri'*yle duyurmuştur.[232] Peyami Safa başarılı ruh tahlilleri yaptığı romanlarının yanı sıra fikri yazılarıyla, gazetelerde yayımlanan polemikleri ve kalem kavgalarıyla da öne çıkmıştır.

Mehmet Tekin, *Romancı Yönüyle Peyami Safa* adlı kitabında yazarın roman ve hikâyelerinin alt yapısını oluşturan kültürel birikimin Fransızca aslından okuduğu kitaplardan kaynaklandığını ifade ederken Peyami Safa'nın Maupassant'tan yaptığı tercümeleri örnek göstermiştir.[233] Peyami Safa'nın tercüme ettiği beş hikâye de Maupassant'tandır.[234] *Servet-i Fünun*'da yayımlanan tercümeleri 1918 yılına tesadüf eder.

Rabbani Fehmi: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Maupassant ve Marcel Prevost'tan birer hikâye tercüme etmiştir.

[REEL] Ahmet Hidayet (1895-1971): Gazeteci, yazar ve tercümandır. İstanbul Üniversitesinde Şahabettin Süleyman'ın öğrencisi olmuştur. Öğrenciliği döneminde Fransızcasını ilerleten Ahmet Hidayet sonraları çeşitli gazetelerde (*İkdam, Öğüt*) yazar ve çevirmen olarak görev yapmıştır. Yazar, Hadiye İclal müstearıyla kadın, çocuk ve moda üzerine yazılar da yazmıştır. [235] Çok sayıda hikâyesi yayımlanan yazarın, çocuk kitapları da bulunmaktadır.[236]

Batı edebiyatıyla yakından ilgilenmiş, *Servet-i Fünun* sayfalarında birçok çeviri eleştiri yazısı ve makale yayımlamıştır. Dergideki Batılı yazarlar hakkındaki çeviri yazılardan birçoğu Ahmet Hidayet'e aittir. Paul Bourget'ten iki, Leopold

---

231 Beşir Ayvazoğlu, *Peyami Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı,* İstanbul, 1998, s. 490.
232 Beşir Ayvazoğlu, "Safa Peyami", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 35, 2008, s. 437-440.
233 Mehmet Tekin, *Romancı Yönüyle Peyami Safa*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014, s. 23.
234 Mehmet Tekin Peyami Safa'nın Maupassant'tan yaptığı üç tercümeden (*Ah Şu Hınzır Moren, Bir İbtila, Halas*) bahseder. Ancak dergide Peyami Safa'nın iki tercüme hikâyesi (*Vaktiyle, Bir Gençlik Hatırası*) daha vardır. (Bkz. Mehmet Tekin, age., s. 23.)
235 http://www.kultur.gov.tr/EN,38675/reel-ahmet-hidayet
236 "Ahmet Hidayet", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt: 1, İstanbul, 2001, s. 26.

Kampf ve Marcel Prevost'tan birer hikâye tercüme etmiştir.

Sabri Hüsnü: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar dergide Maupassant'tan beş, Michel Corday'dan bir hikâye tercüme etmiştir.

Safvet Suad: Bkz. Hüseyin Cahit Yalçın.

S[arkis] Srents (1875-1955): Asıl adı Sarkis Hovhannes Kılıçyan olan yazar Tekirdağ'da doğmuştur. Fransa'da pedagoji eğitimi alan Srents çeşitli illerde öğretmenlik ve okul müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Kısa bir süre milletvekilliği de yapmış, siyasetle yakından ilgilenmiştir.[237] Sarkis Srents 1912 yılında önde gelen bazı Ermeni yazarların hikâyelerini Türkçeye çevirip *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlamıştır. Bu hikâyeler, 1913 yılında yine Srents tarafından bir araya getirilerek *Ermeni Edebiyatı Numuneleri* adıyla kitaplaştırılmıştır.[238]

Selahaddin Adnan: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Maupassant'tan iki öykü tercüme etmiştir.

Servet Celal: Hakkında bilgi bulamadık. Yazar Tolstoy'un "Corney Vasiliyet" öyküsünü tercüme etmiştir.

Şahabettin Süleyman (1885-1919): Fecr-i Ati topluluğunun kurucularındandır. Edebiyat tarihi alanında ve tiyatro türünde eserler kaleme alan yazar, hikâyeler de yazmıştır. Yazarın *Servet-i Fünun, Rübâb, Şehbal, Genç Kalemler* dergilerinde edebiyat, sanat ile ilgili görüşlerini dile getirdiği yazıları yayımlanmıştır.[239] Şahabettin Süleyman, François Coppee'nin *Demirciler Grevi* manzum hikâyesini tercüme etmiştir.

---

[237] http://www.arasyayincilik.com/tr/kitaplar/ermeni-edebiyati-numuneleri/135

[238] *Servet-i Fünun* dergisinde *Ermeni Edebiyatı Numuneleri* kitabının ilanı vardır. (24 Teşrinievvel 1329, S.1170, s 623) İlanda şu ibare yazılıdır: *Türk Ermeni nümuneleri muhadenetine hadim olmak üzere S.Sirenis [S. Srents] Efendinin bundan evvel "Servet-i Fünun" vasıtasıyla neşrettiği Ermenice asar-ı edebiye bir cild-i mahsusta cem edilerek mevki-i intişara vaz' edilmiştir. Kitaba Türk'ün üdeba-yı meşhuresinden Süleyman Nazif, Doktor Abdullah Cevdet ve Süleyman Şahabettin Beyler ile Ermeni muharrirlerinden H. Şahrigyan Efendinin takrizleriyle Ermeni üdebanın muhtasar teracim-i ahvali meddahı ilave edilmiştir.*

[239] Cafer Şen," Fecr-i Ati Encümeni Edebiyatı", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4 /1-II Winter 2009, http://www.turkishstudies.net/Makaleler/659447126_6.%20Cafer%20%C5%9Een.pdf, s.1333-1426.

[TOKGÖZ] Ahmet İhsan (1867-1942): Aslen Kastamonulu olan yazar, *Servet-i Fünun* dergisinin kurucusudur. Yayıncılığı ile öne çıkan ve bu alanda büyük başarılar elde eden Ahmet İhsan, *Servet-i Fünun* dergisi ile basın ve yayın alanında birçok yeniliğe önayak olmuştur. Bilge Ercilasun Ahmet İhsan'ın önemini şu sözlerle ortaya koymuştur:[240]

> *O, Türk edebiyatında yeni bir çığır açan Servet-i Fünun topluluğunun bir dergi etrafında bir araya gelmesini sağlamış, yaptığı tercümelerle Türk halkının roman türünü tanımasına ve okumasına yardımcı olmuş, elli yılı aşkın bir zaman içinde bir periyodiğin aksamadan çıkmasını gerçekleştirmiş, seviyeli ve kaliteli bir dergi çıkarmış, ciddi ve çalışkan bir yazardır.*

Tercüme, Ahmet İhsan'ın faaliyet gösterdiği diğer bir alandır. Özellikle Jules Verne'den yaptığı çeviriler oldukça sevilmiştir. Bunun dışında Paul de Kock, George Ohnet, Paul Bourget, Emile Richebourg tercüme ettiği yazarlar arasındadır. Ercilasun, Ahmet İhsan'ın tercümeye verdiği önemi gösteren şu anekdotu aktarmıştır: [241]

> *Ahmet İhsan'la Halit Ziya'nın burada tanışır tanışmaz ilk konuştukları mevzu "tercüme işi"dir. Bu, her iki yazarın da bütün hayatını kaplayan, dolayısıyla Türk Edebiyatına tesir eden, onu şekillendiren ve bir ölçüde değiştiren önemli bir meseledir. İki yazar da tercüme meselesini bütün teori ve pratiği ile etraflıca ele almışlardır.*

Yazarın telif eserleri de vardır. Ahmet İhsan, *Servet-i Fünun*'un başyazılarını uzun yıllar kendisi kaleme almıştır, seyahat ve hatıra türünde eserler meydana getirmiştir. Romanları tercümeleri kadar ses getirmemiştir. Dergide yayımlanan tercüme hikâyeleri ise biri Ludovic Halevy'den, biri Matilde Serao'dan, diğeri imzasız olmak üzere üç tanedir.

[UŞAKLIGİL] Halit Ziya (1865-1945): Türk romancılığının önde gelen isimlerinden olan yazar, aldığı alafranga eğitimin etkisiyle yönünü Batı'ya dönmüş, genç yaşta Fransızcanın yanında İtalyancayı öğrenmiş, sonraki yıllarda da İngilizce ve Almanca dersleri almış, Batılı yazarların eserlerini asıllarından okuma imkânı bulmuştur. Klasik, romantik ve natüralist yazarların eserlerini okuyan yazar, şehre gelen yabancı kumpanyaları ilgiyle de takip etmiştir. Edebiyata ilgisi küçük yaşlarda başlayan Halit Ziya *Nevruz* ve *Hizmet* gazetelerinde tercüme şiir, mensur şiir ve hikâyeler yayımlamıştır. George Ohnet'den *Demirhane Müdürü*'nü tercüme etmiştir.

[240] Bilge Ercilasun, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, s.82.
[241] Bilge Ercilasun, age., s.45

Kaleme aldığı *Garptan Şarka Seyyale-i Edebiye: Fransa Edebiyatının Numune ve Tarihi* Türkçede ilk Fransız edebiyatı tarihi olarak kabul edilmektedir. *Mektep* ve *Servet-i Fünun* dergilerinde de yazıları, roman, hikâye ve tercümeleri yayımlanmıştır. Tanınmış Fransız ve İngiliz yazarlardan yaptığı çevirilerin yer aldığı *Nakil*, romantizm ve realizmi karşılaştırdığı ve bu iki akıma mensup yazarlar ile ilgili bilgiler verdiği *Hikâye*, yazarın Batı edebiyatına vakıf olduğunu açıkça göstermektedir. Ömer Faruk Huyugüzel, Halit Ziya'nın yaptığı edebi çevirilerle ilgili şu tespiti yapmıştır:[242]

> *Bu çevirilere bir bütün olarak bakıldığında yazarın, ilk gençlik yıllarında daha çok romantik yazarlardan, sonraki yıllarda ise bütün Servet-i Fünun yazarlarını etkilemiş olan Parnaslar ile Realistlerden çeviriler yapmayı tercih etmiş olduğu dikkat çeker. En çok çeviri yaptığı yazarları şöylece sıralamak mümkündür: Francois Coppee, Theodore de Banville, Emile Zola, Alphonse Daudet, Hector Malot, Leon de Tinseau, Guy de Maupassant, Catulle Mendes, Alfred de Musset ve Victor Hugo.*

Halit Ziya, dergide en çok hikâye tercüme eden yazarlardandır. Teodor de Banville'den iki, Gustave Droz, Catulle Mendes ve Andre Theuriet'den birer hikâye tercüme etmiştir.

[YALÇIN] Hüseyin Cahit (1874-1957): Servet-i Fünun Dönemi'nin hikâye ve roman yazarlarından olan Hüseyin Cahit, kalem kavgalarıyla öne çıkmıştır. *Tanin* gazetesini ve *Fikir Hareketleri* dergisini çıkarmış[243], *Saadet, Saba, Tercüman-ı Hakikat, Mektep* başta olmak üzere birçok dergide edebiyat, estetik konulu yazılar kaleme almıştır. Servet-i Fünun yazarlarına yöneltilen eleştirilere *Servet-i Fünun* sayfalarından cevap vermiş, Servet-i Fünuncuların savunuculuğunu üstlenmiştir. Derginin 553. sayısında yer alan "Edebiyat ve Hukuk" isimli tercüme makale nedeniyle dergi kapanınca bundan sonra yazdığı yazıların çoğunu müstear isimlerle neşretmiştir. *Edebiyatımızda Müstear İsimler* kitabında Hüseyin Cahit'in Safvet Suad, Ahmet Şerif, Hemrah müstearlarını kullandığı belirtilmiştir.[244]

Yazar ayrıca hikâye, edebî sohbet, tercüme makale, tercüme hikâye türündeki yazılarıyla da *Servet-i Fünun*'nun verimli yazarları arasında yer almıştır. Dergide en çok hikâye tercüme eden yazardır. Hüseyin Cahit dergide kendi imzasıyla üç, Safvet Suad müstearıyla on dokuz, toplam yirmi iki hikâye tercüme etmiştir. Hikâyelerin yedisi Maupassant'tan, biri Edmond Haraucourt'tan, biri Rousseau'dan, diğeri ise Jerome Doucet'ten tercüme edilmiştir. Diğerlerinin kimden tercüme edildiği

[242] Ömer Faruk Huyugüzel, *Halit Ziya Uşaklıgil*, s. 131
[243] Ömer Faruk Huyugüzel, "Yalçın, Hüseyin Cahit", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2013, Cilt: 43, s. 300
[244] Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler,* İstanbul, 2006, s.21

belirtilmemiştir. Bunlardan biri İngilizceden, diğer bütün hikâyeler Fransızcadan tercüme edilmiştir. İngilizceden tercüme edilen hikâye de aslından değil Fransızcasından dilimize aktarılmış olmalıdır. Hikâyelerin çoğu aşk ve ihanet konuludur.

Fransızca romanlar ve dergiler okuyarak Fransızcasını geliştiren yazar, ilk romanı *Nadide*'yi yazdıktan sonra *Servet-i Fünun* için tercümeler yapmaya başlamıştır. Ömer Faruk Huyugüzel, Hüseyin Cahit'in çeviri çalışmalarının nicelik ve çeşitlilik bakımından önemine işaret etmiştir:[245]

> *Hüseyin Cahit'in aynı derecede önemli bir başka yönü de 1896-1948 yılları arasında devam eden tercüme faaliyetleridir. Kültür tarihinde kendisine büyük bir yer kazandıran bu yayınlarına bir bütün halinde bakıldığında bunun olağanüstü bir çalışma olduğu görülür. Fransızca, İtalyanca ve İngilizce'den yapılan ve tamamı 26.000 sayfaya ulaşan bu çeviriler siyaset, edebiyat, tarih, sosyoloji, eğitim, psikoloji, felsefe ve estetiğe dairdir.*

Z. B. [Ziya Behlül]: Z. B. harflerinin Ziya Behlül'ün baş harfleri olabileceğini düşündük. Yazar hakkında bilgi bulamadık. Z.B. imzasıyla Henri Lavedan, Jeanne Marni ve Gyp'ten birer hikâye; -eğer aynı kişiyse- Ziya Behlül imzasıyla da Henri Lavedan'ın bir hikâyesini tercüme etmiştir.

[245] Ömer Faruk Huyugüzel, "Yalçın, Hüseyin Cahit", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2011, Cilt: 43, s. 300

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERCÜME HİKÂYELERİN KONU BAKIMINDAN TASNİFİ

Servet-i Fünun'daki tercüme hikâyeler konuları bakımından incelendiğinde bunların, Servet-i Fünun hikâye ve romanıyla paralellik gösterdiği görülecektir.

Tercüme hikâyelerde birkaçı dışında neredeyse bütün hikâyeler bireysel içeriklidir. Aşk, ihanet, evlilik, aile en çok işlenen konulardır. Bu konular birbirine çok yakın olduğu için birden fazla grupta değerlendirilebilecek hikâyeler de vardır.

1. Aşk ve ihanet hikâyeleri
2. Evlilik-aile hayatının anlatıldığı hikâyeler
3. Küçük ya da düşmüş insanların anlatıldığı hikâyeler
4. Diğer hikâyeler

4.1. Aşk ve İhanet Hikâyeleri

Aşk konusunun işlendiği tercüme hikâyeler oldukça fazladır. Aşk hikâyelerinin çoğu ayrılık, hayal kırıklığı ya da ölümle biten hikâyelerdir. Söz gelişi "Aslan Pençesi"nde (François Coppee) annesinin istekleri yüzünden sevdiği adamın evlilik teklifini reddeden bir genç kız, "Fransin"de (Le Malden) kardeş olduklarını öğrenince mahvolan iki âşık, "Paskalya Gecesi"nde (Marcel Prevost) baldızına âşık kırk beş yaşında bir öğretmenin onu başkasıyla evlendirerek kendisini mutsuzluğa mahkûm etmesi, "Muhabbet"te (Marcel Prevost) yasak aşkı yaşadığı kişinin gözünde alelade bir macera olduğunu öğrenen kadının hayal kırıklığı hikâye edilir.

Aşk konulu hikâyelere yaş, para ve sosyal statü bakımından birbirlerine uygun olmayan çiftlerin ayrılık kararı almalarıyla ya da çiftlerden birinin terk edilmesiyle sonuçlanan hikâyeleri de ekleyebiliriz. "Bir Muhavere" (Teodore de Banville), "Palyaçonun Aşkı" (Matilde Serao), "Dostlar" (imzasız), "İncizab" (Camille Mauclaire) başlıklı bu hikâyeler, umutsuz aşkların anlatıldığı hikâyelerdir. Çeşitli nedenlerle karşılık göremeyen ya da terk edilen âşıkların intihar ettiği ya da akıl sağlıklarını yitirdiği hikâyeler de vardır: "Model" (Maupassant), "Bir Dul" (Maupassant), "Deli" (Maupassant), "Siyah Kadın" (Ernest Gaubert) bu hikâyelerdendir.

Aşk hikâyelerinin bir kısmında davranışlarıyla muhatabında saygı uyandıran âşıklar konu edilmiştir. Söz gelişi "Aşk-ı Hakiki"de (imzasız) bir aktrisi umutsuzca seven ve ölmek üzere olan bir kişinin tüm servetini ona miras bırakması, "Seyahatte"de (Maupassant) trende kendisini kurtaran hasta bir kadına âşık olan adamın, kadın ölünceye kadar ona verdiği söze sadık kalması, "Isırganlar"da (Paul Bourget) aşkına karşılık vermemesine rağmen onu idam sehpasından kurtaran kişiye olan vefasını onun hatırasını muhafaza ederek gösteren genç ve savunmasız bir kadın anlatılmıştır. "Küçük Dostum Jean"da (Duriba) çocukluk arkadaşı olan kör bir kıza âşık olan gencin doktor olması ve kızın gözlerini iyileştirmesi anlatılmıştır.

"Çocuk" (Edvar Delbi) sevilmeyen hatta hor görülen ama her şeyini feda edecek kadar sevdiği kişiye, verdiği söze sonuna kadar sadık kalan insanların anlatıldığı bir hikâyedir. Genç yaşta âşık olduğu ve evlenmek üzereyken kendisini terk eden adam beş yıl sonra kendisiyle görüşmek için yalvarmaktadır. Önce reddeder sonra merakla Jorj'un evine gider ve durumu öğrenir. Onun için kendisini terk ettiği karısı başkasıyla kaçmış, Jorj da bir kız çocuğu ile kalakalmıştır. Jorj Margrit'ten çocuğa bakmasını istemektedir. Kendisi de karısının peşinden gidip onu bulmaya kararlıdır. Hikâyenin sonunda öğreniriz ki, Jorj karısını bulamamış ama kızı için geri de dönmemiştir.

"Vera" (Leopold Kampf) ve "Hamdi'nin İhtirası" (Amelia Edwards) hikâyelerinde sevdikleri kadınlara kavuşamayan erkekler onlara benzeyen kadınlarla evlenmişlerdir. "Vera"da sevgililerin kavuşamama nedeni Vera'nın kutsal kabul ettiği davası uğruna ölümü seçmesidir. "Hamdi'nin İhtirası"nda ise Hamdi fakir bir arabacı olduğu için Fransa konsolosunun kızına layık görülmemiştir.

Bazı hikâyelerde aşkı saplantı haline getiren insanların düştüğü durum anlatılır. "Hayat-ı Raiyane"de (Teksera Rogeros) bir çobanın için için sevdiği kızı ve kızın sevgilisini öldürmesi, "Bir İbtila"da (Maupassant) evli bir kadının genç bir zabite kocasını ve kızlarını yok sayacak derecede kapılması, "Kariçka"da (Kazimierz Tetmajer) sevdiği gencin başka biriyle evleneceğini öğrenince o kızın gözlerini kör eden bir köylü kızı hikâye edilmiştir. "Matmazel Hüdye'nin Kocası"nda (Marcel Prevost) kendisine mektup göndermeyi hiç kesmeyen nişanlısının bir gün geleceği umuduyla yirmi beş yıl bekleyen Hüdye, onun üç çocuklu evli bir adam olduğunu öğrenince nişanlısının çocuklarından birini istemeye karar verir.

Birkaç hikâyede de kendileri için doğru olan şeyi yapmakta geç kalanların pişmanlığı anlatılmıştır. "Muallim"de (imzasız) öğrencisinin kendisine âşık olduğunu

çok geç anlayan genç bir öğretmenin, "Flavi"de (Rousseau) köyde tanıştığı bir köylü güzeliyle yaşadığı gönül macerasından sonra onu terk eden adamın, "Venedik Hatıratı"nda (Paul Bourget) aşığının son dileğini anlamayan bir gencin, "Güpegündüz"de (François Coppee) tiyatrodan vazgeçmesi şartıyla onunla evlenmek isteyen bir genci annesinin şöhret hırsı nedeniyle reddeden bir aktrisin pişmanlığı, "Balo"da (Hrand Asadur Araks) ise genç bir adamın baloda tanıştığı ve evlilik sözü verdiği kızı, öğrenimi dolayısıyla gittiği yerde unutması ve tekrar karşılaştığında onu kaybettiğinden dolayı hissettiği üzüntü anlatılmıştır.

Bunun dışında aşkı çeşitli yönlerden ele alan hikâyeler de tercüme edilmiştir. Küçük kızların aşka, kadın erkek ilişkilerine olan merakının anlatıldığı "Felsefe Hocası" (Marcel Prevost), "Bir Noksan" (Henri Lavedan) bunlardandır. "Üç Sergüzeşt" (Catulle Mendes), "Üç Hatıra" (Paul Bourget), "Ah Şu Hınzır Morin" (Maupassant) erkeklerin başından geçen aşk maceralarının anlatıldığı hikâyelerdir.

"Kule Üzerinde" (Paul Margueritte), "Peri Kızını Ararken" (François de Nion), "Siyah Leylaklar" (Catulle Mendes), "Mağrure" (Charles Boe), "Ah Mine'l Aşk" (Per Halström), "Bir Gece" (Michel Corday), "Beyaz Pervane" (imzasız) mutlu biten aşk hikâyeleridir. "Ah Mine'l Aşk"ta ise bir hizmetçinin, kapısına gelen kör bir adama âşık olması hikâye edilmiştir.

"Kar Adamın Aşkı" hikâyesi de aşk konuludur ancak bu hikâyede birbirine âşık bir çiftin yaşadıkları, kardan adamın gözünden anlatılmıştır.

İhaneti konu alan hikâyeler de aşk hikâyeleri kadar çoktur. İhanet olgusu farklı yönleriyle işlenmiştir. Kimilerinde ihanetin yol açtığı yıkım ve kişilerin hayatında meydana getirdiği köklü değişimler anlatılmıştır. Söz gelişi yaşadığı bir tecrübe sonunda aldatılmak korkusu nedeniyle evlenmeyen bir adamın hikâyesinin anlatıldığı "Odun" (Maupassant), âşığının çocuğundan, ailede yol açtığı yıkımı öğrenen bir kadının duyduğu vicdan azabının anlatıldığı "Flevya" (Matilde Serao) bu hikâyelerdendir. "Kitabe-i Seng-i Mezar"da (Selma Lagerlöf) hikâye kişisi, karısının ihanetini affetse de onun ölen gayrimeşru çocuğunun aile mezarlığına gömülmesini istemez. Eşinin bu tercihi kadını kahretmektedir.

"Corney Vasiliyet"te (Tolstoy) karısının ihanetini öğrenen Corney o öfkeyle karısını döver, kızının kolunu sakat bırakır ve şehri terk eder. Yıllar sonra evine döndüğünde karısından af diler ve kızının evinde bir dilenci gibi ölür. "Baronun Serveti"nde (imzasız) öz evladı sandığı oğlunun karısının âşığından olduğunu, oğluna bırakılan miras sayesinde öğrenen adamın yuvasının dağılması anlatılmıştır.

"Tesadüf" (Paul ve Victor Margueritte), "Lidya" (Luigi Capuana) hikâyelerinde ise sevdiklerinin ihaneti nedeniyle bedbaht olan kadınlar anlatılmıştır.

Hikâyelerden bazılarında eşlerinin ihanetini öğrenen hikâye kişisi intikam duygusuyla hareket eder. "Bir İzdivacın Hikâyesi"[246], "Simon" (Paul Bourget), "Emir Çavuşu" (Maupassant), "Otomobilde" (Bue Kar) böyle hikâyelerdendir. Bu hikâyelerden "Simon", bir baba ile -gayri meşru olduğunu öğrendiği- küçük kızının ilişkisini de irdelemesi yönüyle diğerlerinden farklıdır. "Halas"ta (Maupassant) kadın kendisini defalarca aldatan kocasından intikam almak ve boşanmak için zekice bir plan kurar. Veremli aşığıyla birlikte olmak için kendisini aldatıp hastaneye yatan karısının bu durumunu öğrenen kocasının onu hastanede ölüme terk etmesini anlatan "Bir Muaşaka" (imzasız) da bu hikâyelere dâhil edilebilir.

Kimi hikâyelerde ihanet sadece bir şüphedir. "Elmaslar"da (Maupassant) karısının sahte dediği takılarının onun ölümünden sonra gerçek olduğunu anlayan kocanın şüpheye düşmesi anlatılmıştır. Ancak bu hikâyede şüphe yıkıcı değildir. "Bir Fıkra" (Alphonse Daudet), "Muamma" (Bjornstjerne Bjornson) başlıklı hikâyelerde hikâye kişisi bu şüpheyle yaşamak zorunda bırakılmıştır.

Bazı hikâyelerde kadınlar kocalarına sadıktır. Kendilerine aşkını ilan eden kişilerin ilgisine cevap vermezler. Kendilerine gelen böyle bir teklifi kabul etmemiş ya da son anda bir nedenle vazgeçmiştir. "Madam Düferesen'den Mösyö Delalöb'e Bir Mektup" (Marcel Prevost), "Saadet-i Hakika" (Roniler), "Ama" (imzasız), "Mai Kelebekler" (Andre Theuriet), "Aşk ve İffet" (Matilde Serao), "Cadı Hikâyesi" (Leon de Tinseau), "Palut" (François Coppee) böyle hikâyelerdendir. "Palut"ta terzisinin ibretlik hayat hikâyesini dinleyen evin hanımının kocasına ihanet etmekten vazgeçmesi anlatılmaktadır.

"Bert" (Maupassant), "Aşk-ı Hakiki"[247], "Çocuk"[248] hikâyelerinde kocasının ihanetini affeden fedakâr kadınlar vardır.

Bazı hikâyelerde ise kadın karakterler entrikacıdır. "Zamane Kızları"nda (Jeanne Marni) bekârlıktaki ilişkisini kocasından maharetle saklayan genç kız, "Düello"da (imzasız) kocasını âşığına öldürtmek için plan yapan bir kadın vardır. "Japogon"da (Kirkor Zohrab) ise çifte ihanet söz konusudur. Genç kız, aranan bir

[246] "Bir İzdivacın Hikâyesi" başlıklı iki tercüme hikâye vardır. İkisinin de kimden tercüme edildiği belirtilmemiştir. Yukarıda bahsedilen hikâye Safvet Suad tarafından 1319'da tercüme edilmiştir.
[247] "Aşk-ı Hakiki" adıyla iki tercüme hikâye yayımlanmıştır, ikisinin de kimden tercüme edildiği belirtilmemiştir. Yukarıda bahsedilen hikâye Safvet Suad tarafından tercüme edilmiştir.
[248] Dergide "Çocuk" başlıklı iki farklı hikâye tercümesi yer almaktadır. Yukarıda zikredilen hikâye Maupassant'tan dilimize aktarılmıştır.

haydut olan sevgilisini –Japogon'u- ihbar eder, sonra da başkasıyla birlikte hayatına devam eder. Sevdiği kızın ihanetini öğrenen Japogon için ise artık hayatın anlamı kalmamıştır. "Mektuplarımız" (Maupassant) hikâyesinde ise âşığının ölmesi durumunda zor durumda kalmamak için mektuplarını geri isteyen bir kadın vardır.

Bazılarında ise ihanetin ortaya çıkış hikâyesi anlatılır. Hikâye kişisi, karısının ihanetini "Bir Tesadüf"te (imzasız) eve giren hırsız sayesinde, "Madamın Yalanı"nda (imzasız) ise çocuğundan öğrenir. "Ölüler Sükût Ederler"de (Arthur Schnitzler) aşığı birlikte geçirdikleri kazada ölünce, kadın her şeyi kocasına itiraf etmeye karar verir. İhanetin ortaya çıkışı, "Ölü" (Maupassant) hikâyesinde gerçeküstü ögelerle iç içe ve çarpıcı bir şekilde anlatılmıştır. Hikâyede sevdiği kadını henüz kaybeden adam ziyaret için mezarlığa gider, mezarlıktan ayrılacağı sırada ölüler tek tek kalkar ve mezar taşlarındaki övgü dolu sözleri silerek kendileri hakkındaki gerçeği yazarlar, yaslı adam böylece sevdiği kadının kendisini aldattığını öğrenir.

Catulle Mendes'ten tercüme edilen "Üçüncü Yastık" hikâyesinde ise yeni evli bir kadının kocasıyla arasında duran üçüncü bir yastık, hayali sevgilileri temsil etmektedir. Bir nevi hayali ihanet söz konusudur.

Bazı hikâyelerde ihaneti engellemek için her türlü önlemi alacak kadar takıntılı ya da ihaneti görmezden gelecek kadar umursamaz erkek karakterler vardır. Bu hikâye kişileri uç noktalarda yaşarlar. "Beş İnci" (Edmond About) ve "Küçük Hikâye" (Gyp) birinci kategoride değerlendirilebilir. Kendilerinden yaşça çok küçük kadınlarla evlenen bu erkekler çok dikkatli olmalarına rağmen eşlerinin gönül maceralarına engel olamazlar. "Mösyö ve Madam Jaklen" (Catulle Mendes), "Beyaz Bacaklı Madam Gal" (Gyula Krudy) ve "Mösyö Periyo" (imzasız) hikâyelerinde erkekler, ikinci grupta değerlendirilmelidir.

Birkaç ihanet hikâyesi ise mizahi ögeler de barındırmaktadır. "Saman Demeti"nde (Catulle Mendes) samanlıkta mahsur kalan iki âşığın burada yakalanmamak için başvurdukları yolun onları düşürdüğü gülünç durum, "Fıkra-i "Mudhike"de (imzasız) iki evliliğinde de eşleri tarafından aldatılan yaşlı adamın karısından intikam almak için çabalaması, "Avdet"te (Pierre Veber) farklı milletten üç arkadaşın, aynı kadın tarafından kandırıldıklarını, kadının dördüncü bir kişiden olan çocuğunu dünyaya getirirken öğrenmeleri anlatılmıştır.

Bazı hikâyelerde ihanet eden kişilerin içine düştüğü durum ironik bir dille gözler önüne serilmiştir. Bütün huysuzluklarına katlanan kocasını âşığına şikâyet eden bir kadının anlatıldığı "Bir Şikâyet" (Theodore de Banville), oğlunun sevdiği

kadını oğluna layık görmeyen –kendisi o kadından hiç de farklı değildir - ve bu durumu aşığına dert yanan kadının hikâye edildiği "Bu Kaltak" (Jeanne Marni), bir kadının metresi olacağı adamdan servetinin yarısını peşinen istediği "İlan-ı Aşk" (Edmond Haraucourt) ironi yüklü hikâyelerdir.

Bu hikâyelerde aşk, genel olarak karamsar bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Aşkın anlatıldığı hikâyeler arasında, çoğunluğu imkânsız aşklar ve yasak aşklar oluşturmaktadır. Bu konular Servet-i Fünun roman ve hikâyesinde de sıkça işlenmiştir. Döneme damgasını vuran *Aşk-ı Memnu* ve *Eylül* romanları başta olmak üzere Servet-i Fünun romanlarında ele alınmıştır.

4.2. Evlilik ve Aile Hayatı

Konusunu aile hayatının oluşturduğu hikâyeler konuyu ele alış yönüyle çeşitlilik göstermektedir. Kimi hikâyelerde aile hayatından bir kesit aktarılmıştır. Aile hayatındaki önemli bir anı - evin küçük kızı günah çıkarma ayinini ilk defa gerçekleştirecektir - anlatan "Valide" (Gustave Droz), kız kardeşi olacağı için heveslenen küçük bir çocuğun erkek kardeşi olduğunu öğrenince hissettiği hayal kırıklığını anlatan "Küçük Hikâye"yi (Paul ve Victor Margueritte) buna örnek olarak gösterebiliriz.

Aile bireyleri arasındaki çatışma da tercüme hikâyelerde ele alınan konulardandır. Çatışma bazen eşler arasında bazen de ebeveynler ile çocukları arasında yaşanmaktadır. Ailesinin engellemesine rağmen hayal ettiği gibi ressam olan bir gencin ailesini borç batağından kurtarışını konu edinen "Ressamın Avdeti" (Altman) ve ne olacağına karar verememiş bir genç ile ailesi arasında yaşanan tartışmayı anlatan "Meslek İntihabı" (Henri Lavedan) ebeveynler ile çocuklarının arasındaki çatışmanın işlendiği hikâyelerdendir.

"Biçaregan Menfaatine" (Alfred Capus), "Ailece" (Andre Theuriet), "Bir Gençlik Hatırası" (Maupassant), "Miras" (Maupassant) eşler arasındaki çatışmanın ele alındığı hikâyelerdir. "Sonbahar" (August Strindberg) evliliklerinin ve hayatlarının artık eskisi gibi olmayacağını anlayan bir çiftin hikâyesidir. Maupassant'ın tefrika halinde yayımlanan, "Miras" başlıklı uzun hikâyesinde ise çocukları olmadığı için evlilikleri işkenceye dönüşen bir çiftin yaşadıkları anlatılır. Ancak onları mutsuz eden çocuk özlemi değil, onlara kalan mirasın doğacak çocuğa bağlı olmasıdır.

Maupassant'tan tercüme edilen ve aile bireyleri arasındaki çatışmayı anlatan hikâyelerden biri olarak ele aldığımız "Vaktiyle", evliliğin kutsiyetine inanan torun ile aşkın her şeyden üstün olduğunu savunan büyükannenin konuşmasından oluşmaktadır. Bu hikâyede yaşanan büyükanne ile torun arasındaki diyalog Ömer Seyfettin'in "Bahar ve Kelebekler" hikâyesindeki büyükanne ile torunun arasında geçen konuşmaya çok benzemektedir. Her iki hikâyede de eski değerler ile yeni değerlerin bir diğer deyişle kuşak çatışmasının farklı bir yansıması, büyükanne ile torunun şahsiyetinde ortaya konulmuştur. Bu benzerlik nedeniyle bizde Ömer Seyfettin'in "Bahar ve Kelebekler" hikâyesini Maupassant'ın adı geçen hikâyesinden esinlenerek yazmış olabileceği kanaati hâsıl oldu.

Kimi hikâyelerde aile bireylerinden birine duyulan özlem ya da ailesini kaybetme korkusu işlenmiştir. "Valide Muhabbeti"[249] (Henri Lavedan) annesine duyduğu özlemi dindirmek ve onun hatırasını yâd etmek için, bir zamanlar annesiyle birlikte yaşadıkları daireyi görmeye gelen genç, "Boa" (Zabel Asadur), "Bir Valide" (isimsiz) ve "Roza'nın Evlatlığı" (isimsiz) hikâyelerinde evladını yitiren annelerin ızdırabı anlatılmıştır.

"Deniz Feneri ve Siyah Tül"de (imzasız) ailelerini kaybettiklerini zanneden iki deniz feneri bekçisinin endişe dolu bekleyişleri, "Bahçıvan ile Babası"nda (Rene Bazin) ise genç bir bahçıvanın geç de olsa çocuğuna ve çocuğunun annesine sahip çıkması anlatılır.

Evlilikte ve toplumsal hayatta kadın ve erkeğin rolünün sorgulandığı hikâyeler de tercüme edilmiştir. "Finet'in Sırrı" (Henri Lavedan), "Bir İzdivaç" (imzasız) bunlardandır. "Bir İzdivaç" hikâyesinin başındaki şu ibare dikkat çekicidir:[250]

> *Avrupa harb-i umumisine bakarak dünya alt üst oldu, diyenler var... Hallac-ı Mansur, pamuk atar gibi bütün Avrupa'daki insanları atıyor, diye düşünenler var... Ukala-yı zamandan, bütün Avrupa ictimaiyatı tebeddül edecek, Avrupa yeni bir devre girecek mütalaasında bulunanlar var... İctimaiyatın alt üst olarak tahavvüle uğraması üzerine, nisaiyyundan, kadınların erkek ve erkeklerin kadın yerine geçmesini tasavvur ve tahayyül edenler var. Şu aşağıdaki fıkrayı bu tasavvur ve tahayyüle bir misal olarak nakil ve tercüme ediyoruz.*

Evlenecek çiftlerin tanışma öykülerinin anlatıldığı hikâyelerden biri de "Sürat Katarında"dır. Ancak "Sürat Katarında" adını taşıyan -biri Catulle Mendes'ten

[249] "Valide Muhabbeti" hikâyesi "Kiralık Apartman" hikâyesi ile aynıdır.
[250] "Bir İzdivaç" , *Servet-i Fünun*, Cilt: 47, Sayı: 1210, s. 218.

tercüme edilmiş- iki farklı hikâye vardır.[251] Hikâyelerin ikisinde de trende tanışan çiftler birbirine âşık olur ve evlilik kararı alır. "Talak" ilginç bir evlilik hikâyesidir. Gazetede bir kadının evlenme ilanını gören adam onunla evlenir ancak sonra kadının birçok çocuğu olduğu ortaya çıkar.

Evlilik öncesi çiftler arasında yaşanan gerilimler, evlenilecek kişinin seçiminde yaşanan tereddütlerin, ön yargıların ve yanlış anlamaların anlatıldığı hikâyeler de tercüme edilmiştir. "Tuhaf Bir İzdivaç" (imzasız), "Serina" (Zabel Asadur), "Hangisini" (Aleksandre Dumas), "Tecrübe Devri" (Döperera), "Kaptan Colifaks'ın Topu" (Arthur Morrison), "İzdivaç Kararı" (imzasız), "Güvercinler" (Jean Vinemo) bu hikâyelerdendir.

Evlilik teklif ettiği kızın babası ile kurt avında tuzağa düşen gencin komik öyküsünün anlatıldığı "Kurt Avı" (imzasız), bir gencin papağanı sayesinde yanlış evlilik yapmaktan kurtulmasını anlatan "Papağanım" (Leon de Tinseau), bir gencin, hayvanları çok seven kayınpederine avlanan bir tavşanı hediye etmesi üzerine bozulan ilişkileri düzeltmeye çalışmasını anlatan "Bir İzdivacın Hikâyesi" [252] (imzasız), alt komşusunun piyano sesinden kurtulmak için onunla evlenen bir adamın nikâh günü kayınvalidesinin piyano derslerine başlayacağını öğrenmesinin hikâye edildiği "Piyano" (Leon Kasanrof), iki eş adayından birini seçen ve her ikisine de durumu bildiren birer mektup yazan gencin mektupları karıştırınca istemediği kızla evlenmek zorunda kalmasını anlatan "Kaderin Kuvveti" (Henry Spon) mizahi ögelerin de yer aldığı evlilik hikâyeleridir. "*Korney'in Yeğeni"* (Jules Lemaitre) de bu hikâyelerden biridir. Hikâyede Rasin'e (Racine) hayran bir genç âşık, sevdiği kızın amcasına yaranmak için -ki amca Corney (Corneille) de bir şairdir ve Rasin'i hiç sevmez- sevmiyormuş gibi yapar ama sevgilisine Rasin'in şiirlerini okurken yakalanınca kovulur.

4.3. Küçük ya da Düşmüş İnsanların Anlatıldığı Hikâyeler

Toplumdan dışlanmış, yalnızlaştırılmış, ailesi tarafından terk edilmiş, insanda acıma duygusu uyandıran kişilerin anlatıldığı hikâyeler bu bölümde değerlendirilmiştir. "Fedya" (imzasız), "Gül Koklarken" (imzasız), "Tercüme

[251] "Sürat Katarında" adlı diğer hikâyenin kimden tercüme edildiği belirtilmemiştir. Bu hikâye Hüseyin Cahit tarafından tercüme edilmiştir. Catul Mendes'ten tercüme edilen hikâyeyi ise Ahmet İhsan tercüme etmiştir.
[252] 644-645. sayıda yer alan "Bir İzdivacın Hikâyesi" Mehmet Ali tarafından tercüme edilmiştir.

Sahifeler" (Maupassant), "İhtilac" (Maupassant), "Mösyö Meyyo" (Jules Lemaitre), "Karlar Altında" (Ansgruner), "Eski Ses" (Catulle Mendes), "Münzevi", "Postal" (Krikor Zohrab) ve "Broton" (Andre Theuriet) her birinde ayrı bir dramın anlatıldığı hikâyelerdir. Söz gelişi "Karlar Altında"da oğlu ve gelini tarafından istenmeyen yaşlı kadının komşusuna sığınması, "Eski Ses"te eski halini hatırlatan sesini duymamak için içkiye sığınan hayat kadınının hali hikâye edilmiştir. "Eski Dost"ta (Rayling) birbirlerini çocukluklarından beri tanıyan biri kadın biri erkek iki ihtiyarın son demlerinde birbirlerine sahip çıkmaları anlatılmıştır. "Bede Anna'nın Borcu" (Mikzsath Kalman) hikâyesinde ise teyzesi öldüğü için onun cezasını çekmeye gelen saf bir kıza hâkimlerin merhamet etmesi anlatılmaktadır.

Dergide "Münzevi" başlıklı iki hikâye yer almaktadır. Hikâyelerden biri Ermeni yazar Aharonyan'dan, diğeri Maupassant'tan tercüme edilmiştir. Aharonyan'dan tercüme edilen hikâyede ölmüş çocuğunu kucağında taşıyan bir adamın küçük bir sinir krizi geçirerek insanların duyarsızlığına isyan etmesi, Maupassant'tan tercüme edilen hikâyede ise kırk yaşına kadar bohem bir hayat süren bir adamın 40. yaşında birlikte olduğu kızın öz kızı olduğunu öğrenmesi üzerine inzivaya çekilmesi anlatılmıştır.

"Haru" (Dikran Gamsagaran), "Şimendifer'de Bir Tufeyli" (Blasko İbanez), "Demirciler Grevi" işçilerin dramının anlatıldığı hikâyelerdendir. "Demirciler Grevi" François Coppee'nin manzum bir hikâyesidir. Şahabettin Süleyman tarafından mensur olarak tercüme edilmiştir. Bu hikâye Tevfik Fikret'in, Halit Ziya'nın çok önceden dikkatini çekmiş ve beğenisini kazanmıştır. 1899 tarihinde *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan "Coppée'nin Bir Şiiri" başlıklı yazısında Tevfik Fikret "Demirciler Grevi"nden övgüyle bahsetmiştir.[253] Ancak tercüme edilerek *Servet-i Fünun*'da neşredilmesi Aralık 1911'de gerçekleşmiştir.[254] Bunun sebebi toplumsal göndermeler içeren bir hikâyenin İstibdat döneminde yayımlanmasından çekinilmiştir, düşüncesindeyiz. Hikâyede Jan Baba'nın ağzından grev yapan işçilerin dramı anlatılmıştır.

"Vakarlı Bir Genç Kız" (Maurice Leblanc) da küçük insanların anlatıldığı hikâyelerdendir. "Vakarlı Bir Genç Kız"da ailesi, evlenmek istediği gencin babası tarafından aşağılanan bir genç kızın bu durum karşısındaki tavrı anlatılmıştır. Genç

[253] *Servet-i Fünûn,* Cilt: 17, Sayı: 425, 22 Nisan 1315/ 4 Mayıs 1899, s.
[254] "Demirciler Grevi", çev. Şahabettin Süleyman, *Servet-i Fünûn,* Cilt: 41, Sayı: 1066, 27 Teşrinisani 1327/10 Aralık 1911, s. 606-609

kız, annesini hizmetçi olduğu için küçümseyen yaşlı adamı annesinden özür dilemeye mecbur eder. Mezhebini değiştirmediği için zindanda türlü işkencelere maruz kalan bir mahkûmun ümit ile ümitsizlik arasındaki çaresizliğini anlatan "Ümit Yüzünden İşkence" (Auguste Villers de Lisle Adam) hikâyesi de bu kategoride değerlendirilebilir.

Bazı hikâyelerde eylemsizliği seçen bu yüzden de fırsatları kaçıran, hayatta başarısız olmuş ve bunu kabullenmiş kişiler ("Bahse Ne Dersiniz?" -imzasız-, "Kumar" -Tolstoy-) hikâye edilmiştir.

Suça meyilli kişilerin psikolojileri ya da işledikleri suçun kendilerinde ve çevrelerinde oluşturduğu yıkım anlatılmıştır. Örneğin "Zindanda" (Aharonyan) hikâyesinde masum bir adamı idam ettiren hapishane müdürünün vicdan azabından intihar etmesi, dolandırıcılıkla geçimini sağlayan fırsatçı insanların ("Doktorun Müşterileri" -Henry Sekond-, "Mezarlık Kadınları" -Maupassant-) anlatıldığı hikâyeler de bu kategoridedir.

Akli dengesini yitirmiş kişilerin anlatıldığı hikâyeler de bulunmaktadır. Örneğin "Nefret-i Sadegi"de (Jean Lorrain) histeri nöbetleri geçiren bir delinin sanrılarına etrafındakileri de inandırması anlatılmıştır. "Horla"da (Maupassant) meçhul bir varlık tarafından ele geçirildiğini hisseden adam bu varlıktan kurtulmaya çalışırken evini de yakar. "O" (Maupassant) hikâyesinde evinde bir ne olduğunu anlayamadığı bir varlık (vampir) gördüğünü düşünen adam yalnız kalmamak için evlenme kararı alır.

Sonunda bir cinayetin aydınlatıldığı "Sabit Olamamış" (Madeleine Roch) diğer hikâyelerden farklıdır. Nişanlısının babasını öldürmekle suçlanan bir kadın yeterli delil bulunamayınca serbest bırakılır. Nişanlısını dahi masumiyetine inandıramayan genç kadın, bulunduğu şehri terk eder ve yolda tanıştığı bir kadının yerine bir konağa hizmetçi olarak girer. Gerçek katili ortaya çıkaran ve aynı zamanda konağın sahibi olan kişiyle evlenir.

4.4. Diğer Hikâyeler

Konu bakımından ortaklık taşımayan hikâyeleri "diğer hikâyeler" başlığı altında topladık. Bu bölümde ele alacağımız hikâyelerin bazılarında, hikâye kahramanı gerçek hayatta nadiren karşılaşılabilecek ilginç bir durumla karşılaşır, dikkat çekici olmakla birlikte gülünç sayılabilecek bir deneyim yaşar. Söz gelişi

“Ressamın Köpeği”nde (imzasız) ressamın teyzesi bütün mirasını köpeğine bırakır. Yeğenine de köpek yaşadığı müddetçe ona verilecek dolgun bir maaş bağlatır. “Yılbaşı Gecesi”nde (Maupassant) bir yazarın yılbaşı gecesini birlikte geçirmek için eve getirdiği genç kadının o gece doğum sancıları tutar ve kadın bir çocuk dünyaya getirir. Bunun üzerine küçük bebeğin bakım masraflarını yazar üstlenmek zorunda kalır. Doğumuna yardım eden kişiye teşekkür için her sene yanında başka erkeklerle gelen bir çingenenin hikâye edildiği “Peder” (Maupassant), kendisini çileden çıkaran hizmetçisini öldüren ev sahibinin anlatıldığı “Hizmetçimi Neden Öldürdüm” (George Auriol), iki aşığın hırsız çetesiyle karşılaşması ile yaşanan karmaşanın hikâye edildiği “Sedye” (Armand Silvistre) yankesiciler tarafından yardımcıları zannedildiği için suça ortak edilen biçare bir adamın işin aslını öğrenme mücadelesini işleyen “Garip Bir Tesadüf” (imzasız) bu tür hikâyelerdendir.

Bazı hikâyelerde mizah ön plandadır. Mizah unsuru genellikle gülünç duruma düşen kişiler ve yanlış anlamalar nedeniyle yaşanan karmaşa ile sağlanmıştır, sosyal tenkit görülmez. Bir gencin komşu kızına yaranmak için çarşıdan aldığı tavukları avlamış gibi davranmasının ardından gerçeğin ortaya çıkmasıyla yaşadığı utancın hikâye edildiği “Matmazel Pelaji” (imzasız), bir gezginin Afrika’da tanık olduğunu iddia ettiği timsah avı ile ilgili uydurma hikâyeler anlattığı “Timsah Avı” (imzasız), küçük kardeşin öğretmenin verdiği ödev için şehir dışında çalışan ablasına taziye mektubu yazması üzerine yaşanan karışıklığın anlatıldığı “Yılbaşı Mektubu” (imzasız) bu hikâyelere ilave edilebilir.

Luigi Pirandello’dan tercüme edilen “Deli Olduğum Zaman” da bunlar arasına dâhil edilebilir. Bu hikâyede olay birinci kişi ağzından ve ironik bir dille anlatılmıştır. Hikâye kişisi merhametli, iyi niyetli ve yardımsever olduğu dönemi delilik olarak nitelendirir. Bu dönemde karısı kendisini aldatmasına ve kız kardeşinin ölümüne sebep olmasına rağmen onu affeder hatta ona yardım etmeye çalışır. İkinci evliliği onun için akıllılık devrinin başlangıcıdır.

Maupassant’tan tercüme edilen “Valter Ştaf'ın Sergüzeşti” savaşı konu alan bir hikâyedir. Savaştan korkan ve nefret eden, rahatına düşkün bir adamın savaştaki durumunun anlatıldığı hikâye 1913’te tercüme edilmiştir.

Gösteri dünyasına ait kişilere ilgili hikâyeler de vardır. Örneğin Jerome Doucet’ten tercüme edilen “Firar”da ise bir tiyatro oyuncusunun sanata olan tutkusu anlatılır. “Aktrisin Muvaffakiyeti”nde (imzasız) bir aktristin kulise gelen ziyaretçilerle ilişkileri, “Luis”de ise sirk hayatının zorlukları gözler önüne serilmiştir.

“Nokta-i Nazar”da (Auguste Villeroy) amcaları biri ihtilalci iki kuzene ikisinin de parayı kabul etmesi şartıyla miras bırakır, biri parayı davasına sarf edeceğini söyleyince diğeri parayı almaktan vazgeçer. Bunun üzerine ihtilalci olan, iddiasından vazgeçer.

Maupassant’ın hikâyelerinden biri olan “Su Üzerinde” bir balıkçının suda bir kadın cesedi bulmasını anlatır. Teknenin çapası suda bir şeye takılır, bu, yaşlı bir kadının cesedidir.

“Amca Silven”de (Jeanne Marni) amcasından miras kalan kirli parayı almamasını öğütleyen karısını takdir eden bir adamın hikâyesi anlatılmıştır.

SONUÇ

Tanzimat ile birlikte Batı edebiyatından yapılan ilk tercümeler Türk edebiyatında domino etkisi yaratmış ve 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk edebiyatının çehresini değiştirmeye başlamıştır. Edebiyatın her alanında görülen tercüme faaliyetleri dönemin yazarlarını tercümenin nasıl olması gerektiği üzerinde düşünmeye ve bu yönde yazılar kaleme almaya sevketmiştir. Batı edebiyatının önemli eserlerinin dilimize kazandırılması ile birlikte muhteva ve söyleyiş bakımından bu eserlere benzer telif eserler yazılmıştır. Tüm bunlar edebiyatımızda bir dalgalanmaya neden olmuştur.

Servet-i Fünun tercüme sahasındaki hareketlilikten etkilenen dergilerdendir. Tabir yerindeyse edebiyatımızın Batı'ya açılan pencerelerinden biridir. Roman, şiir, hikâye, biyografi, makale, eleştiri, tiyatro türleri topluca düşünüldüğünde derginin tercümeye ne kadar büyük bir yer verdiği görülecektir.

Dönemin diğer dergileri arasından sivrilip bir döneme adını verecek kadar etkili olan *Servet-i Fünun*, gerek edebi yönden devrin güçlü isimlerini barındıran yayın kadrosu gerek yenilikçi içeriğiyle döneme damgasını vurmuştur. Batılı birçok yazar ve edebi eserin Türkçe olarak ilk kez yer alması, Batılı anlamda ilk yerli örneklere ev sahipliği yapması yönüyle incelenmeye değer uzun soluklu bir dergidir.

Servet-i Fünun'da, Batı edebiyatı nümuneleri, tercümeler yoluyla Türk okurlarına sunulmuştur. Şiir, roman, hikâye, tiyatro, eleştiri türlerinin hepsinde tercümeler yapılmış, böylece Batı edebiyatının beğenilen, kıymet verilen eserleri, bu eserleri aslından okuyamayan okura takdim edilmiştir. Buna ek olarak Batılı sanatçıların biyografilerine yer vermek, ölüm haberleri münasebetiyle birkaç satır da olsa Batılı edebiyatçılardan bahsetmek, Batı edebiyatındaki akımları tanıtıcı yazılar yazmak, Batılı edebi türler ile ilgili yazılar yazmak, bizdeki örnekleri değerlendirmek, Batılı yazarların eserleri hakkında mütalaalarda bulunmak yoluyla tercüme sahasında yapılan faaliyetler desteklenmiştir. Böylece Türk okuru Batı irfanını, edebiyatını çok yönlü olarak tanıma fırsatı bulmuştur.

Tercüme hikâyelerin Türk edebiyatındaki yerini belirlemek adına öncelikle tezin giriş bölümünde hem *Servet-i Fünun* dergisinden önceki dönemde hem *Servet-i Fünun*'un yayın hayatına devam ettiği dönemde görülen tercüme faaliyetlerine dair bilgiler verilmiştir. Buna göre *Servet-i Fünun* dergisi tercüme faaliyetlerinin

yoğunlaştığı bir dönemde yayın hayatına başlamıştır. Öncelikle tıp, tarih, felsefe gibi bilimsel alanlara yönelik gerçekleştirilen tercümeler zamanla edebi alanda da görülmeye başlanmıştır.

Servet-i Fünun dergisi de ilk yılından itibaren fenni alanlar ağırlıklı olmak üzere şiir, roman, biyografi ve hikâye alanında tercümelere sayfalarında yer vermiştir. *Servet-i Fünun*'un 1891-1922 yılları arasında yayımlanmış 1475 sayısında 168 tercüme hikâye yer almaktadır. Bu hikâyelerden sadece 113 tanesi "hikâye" ya da "küçük hikâye" üst başlığı ile verilmiştir. Geriye kalanlardan bazılarında üst başlık kullanılmamış, bazıları ise "fıkra" ibaresi altında yer almıştır.

Tercüme hikâyelerden 117 tanesi Fransız edebiyatına aittir. Diğer bir deyişle hikâyelerin yaklaşık %70'i Fransız edebiyatından tercüme edilmiştir. Bu oran, Türk edebiyatının en çok Fransız edebiyatı etkisinde kaldığını bir kere daha göstermektedir.

Dergide imzasız tercüme edilenler dışında 74 imza tespit edilmiştir. Bu yazarlardan bazıları mükerreren tercüme edilirken bazıları sadece bir hikâyesiyle dergi sayfalarında yer almıştır. Tercüme edilen yazarların bir kısmı dönemin öne çıkmış yazarlarıdır. Maupassant, Tolstoy gibi dünyaca tanınmış, günümüzde dahi ilgiyle okunan etkili yazarların yanı sıra Nobel ödüllü yazarlardan da tercümeler yapılmıştır. Selma Lagerlöf (1909), Bjornstjerne Bjornson (1903) Nobel Edebiyat ödülünü almış yazarlardır.

Tercüme hikâyelerin büyük bir çoğunluğu Fransız yazarlara ait olsa da Ermeni, Alman, İtalya, Macar, Norveç, İsveç, İngiliz, Polonya, Avusturya, İspanyol, Portekiz, Rus edebiyatlarından yazarların hikâyeleri de dergide yer almıştır. Dergide çeşitliliği oluşturan bu hikâyelerden bazıları tahminimizce Fransızca tercümesinden dilimize aktarılmış olsa da Fransız edebiyatı dışında farklı ülke edebiyatlarına ait hikâye örneklerinin dergide yer almış olması Türk edebiyatı adına önemli bir adımdır. Dünya edebiyatlarından yapılan bu seçimler Avrupa'daki edebi gelişmelere kayıtsız kalınmadığının bir göstergesidir.

Derginin 1908'e kadar çıkan sayılarında tercüme hikâyelerin çoğu Fransız edebiyatındandır. İtalyan ve İngiliz edebiyatlarından tercüme edilen birkaç hikâye dışında bütün çeviriler Fransız edebiyatından yapılmıştır. Dergide görülen çeşitlilik 1908'den sonra gerçekleşmiştir. Norveç, Ermeni, İspanyol, Polonya, Avusturya, Macar, İsveç edebiyatlarından tercüme edilen hikâyeler ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yayımlanan sayılarda yer almıştır.

Bazı milletlerden yapılan çeviriler sadece bir çevirmenin tasarrufuyla gerçekleşmiştir. Örneğin Alman edebiyatından bütün çevirileri Cenap Şahabettin, Macar edebiyatından bütün çevirileri Muammer Nuri, Ermeni edebiyatından bütün çevirileri S.Srents yapmıştır.

Bunlar arasında, yazarlarının Türkiye'de yaşaması, hikâyelerde genel olarak mekânın İstanbul olması yönüyle Ermeni edebiyatı eserleri özel bir yere sahiptir. Ermeni edebiyatından tercüme edilen hikâyeler, dergide 1912-1913 yıllarında neşredilmiştir. Ermeni edebiyatından yapılan -dergideki hikâyelerin de yer aldığı- bir seçkinin kitap olarak basılması da 1912 yılına rast gelir. Bu hikâyelerde *Servet-i Fünun*'daki genel eğilimin tersine küçük insanların yaşam mücadelesi, düşmüş insanların dramı ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Servet-i Fünun'da realizm, natüralizm, parnasizm akımlarına mensup sanatçıların daha çok tercih edildiği görülmüştür. Dergide en çok hikâyesi yayımlanan yazarlardan Maupassant, Matilde Serao natüralist; Catulle Mendes, Henri Lavedan, François Coppee parnasyen olarak tanınmaktadır. Bu eğilim, Servet-i Fünun edebiyatının benimsediği sanat anlayışıyla paralellik göstermektedir. Bununla birlikte Marcel Prevost ve Paul Bourget psikolojik roman ekolünün önde gelen temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Servet-i Fünun yazarlarının, özellikle Mehmet Rauf'un, eserlerinde psikolojik tahlillere yer vermeleri bu yazarlardan etkilenmelerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Dergide, birer hikâyesi tercüme edilen A. Dumas ve Rousseau ise romantik ekolün temsilcileridir.

Maupassant, dergide en çok hikâye tercüme edilen yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Devrin diğer dergi ve gazetelerinde de çok sayıda tercümesi yayımlanan Maupassant, Türk sanatçılar tarafından büyük bir ilgi görmüş, Türk hikâyeciliğinin şekillenmesinde büyük bir rol oynamıştır. *Servet-i Fünun* dergisinde bir hikâyesinin iki kez tercüme edilmesi bu hikâyelerin mukayese edilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu mukayesenin anlamlı olması için hikâye metninin aslına ulaşılmış, günümüz yazarlarından Tahsin Yücel'in çevirisi de mukayeseye dâhil edilmiştir.

Üç tercüme karşılaştırılırken hangi değişikliklerin yapıldığı üzerinde durulmuştur. Elde edilen farklılıklar (eklemeler ya da çıkarmalar) tercümanın, metin karşısındaki tutumunu ortaya koymakla birlikte toplumsal endişeleri ve baskıları da ortaya koymuştur. Sonuç olarak Hüseyin Cahit'in, Safvet Suat müstearıyla tercüme ettiği "Elmaslar" başlıklı çeviride toplumsal ve siyasi baskının etkileri açıkça görülmüştür. Yazar bu kaygılar nedeniyle sakıncalı gördüğü bazı bölümleri

çevirisine almamayı tercih etmiştir. 1912'de yapılan ve çevirmeni belirtilmeyen "Elmas Merakı" başlıklı çeviride ise bu baskıların azaldığını, yazarın daha özgür bir çeviri yapmasından anlıyoruz. Safvet Suat'ın çevirisinde çıkarılan bölümler burada aynen aktarılmıştır. Bu anlamda Tahsin Yücel'in çevirisi ile 1912 yılında yapılan çevirinin ortak noktaları daha çoktur. Yazarların birkaç küçük tasarrufu dışında ciddi bir fark görülmemektedir. Bununla birlikte devrin dili, seçilen sözcükler üzerinde etkili olmuş, söyleyiş bakımından belirgin bir fark yaratmıştır.

Tespit ettiğimiz bu durum dergideki diğer hikâyeler için de geçerli olabilir. Bununla birlikte dergideki 168 hikâyeden sadece ikisini incelemek, bütün hakkında kanaat belirtmeyi güçleştirmektedir. Ancak, bütün tercümeler bu gözle incelendiğinde daha sağlıklı ve bütüncül bir bakış açısı elde edilebilecektir.

Dergideki tercüme faaliyetlerinin şekillenmesinde Servet-i Fünun sanatçılarının etkisi yadsınamaz. *Servet-i Fünun*'un edebi bir dergiye dönüşmesini sağlayan nesil iyi derecede yabancı dil bilmektedir. Çoğu, yabancı dille eğitim veren okullarda okumuş, bazıları da kendi çabalarıyla yabancı dil öğrenmiştir. Böylece Avrupa edebiyatı ürünlerini asıllarından okumuş ve Batı'daki edebi faaliyetleri yakından izlemişlerdir. Batı'da neşredilen gazete ve dergilerden de haberdardırlar. *Figaro* ve *Temps* takip ettikleri dergilerden bazılarıdır. Calmann Levi kütüphanesi[255], Babıali Caddesi'ndeki Kirkor Efendi'nin kitapçı dükkanı [256] ilk başlarda Batı neşriyatını temin ettikleri mahfillerdir. Bütün bunlar dergideki çeviri faaliyetlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Dergide özellikle Hüseyin Cahit, tercümeleriyle başı çekmektedir. Dergide en çok çevirisi yayımlanan yazar da odur. Cenap Şahabettin ve Mehmet Rauf, dergide az sayıda hikâye tercüme etmiştir. Halit Ziya'nın ise beş tercüme hikâyesi yayımlanmıştır. Bunların yanı sıra bu yazarların dergideki Batılı eserler ile ilgili eleştiri ve tanıtma yazıları en az tercümeler kadar önemlidir.

Servet-i Fünun'da hikâye çevirmeni olarak 44 imza yer almaktadır. Bu çevirmenlerden birçoğu sadece bir ya da iki tercüme hikâye neşretmiştir. Birden fazla hikâye tercüme eden yazarlar ise hikâyelerini, derginin birbirini takip eden sayılarında peş peşe yayımlamışlardır. Belirli bir çevirmen kadrosunun öne çıkmaması, çoğu yazarın sadece bir tercüme hikâyesiyle dergi sayfalarında yer

[255] Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, hzl. Nur Özmel Akın, İstanbul: Özgür Yayınları, 2008, s.540
[256] Hüseyin Cahit Yalçın, *Edebiyat Anıları*, (Haz. Rauf Mutluay), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002, s.21

alması Servet-i Fünun dergisinde tercüme edilen yazarların ve hikâyelerin seçimi konusunda belirli bir yöntem takip edilmediğini göstermektedir. Bu durum, yapılan tercümelerin yazarların tasarrufunda olduğunu düşünememize neden olmaktadır.

Dergide edebi faaliyetlerin yoğunlaştığı zamanlarda tercüme hikâyelerin azaldığı tespit edilmiştir. Servet-i Fünun, Fecr-i Ati topluluklarının yoğun olarak dergide eserlerinin yayımlandığı yıllarda tercüme hikâyeler azalmış, bu edebi hareketlerin sona ermesini takip eden yıllarda ise tercüme hikâyelerin sayısı artmıştır. Buna göre 1902-1903/19012-1914 yılları, en çok tercüme hikâye yayımlanan dönemler olarak dikkati çekmektedir. Deyim yerindeyse tercüme hikâyeler, sanatçıların telif eserlerinin yokluğunda boş kalan sayfaları doldurmuştur. Dönemler arasında tercih edilen yazarlar bakımından belirgin bir fark yoktur ancak 1908'den sonra tercüme edilen yazarlar ait oldukları ülkeler çeşitlenmiştir. Fransız edebiyatı dışında farklı Avrupa ülkelerinden yazarların hikâyeleri de tercüme edilmiştir.

Dergideki tercüme hikâyelerde ağırlıklı olarak aşk, ihanet, evlilik, aile gibi bireysel temalar işlenmiştir. Hayal kırıklığı ile sonlanan aşklar, eşlerden ya da sevgililerden birinin ihanetiyle ortaya çıkan sıkıntılar, aile bireyleri arasındaki anlaşmazlıklar en çok işlenen konulardır. Hikâyelerin genelinde karamsar bir bakış hâkimdir. Bu durum, Servet-i Fünun neslinin genel karakteristiğiyle örtüşmektedir.

Dergide yukarıda sözü edilen konuların dışında önemli bir toplam da küçük ya da sıradan diye nitelendirilebilecek insanların dramları, herhangi bir sebepten toplumun uzağına itilmiş kişilerin dünyaları anlatıldığı hikâyelerdir. Bu kategoride ele aldığımız tercüme hikâyeler, Servet-i Fünun hikâyesinde merhamet temalı eserlerde yansımasını bulmuştur. Örneğin Halit Ziya'nın "Bravo Maestro", Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Hasta Çocuk", "Bayram Sabahı" Mehmet Rauf'un "Ana Evlat", "Komşunun Kızı" hikâyelerinde yukarıda bahsedilen kişilere benzer karakterler yer almaktadır.

Servet-i Fünun dergisi, roman türünün yanı sıra hikâye türünde de Batı edebiyatından çok sayıda örneği barındırmaktadır. Dergide yer alan hikâyeler edebi akım ve tema bakımından belirgin bir eğilimi göstermektedir. Genel olarak, natüralist ve parnasyen yazarlardan seçilen hikâyelerde bireysel konular işlenmiştir.

Dergide yayımlanan tercüme hikâyeler, *Servet-i Fünun*'un Batı edebiyatını yakından takip ettiğini, Batı'da rağbet gören yazarlara ve eserlerine yer verdiğini göstermektedir. Bu anlamda *Servet-i Fünun*, yayımlandığı dönemde büyük bir boşluğu doldurmuş, Batı etkisindeki Türk edebiyatının şekillenmesinde büyük bir rol

oynamıştır. Başka bir ifadeyle Batı edebiyatı ile Türk edebiyatı arasında köprü görevi görmüş en önemli dergiler arasında yer almıştır.

KAYNAKÇA

Adalian, Rouben Paul, *Historical Dictionary of Armenia*, Scarecrow Press, 2010.

"Ahmet Hidayet", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

İmzasız, "Ahmet Samim", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

Aksoy, Hasan, "Ahmet Hamdi Bey (Nizamülhikem)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt:1, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

Aksoyak, İ. Hakkı, "Ara Nesil Şairi Mehmet Celal'in Müşterek Şiirleri", *Türkiyat Araştırmaları*, Sayı: 3, Güz 2005.

Akün, Ömer Faruk, "Namık Kemal", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 32, 2006.

----------, "Ahmed Vefik Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 2, 1989.

Akünal, Dündar, "İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünun", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt: 1, 1985.

Akyıldız, Ali, "Tercüme Odası", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 40, İstanbul, 2011.

Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, 1999.

Andı, Kübra, *Servet-i Fünun Mecmuasının Sistematik İndeksi (1891-1901)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997 (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Ayata, Yunus – Tonga, Necati, "Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme", *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 25, Bahar 2008.

Aydın, Yavuz, *Ermeniceden Türkçeye Yapılan Çevirilerde Karşılaşılan Çeviri Sorunları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Ayvazoğlu, Beşir, "Safa Peyami", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 35, 2008.

----------, *Peyami Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.

Aytaç, Gürsel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1997.

Bay, F. Özlem, *Fransız Edebiyatından Yapılan İlk Edebi Çeviriler Üzerine Analitik Bir Uygulama (1860-1900)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, (Yayımlanmamış doktora tezi).

"Banville Theodor de", *Meydan Larousse: Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 2, 1969.

"Bjornson Bjornstjerne", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 2, 1969.

"Bourget Paul", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 2, 1969.

"Capuana Luigi", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 2, 1969.

Çaycı, Ahmet Şerif, *Tercüman-ı Hakikat Gazetesinde Batı Edebiyatı -1878 – 1896 Yılları Arası (Servet-i Fünun'a Kadar)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993 (Yayımlanmamış doktora tezi).

Çıkla, Selçuk, "Baha Tevfik'in Edebiyatçılığı, Tesirleri ve Sıra Dışı Edebî Görüşleri Muhalif, Asi ve Sıra Dışı-II", *Tarih ve Toplum*, Cilt: 40, Sayı: 235, 2003.

Dağlar, Oya, "II. Meşrutiyet'in İlanının İstanbul Basınındaki Yansımaları", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 38, Mart 2008, s.141-159.

Daşcıoğlu, Yılmaz – Koç, Okan, "Batı Tarzı Türk Hikâyesinin Doğuşu ve Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ana Temalar", Turkish Studies, Volume 4/ 1-I Winter 2009.

Dino, Güzin, "Sabahattin Eyüboğlu ve Türkiye'de Çeviri Hareketleri", *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı: 322, Ankara, 1978.

Enginün, İnci, *Mukayeseli Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.

----------, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923),* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013.

Enginün, İnci ve Kerman Zeynep, "Türkçede Maupassant", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, Cilt: 19, İstanbul, 1980, s.255-278.

Enginün, İnci ve Kerman Zeynep, "Türkçede Alphonse Daudet", *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, Sayı: 2, Ankara, 1977, s. 63-71.

Ercilasun, Bilge, *Edebiyat Tarihi ve Tenkit*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013.

Ertem, Rekin, "Hüseyin Kazım Kadri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* Cilt: 4, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1981.

Finch, Alison, *Women's Writing in Nineteenth-Century France,* Cambridge University Press, 2000.

Hacer Gülşen, "Demircilerin Grevi Şiiri Ve Tevfik Fikret'te François Coppée Tesiri Üzerine Bir İnceleme", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 49. Erzurum, 2013.

Gürsel, Nedim, **"**Çeviri Etkinliği ve Kültür", *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı: 322, Ankara, 1978.

"Hallström Per", Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 5, 1972.

Huyugüzel, Ömer Faruk, *Halit Ziya Uşaklıgil*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

----------, "Yalçın, Hüseyin Cahit", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 40, 2011.

Huyugüzel, Ö. Faruk - Kerman, Zeynep, "Halit Ziya Uşaklıgil Bibliyografisi", *Türk Dili* -Halit Ziya Uşaklıgil Özel Bölümü-, Sayı: 529, Ocak 1996.

Hulusi, Şerif, "Tanzimat'tan Sonraki Tercüme Faaliyeti", *Tercüme*, Cilt: 1, Sayı: 3, 19 Eylül 1940.

Kahraman, Âlim, "Şinasi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 39, İstanbul, 2010.

Kaplan, Mehmet, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.

Kefeli, Emel, "Edebiyatın Gelişmesinde Tercümelerin Rolü: Tercüme Edebiyatı", *İlmi Araştırmalar* S. 7 İlim Yayma Cemiyeti, İstanbul, 1999.

Kerman, Zeynep, *1862-1910 Yılları Arasında Victor Hugo'dan Türkçeye Yapılan Tercümeler Üzerine Bir Araştırma*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1978.

Keskin, İshak – Günalan, Rıfat, "Hayreddin Nedim Bey'in [Göçen] Kaleminden Arşivcilik", Yücel Dağlı Anısına, Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2010, s. 333-353.

Koç, Haşim, "Osmanlı'da Tercüme Kavramı ve Tanzimat Dönemindeki Edebi Tercümelere Dair Çalışmalar", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 8, 2006.

Kolcu, Ali İhsan, *Tanzimat ve Servet-i Fünun Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerine bir Araştırma (1859-1901),* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995 (Yayımlanmış doktora tezi).

Kümüştaş, Nihal, *Servet-i Fünûn Dergisi'ndeki Yazıları Işığında Köprülü-zâde Mehmet Fuad*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012 (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) .

"Margueritte Paul", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 8, 1972.

"Margueritte Victor", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 8, 1972.

"Mauclair Camille", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 8, 1972.

"Maupassant, Guy de", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 8, 1972.

Maupassant, Guy de, Çev. Tahsin Yücel, *Ay Işığı*, Can Yayınları, İstanbul, 2013.

Mehmet Rauf, *Edebi Hatıralar*, Kitabevi, İstanbul, 2008.

Mehmet Rauf, *Türkçe'de İlk İtalyan Edebiyatı Tarihi, İtalyan Edebiyatı (1913),* (Haz. Oğuz Karakartal-İbrahim Arslan), Eren Yayıncılık, İstanbul, 2012.

"Mendes Catulle", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 8, 1972.

Mete Yuva, Gül, *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.

"Morkaya, Burhan Cahit", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 6, Dergâh Yayınları, 1986.

"Osman Fahri", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt: 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Okay, Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.

Öcal, Oğuz, "Burhan Cahit Morkaya'nın 1925-1928 yılları Arasında Neşrettiği Yedi Romanı", TÜBAR-XX-/2006-Güz/Ar.

Özkırımlı, Atilla,"Ahmet Samim", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Cem Yayınevi, 1987.

Özkırımlı, Atilla, "Ali Nusret", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Cem Yayınevi, 1987.

Özön, Mustafa Nihat, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941.

Öztürk, Zekiye, *Servet-i Fünun Dergisi Bibliyografyası (1907-1928),* Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir, 1988 (mezuniyet tezi).

Pamukciyan, Kevork, *Biyografileriyle Ermeniler*, Cilt: 4, İstanbul, 2003.

Parlatır, İsmail, "Faik Ali Ozansoy", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 12, 1995.

----------, "Servet-i Fünun", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 36, 2009.

Perin, Cevdet, *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*, Pulhan Matbaası, İstanbul, 1946.

"Pirandello Luigi", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 10, 1972.

"Prevost Marcel", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 10, 1972.

"Rousseau, J. J.", *Meydan Larousse: Büyük Lugat ve* Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 10, 1972.

Kerman, Zeynep ve Huyugüzel, Ömer Faruk, "Halit Ziya Uşaklıgil Bibliyografisi", *Türk Dili*-Halit Ziya Uşaklıgil Özel Bölümü-, Sayı: 529, Ocak 1996.

Sevük, İsmail Habip, *Avrupa Edebiyatı ve Biz II*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1941.

Şahin, Seval, "Amerikan Irkını Ehlileştiren Türk Şefik Mahmut Sadık'ın Tekâmül Romanı Üzerine", *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 25, 2008.

Şen, Cafer," Fecr-i Ati Encümeni Edebiyatı", Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4 /1-II Winter 2009.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005.

----------, *19. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997.

Tarakçı, Celal, "Cenap Şahabettin*", TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 7, İstanbul, 1993.

Tarakçı, Celal, "Cenab Şehabettin", http://dergipark.ulakbim.gov.tr/omuefd/article/viewFile/5000114199/5000106288, s.281-292.

Tarım, Rahim, *Mehmet Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.

Taşkıran, Ceyda, *Tanzimat Dönemi'nde Çeviri: Siyasal ve Kültürel Bir Bakış*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2010 (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Tavşancı, Firdevs, *Servet-i Fünun Dergisi Bibliyografyası (1891-1907)*, Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir, 1988 (mezuniyet tezi).

Tekin, Mehmet, *Romancı Yönüyle Peyami Safa*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014

Tokgöz, Ahmet İhsan, *Matbuat Hatıralarım*, (Haz. Alpay Kabacalı) Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012.

Tümer, Cem Şems, "Mektep Dergisi ve hakkında Yapılan Çalışmalara Dair Bazı Dikkatler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:21, Erzurum 2003.

Türkeli Yadigar, *Tanzimat'tan Sonra Türkçe'de Roman Tercümeleri (1860-1928)*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Uçman, Abdullah, "Encümen-i Dâniş", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 11, 1995.

----------, "Ziya Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 44, 2013, s. 475-479.

----------, "Şemseddin Sami", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 38, 2010, s. 519-523.

Uşaklıgil, Halit Ziya, *Sanata Dair*, hzl. Nur Özmel Akın, Özgür Yayınları, İstanbul, 2014.

----------, *Kırk Yıl*, hzl. Nur Özmel Akın, Özgür Yayınları, İstanbul, 2008

Ülken, Hilmi Ziya *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, Ülken Yayınları, İstanbul, 1997.

"Veber Pierre", *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, İstanbul, Cilt: 12, 1973.

Vural Kara, Sergül, "Tarihsel Değerlendirmeler Işığında Türkiye'de Çeviri Etkinliği", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2010, s. 94-101.

Yağcı, A. Selin Erkul, Catalogue Of Indigenous And Translated Novels Published Between 1840 And 1940.

Yalçın, Hüseyin Cahit, *Edebiyat Anıları*, (Haz. Rauf Mutluay), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002.

Yıldırım, Tahsin, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2006.

Türk ve Dünya Sanatçıları, Remzi Kitabevi, Cilt: 1-4, İstanbul, 1987.

https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclopædia_Britannica/Lavedan,_Henri_Léon_Émile (2.12.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Jeanne_Marni (7.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Léon_de_Tinseau (7.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Capus (7.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Armand_Silvestre (7.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Auguste_Villiers_de_l%27Isle-Adam (7.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Ernest_Gaubert (8.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/François_de_Nion (8.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Sibylle_Riqueti_de_Mirabeau (8.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Lorrain (8.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Jérôme_Doucet (8.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Jules_Arsène_Arnaud_Claretie (9.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Ludovic_Halévy (9.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Madeleine_Des_Roches (11.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Maurice_Leblanc (11.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Corday (13.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Edmond_François_Valentin_About (13.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Antoine_Gustave_Droz (14.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/George_Auriol (29.11.2015)

https://fr.wikipedia.org/wiki/Auguste_Villeroy (29.12.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Zabel_Sibil_Asadour (14.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Krikor_Zohrab (14.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_Morrison (14.11.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Amelia_Edwards (2.12.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/Kazimierz_Przerwa-Tetmajer (2.12.2015)

http://global.britannica.com/biography/Kazimierz-Tetmajer (2.12.2015)

http://www.kultur.gov.tr/EN,38675/reel-ahmet-hidayet (2.12.2015)

http://www.arasyayincilik.com/tr/kitaplar/ermeni-edebiyati-numuneleri/135 (2.12.2015)

http://maupassant.free.fr/textes/bijoux.html (3.1.2016)

Ortaç, Yusuf Ziya, "Edebiyat Musahabeleri – Yine Garibecûluk", *Servet-i Fünun*, C. 53, S. 1375, 10 Kanunusani, 1334/1914.

Mehmet Rauf, "Tetkikat-ı Edebiye – Pol Borje ve Bir Cinayet-i Aşk", *Servet-i Fünun*, C. 17, S.423, 8 Nisan 1315/20 Nisan 1899.

Cenap Şahabettin, "Servet-i Fünun Edebiyatı ve Bedbinlik", *Servet-i Fünun*, C.58, S. 33-1507, 2 Temmuz 1341/2 Temmuz 1925.

"Jul Klareti", Servet-i Fünun, C. 46, S. 1179, 26 Kanunuevvel 1329/8 Ocak 1914.

EK 1: Kronolojik Tablo

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
1	Bahse Ne Dersiniz?	İmzasız	Ahmet İhsan	1	9	1307/1891	59-60
2	Fıkra-i Mudhike	İmzasız	İmzasız	1	26	1307/1891	308-309
3	Bir Fıkra	Alphonse Daudet	Ali Nihat	3	68	18 Haziran 1308/30 Haziran 1892	250-252
4	Fedya	İmzasız	İmzasız	3	73-74	23-30 Temmuz 1308/4-11 Ağustos 1892	334-336,343-346
5	Palut	François Coppee	İmzasız	3	78	27 Ağustos 1308/8 Eylül 1892	414-416
6	Simon	Paul bourget	İmzasız	4	87	29 Teşrinievvel 1308/10 Kasım 1892	130-134
7	Sedye	Armand Silvistre	İmzasız	4	90	19 Teşrinisani 1308/1 Aralık 1892	179-181
8	Doktorun Müşterileri	Henry Sekond	M. Sadık	4	92	3 Kanunuevvel 1308/ 15 Aralık 1892	211-212
9	Sürat Katarında	Ludovic Halevy	Ahmet İhsan	4	94-96	17 K.evvel 1308/29 Aralık 1892-31 K.evvel 1308/12 Ocak 1893	252-255, 269-271, 285-288
10	Baronun Serveti	İmzasız	İmzasız	5	105,107	4 Mart 1308/16 Mart 1892-18 Mart 1309/30 Mart 1893	10-11, 42-44
11	Bir Muhavere	Theodore de Banville	Uşşakizade Halit Ziya	5	111	15 Nisan 1309/27 Mayıs 1893	103-106

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
12	Güpegündüz	François Coppee	M. Sadık	5	112	22 Nisan 1309/4 Mayıs 1893	120-123
13	Siyah Leylaklar	Catulle Mendes	Uşşakizade Halit Ziya	5	115	13 Mayıs 1309/25 Mayıs 1893	164-169
14	Valide	Gustave Droz	Halit Ziya	5	116	20 Mayıs 1309/1 Haziran 1893	183-186
15	Kule Üzerinde	Paul Margueritte	Ahmet Raif	5	120	17 Haziran 1309/29 Haziran 1893,	242-245
16	Madam Düferesen'den Mösyö Delobe'ye Mektup	Marcel Prevost	İmzasız	5	124	15 Temmuz1309/27 Temmuz 1893	314-315
17	Küçük Dostum Jean	Duriba	Ahmet Raif	6	133	16 Eylül 1309/28 Eylül 1893,	45-47
18	Mağrure	Charles Boe	Ahmet Raif	6	135	30 Eylül 1309/12 Ekim 1893,	76-79
19	Çocuk	Edvar Delbi	Ahmet Raif	6	136	7 Teşrinievvel 1309/ 19 Ekim 1893	94-96
20	Fransin	Le Malden	Ahmet Raif	6	138	12 Teşrinievvel 1309/24 Ekim 1893	118-125
21	Kurt Avı	İmzasız	İmzasız	6	142,143	18-25 Teşrinisani 1309/30Kasım7 Aralık1893	188-191/203-206
22	Bir Şikayet	Theodore de Banville	Uşşakizade Halit Ziya	10	238	12 Eylül 1311/24 Eylül 1895	58-61

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
23	Mai Kelebekler	Andre Theuriet	Halit Ziya	10	252	28 Kanunuevvel 1311/9 Ocak 1896	282-285
24	Karlar Altında	Ansgruner	Cenap Şahabettin	11	271	9 Mayıs 1312/21 Mayıs 1896	167-171
25	Ressamın Avdeti	Altman	Cenap Şahabettin	11	274	30 Mayıs 1312/11 Haziran 1896	211-214
26	Eski Dost	Rayling	Cenap Şahabettin	11/12	278-288	28 Haziran-5 Eylül 1312/10 Temmuz-17 Eylül 1896	282-283,315-317, 331
27	Firar	Jerome Doucet	Hüseyin Cahit	14	364	19 Şubat 1313/3 Mart 1898,	408-412
28	Aslan Pençesi	François Coppee	Ahmet Cemil	16	400-401	29 Teşrinievvel 1314/10 Kasım 1898	157-158/171-173
29	Tercüme Sahifeler	Maupassant	Faik Ali	19	470	2 Mart 1316/15 Mart 1900	19-22
30	Bir Valide	İmzasız	Ahmet Samim	19	480	11 Mayıs 1316/24 Mayıs 1900	186-189
31	Lidya	Luigi Capuana	İmzasız	22	555	29 Teşrinisani 1317/12 Aralık 1901	138-141
32	Madamın Yalanı	İmzasız	İmzasız	22	556	6 Kanunuevvel 1317/19 Aralık 1901	157-158
33	Palyaçonun Aşkı	Matilde Serao	İmzasız	22	557	13 Kanunuevvel 1317/26 Aralık 1901	170-175

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
34	Sürat Katarında	İmzasız	Hüseyin Cahit	22	558	20 Kanunuevvel 1317/2 Kasım 1901	187-190
35	Dostlar	İmzasız	Hüseyin Cahit	22	559	27 Kanunuevvel 1317/9 Ocak 1902	202-206
36	Roza'nın Evlatlığı	İmzasız	Kadri	22	560	3 Kanunusani 1317/16 Ocak 1902	220-224
37	Flavya	Matilde Serao	Ahmet İhsan	22	562	17 Kanunusani 1317/30 Ocak 1902	250-254
38	Papağanım	Leon de Tinseau	İmzasız	22	564	13 Kanunusani 1317/26 Ocak 1902	286-288
39	Luis	İmzasız	Kadri	22	566	14 Şubat 1317/27 Şubat 1902	314-318
40	Aktrisin Muvaffakiyeti	İmzasız	İmzasız	22	568	28 Şubat 1317/13 Mart 1902,	348-351
41	Tesadüf	Paul ve Victor Margueritte	İmzasız	22	572	28 Mart 1318/10 Nisan 1902,	411-414
42	Muallim	İmzasız	Safvet Suad	23	590	1 Ağustos 1318/14 Ağustos 1902	279
43	Aşk-ı Hakiki	İmzasız	İmzasız	24	606	12 Teşrinisani 1318/25 Kasım 1902,	118-120
44	Tuhaf Bir İzdivaç	İmzasız	Safvet Suad	24	609	12 Kanunuevvel 1318/25 Aralık 1902	168-173

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
45	Gül Koklarken	İmzasız	İmzasız	24	615	23 Kanunusani 1318/5 Şubat 1903	264-266
46	Garip Bir Tesadüüf	İmzasız	Safvet Suad	24	616	30 Kanunusani 1318/12 Şubat 1903,	279-283
47	Yılbaşı Mektubu	İmzasız	İmzasız	25	628	24 Nisan 1319/7 Mayıs 1903,	57-59
48	Bir İzdivacın Hikayesi	İmzasız	Safvet Suad	25	629	1 Mayıs 1319/14 Mayıs 1903	75-79
49	Mösyö Periyo	İmzasız	Safvet Suad	25	630	8 Mayıs 1319/21 Mayıs 1903	90-92
50	Flavi	Rousseau	Safvet Suad	25	631	15 Mayıs 1319/28 Mayıs 1903	98-99
51	Bert	Maupassant	Safvet Suad	25	636	19 Haziran 1319/2 Temmuz 1903	186-189
52	Bir Dul	Maupassant	Safvet Suad	25	637	26 Haziran 1319/9 Temmuz 1903	200-202
53	Elmaslar	Maupassant	Safvet Suad	25	639	10 Temmuz 1319/23 Temmuz 1903	236-239
54	Peder	Maupassant	Safvet Suad	25	640	17 Temmuz 1319/30 Temmuz 1903	251-254
55	Nefret-i Sadeki	Jean Lorrain	A.R	25	641	24 Temmuz 1319/6 Ağustos 1903	265-268

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
56	Mektuplarıımız	Maupassant	A.R.	25	642	31 Temmuz 1319/13 Ağustos 1903	278-280
57	Vendedik Hatıratı	Paul Bourget	Mehmet Ali	25	642	31 Temmuz 1319/13 Ağustos 1903	282-286
58	Model	Maupassant	Safvet Suad	25	643	7 Ağustos 1319/20 Ağustos 1903	295-298
59	Bir İzdivacın Hikayesi	İmzasız	Mehmet Ali	25	644-645	19 Ağustos 1319/1 Eylül 1903,	323-326
60	Talak	Maupassant	Safvet Suad	25	646	27 Ağustos 1319/9 Eylül 1903	337-342
61	Beyaz Pervane	İmzasız	İmzasız	26	653	16 Teşrinievvel 1319/29 Ekim 1903	40-42
62	Aşk-ı Hakiki	İmzasız	Safvet Suad	26	654	24 Teşrinievvel 1319/6 Kasım 1903	57-62
63	Muhabbet	Marcel Prevost	Bedii	26	655	30 Teşrinievvel 1319/2 Kasım 1903	69-71
64	İzdivaç Kararı	İmzasız	Safvet Suad	26	659	27 Teşrinisani 1319/10 Aralık 1903,	133-137
65	İlan-ı Aşk	Edmond Haracourt	Safvet Suad	26	660	4 Kanunuevvel 1319/17 Aralık 1903	152-155
66	Bir Muaşaka	İmzasız	Safvet Suad	26	661	11 Kanunuevvel 1319/24 Aralık 1903	170-174

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
67	Düello	İmzasız	Safvet Suad	26	663	25 Kanunuevvel 1319/7 Ocak 1904	197-201
68	Bir Tesadüf	İmzasız	İmzasız	26	669	5 Şubat 1319/18 Şubat 1904	295-298
69	Saadet-i Hakika	Roniler	Safvet Suad	26	674	11 Mart 1320/24 Mart 1904	370-371
70	Valide Muhabbeti	Henri Lavedan	Baha Tevfik	27	679	15 Nisan 1320/28 Nisan 1904	41-43
71	Matmazel Pelaji	İmzasız	Mehmet Ali Senuhi	27	683	13 Mayıs 1320/26 Mayıs 1904	102-104
72	Deniz Feneri ve Siyah Tül	İmzasız	İmzasız	30	778	9 Mart 1322/22 Mart 1906	371-375
73	Kiralık Apartman	Henri Lavedan	E. Necdet	32	831	15 Mart 1323/28 Mart 1907	395-397
74	Ressamın Köpeği	İmzasız	İmzasız	33	843	7 Haziran 1323/20 Haziran 1907	168-170
75	Piyano	Leon Kasanrof	İmzasız	33	847	5 Temmuz 1323/18 Temmuz 190	238-239
76	Timsah Avı	İmzasız	E. Necdet	35	891	8 Mayıs 1324/21 Mayıs 1908	107-109
77	Bahçıvan ile Babası	Rene Bazin	İmzasız	35	900	10 Temmuz 1324/23 Temmuz 1908	253-254

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
78	Ama	İmzasız	Ali Nusret	35	903	25 Ağustos 1324/7 Eylül 1908	298-303
79	İhtilaç	Maupassant	Osman Fahri	35	905	13 Eylül 1324/26 Eylül 1908	331-334
80	Hizmetçimi Öldürdüm	George Auriol	Fahri	35	906	25 Eylül 1324/8 Ekim 1908	339
81	Çocuk	Maupassant	Fahri	35	907	2 Teşrinievvel 1324/15 Ekim 1908	365-367
82	Mösyö Meyo	Jules Claretie	Fahri	36	915	27 Teşrinisani 1324/10 Aralık 1908	72-78
83	Küçük Hikayeler -Eski Ses	Catulle Mendes	Ali Nusret	37	946	9 Temmuz 1325/22 Temmuz 1909	150-153
84	Avdet	Pierre Veber	Cevad Rıza	38	965	19 Teşrinisani 1325/2 Aralık 1909	41-42
85	Muamma	Bjornstjerne Bjornson	Köprülüzade Mehmet Fuad	39	990	13 Mayıs 1326/26 Mayıs 1910	22-27
86	Aşk ve İffet	Matilde Serao	Leskovikli Hayreddin	40	1019	2 Kanunuevvel 1326/15 Aralık 1910,	107-112
87	Kumar	Tolstoy	İmzasız	40	1021	16 Kanunuevvel 1326/29 Aralık 1910	160-162
88	Korney Vasiliyet	Tolstoy	Servet Celal	40	1036-1037	31 Mart 1327/13 Nisan 1911-14 Nisan 1327/27 Nisan 1911	519-522, 563-567

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
89	Ümit Yüzünden İşkence	Auguste Villiers de L'isle-Adam	Kemal Derviş	41	1054	4 Ağustos 1327/17 Ağustos 1911	322-325
90	Demirciler Grevi	François Coppee	Şahabettin Süleyman	41	1066	27 Teşrinisani 1327/10 Aralık 1911	606-609
91	Ölüler Sükût Ederler	Arthur Schnitzler	M. Celal	42	1077/ 1079	12-26 Kanunusani 1327/25 Ocak-8 Şubat 1912	252-256/307-310
92	Biçaregan Menfaatine	Alfred Capus	Kemal Derviş	42	1084	1 Mart 1328/14 Mart 1912	415-419
93	Kariçka	Kazimierz Tetmajer	M. Celal	43	1093	3 Mayıs 1328/16 Mayıs 1912	8-13
94	O	Maupassant	İmzasız	43	1098	7 Haziran 1328/20 Haziran 1912	124-127
95	Elmas Merakı	Maupassant	İmzasız	43	1101	28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912	199-203
96	Kaderin Kuvveti	Henry Spon	İmzasız	43	1105	26 Temmuz 1328/8 Ağustos 1912	294-299
97	Üç Sergüzeşt	Catulle Mendes	İmzasız	43	1107	9 Ağustos 1328/22 Ağustos 1912	345-347
98	Saman Demeti	Catulle Mendes	İmzasız İmzasız	43	1109	23 Ağustos 1328/5 Eylül 1912	391-394
99	Amca Silven	Jeanne Marni	İmzasız	43	1110	30 Ağustos 1328/12 Eylül 1912	417-419

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
100	Mezarlık Kadınları	Maupassant	İmzasız	43	1111	6 Eylül 1328/19 Eylül 1912	444-447
101	Üçüncü Yastık	Catulle Mendes	Mehmet Rauf	43	1112	13 Eylül 1328/26 Eylül 1912	459-460
102	Bu Kaltak	Jeanne Marni	İmzasız	43	1113	20 Eylül 1328/3 Ekim 1912	485-460
103	İncizab	Camille Mauclaire	İmzasız	43	1114	27 Eylül 1328/10 Ekim 1912	507-510
104	Mösyö ve Madam Jaklen	Catulle Mendes	İmzasız	43	1115	4 Teşrinievvel 1328/17 Ekim 1912	536-539
105	Postal	Krikor Zohrab	S. Srents	44	1121	15 Teşrinievvel 1328/28 Ekim 1912	54-62
106	Sonbahar	August Strinberg	İmzasız	44	1122	22 Teşrinisani 1328/5 Aralık 1912	75-82
107	Finet'in Sırrı	Henri Lavedan	İmzasız	44	1123	29 Teşrinisani 1328/12 Aralık 1912	103-107
108	Ah Mine'l Aşk	Per Hallström	İmzasız	44	1123	29 Teşrinisani 1328/12 Aralık 1912	108-115
109	Münzevi	Aharonyan	S. Srents	44	1124	6 Kanunuevvel 1328/19 Aralık 1912	127-133
110	Kitabe-i Seng-i Mezar	Selma Lagerlöf	İmzasız	44	1126	20 Kanunuevvel 1328/2 Ocak 1913	175-182

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
111	Haru	Dikran Gamsagaran	S. Srents	44	1127	27 Kanunuevvel 1328/9 Ocak 1913	201-203
112	Cadı Hikayesi	Leon de Tinseau	İmzasız	44	1128	3 Kanunusani 1328/26 Ocak 1902	226-230
113	Zindanda	Aharonyan	S. Srents	44	1129	10 Kanunusani 1328/23 Ocak 1913	251-256
114	Beş İnci	Edmond About	İmzasız	44	1130	17 Kanunusani 1328/30 Ocak 1913	274-280
115	Zamane Kızları	Jeanne Marni	Z.B.	44	1131	24 Kanunusani 1328/6 Şubat 1913	300-303
116	Miras	Maupassant	İmzasız	44	1131-1140	24 Kanunusani 1328/6 Şubat1913 -28 Mart 1329/10 Nisan 1913	306-309, 328-331, 354-358, 372-376, 401-405, 325-
117	Bir Noksan	Henri Lavedan	Z.B.	44	1132	13 Kanunusani 1328/26 Ocak 1913	323-326
118	Boa	Zabel Asadur	İmzasız	44	1133	7 Şubat 1328/20 Şubat 1913	346-350
119	Serina	Zabel Asadur	S. Srents	44	1135	21 Şubat 1328/6 Mart 1913	392-394.
120	Balo	Hrant Asadur Araks	S. Srents	44	1138	14 Mart 1329/27 Mart 1913	462-469
121	Japogon	Krikor Zohrab	S. Srents	44	1140	28 Mart 1329/10 Nisan 1913	512-515

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
122	Küçük Hikaye	Gyp	Z.B.	44	1142	11 Nisan 1329/24 Nisan 1913	555-562
123	Küçük Hikaye	Paul ve Victor Margueritte	İmzasız	44	1143	18 Nisan 1329/1 Mayıs 1913	583-586
124	Vakarlı Bir Genç Kız	Maurice Leblanc	İmzasız	44	1149	30 Mayıs 1329/12 Haziran 1913	103-106
125	Peri Kızını Ararken	François de Nion	İmzasız	45	1152	30 Haziran 1329/13 Temmuz 1913	178-179
126	Valter Ştaf'ın Sergüzeşti	Maupassant	Burhan Cahid	45	1163	5 Eylül 1329/18 Eylül 1913	442-443, 446-447
127	Emir Çavuşu	Maupassant	R. Fehmi	45	1164	12 Eylül 1329/25 Eylül 1913	466-467
128	Matmazel Hüdye'nin Kocası	Marcel Prevost	Rabbani Fehmi	45	1165	19 Eylül 1329/2 Ekim 1913,	494-495
129	Kaptan Colifaks'ın Topu	Arthur Morrison	Asaf Said	45	1166	26 Eylül 1329/9 Ekim 1913	510-511, 514-515.
130	Su Üzerinde	Maupassant	Sabri Hüsnü	45	1167	3 Teşrinievvel 1329/16 Ekim 1913	548-550
131	Bir Gece	Michel Corday	Sabri Hüsnü	45	1169	17 Teşrinievvel 1329/30 Ekim 1913	599-600
132	Dostum Pasyans	Maupassant	Sabri Hüsnü	45	1170	24 Teşrinievvel 1329/6 Kasın 1913	620-623

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
133	Deli Olduğum Zaman	Luigi Pirandello	İmzasız	46	1172-1174	7-21 Teşrinisani 1329/20 Kasım-4 Aralık 1913	27-30, 54-59, 86-88
134	Odun	Maupassant Maupassant	Sabri Hüsnü	46	1175	28 Teşrinisani 1329/11 Aralık 1913	115-118
135	Deli	Maupassant	Baria Canan	46	1176	5 Kanunuevvel 1329/18 Aralık 1913	141-142
136	Seyahatte	Maupassant	Sabri Hüsnü	46	1177	12 Kanunuevvel 1329/25 Aralık 1913,	164-167
137	Horla	Maupassant	Sabri Hüsnü	46	1179-1184	26 Kanunuevvel-3 Kanunusani 1329/8 Ocak-16 Ocak 1914	211-215, 235-238, 262-263, 330-334
138	Meslek İntihabı	Henri Lavedan	Ziya Behlül	46	1180	2 Kanunusani 1329/15 Ocak 1914	219-223
139	Felsefe Hocası	Marcel Prevost	Ahmet Hidayet	46	1181	9 Kanunusani 1329/22 Eylül 1913	245-247
140	Vera	Leopold Kampf	Ahmet Hidayet	46	1182	16 Kanunusani 1329/29 Ocak 1914	274-279
141	Hangisini	Aleksandre Dumas	Mehmet Ali	46	1183, 1184	23-30 Kânunusani 1329/5 Şubat-16 Ocak 1914	307-310, 326-328
142	Üç Hatıra	Paul Bourget	Ahmet Hidayet	46	1184	3 Kanunusani 1329/16 Ocak 1914	322-323
143	Nokta-i Nazar	Auguste Villeroy	İmzasız	46	1185	6 Şubat 1329/19 Şubat 1914	344-347

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
144	Güvercinler	Jean Vinemo	İmzasız	46	1186	13 Şubat 1329/26 Şubat 1914	366-368
145	Isırganlar	Paul Bourget	Ahmet Hidayet	46	1187	2 Şubat 1329/ 15 Şubat 1914	366-368
146	Otomobilde	Buye Kar	İmzasız	46	1190	13 Mart 1330/26 Mart 1914	474-476.
147	Hamdi'nin İhtirası	Amelia Edwards	İmzasız	46	1191-1193	20 Mart 1330/2 Nisan 1914-3 Nisan 1330/16 Nisan 1914	494-496, 515-518, 545-548
148	Siyah Kadın	Ernest Gaubert	İmzasız	46	1195	17 Nisan 1330/30 Nisan 1914	590-591
149	Şimendiferde Bir Tufeyli	Vicente Blasko İbanez	İmzasız	46	1195	17 Nisan 1330/30 Nisan 1914	594-597
150	Hayat-ı Raiyane	Teksera Rogeros	İmzasız	46-47	1196-119846	24 Nisan 1330/7 Mayıs 1914-8 Mayıs 1330/21 Mayıs 1914	619-620, 13-16, 30-31
151	Tecrübe Devri	Döperera	İmzasız	47	1199-1200	15 Mayıs 1330/28 Mayıs 1914-22 Mayıs 1330/4 Haziran 1914,	46-48, 62-64
152	Bir İzdivaç	İmzasız	İmzasız	47	1210	31 Temmuz 1330/13 Eylül 1914	218-222
153	Vaktiyle	Maupassant	Peyami Safa	53	1355	5 Temmuz 1333/5 Temmuz 1917	43-45
154	Ah Şu Hınzır Moren	Maupassant	Peyami Safa	54	1385	21 Mart 1334/21 Mart 1918	110-116

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
155	Bir İbtila	Maupassant	Peyami Safa	54	1387	4 Nisan 1334/4 Nisan 1918,	143-148
156	Halas	Maupassant	Peyami Safa	54	1390	25 Nisan 1334/25 Nisan 1918,	190-191
157	Bir Gençlik Hatırası	Maupassant	P.S.[Peyami Safa]	55	1405	8 Ağustos 1334/8 Ağustos 1918	15-16
158	Ölü	Maupassant	Selahaddin Adnan	55	1408	29 Ağustos 1334/29 Ağustos 1918	58-59
159	Münzevi	Maupassant	Selahaddin Adnan	55	1409	5 Eylül 1334/5 Eylül 1918	78-80
160	Kar adamın Aşkı	Gyula Krudi	Muammer Nuri	56	1443	15 Kanunuevvel 1336/15 Aralık 1920	149-151
161	Beyaz Bacaklı Madam Gal	Gyula Krudi	M.N.[Muammer Nuri]	56	1445	4 Şubat 1336/1920	171-172
162	Yılbaşı Gecesi	Maupassant	Mehmet Rasim	56	1454	22 Nisan 1336/22 Nisan 1920	282-283
163	Paskalya Gecesi	Marcel Prevost	Mehmet Rasim	56	1455	6 Mayıs 1336/6 Mayıs 1920	294-297
164	Bede Ana'nın Borcu	Kalman Mikszath	Muammer Nuri	56	1456	20 Mayıs 1336/20 Mayıs 1920	310-311
165	Sabit Olamamış	Madeleine Roches	Ahmet Hamdi	56	1457-1459	(tarih yok)-1 Temmuz 1336/ 1 Temmuz 1920	7-9, 20-22, 29-33

	Hikâye	Yazar	Çevirmen	Cilt	Sayı	Tarih	Sayfa
166	Ailece	Andre Theuriet	Mehmet Rasim	56	1460	15 Temmuz 1336/15 Temmuz 1920,	40-41
167	Korney'in Yeğeni	Jules Lemaitre	Mehmet Rasim	56	1462	26 Ağustos 1336/26 Ağustos 1920	68-69
168	Broton	Andre Theuriet	Mehmet Rasim	56	1463	23 Eylül 1336/21 Eylül 1920	76-77

EK 2: Elmaslar[257]

Mösyö Lanten bu genç kıza kendi kalem amirlerinden birinin müsameresinde tesadüf ederek âşık olmuştu.

Bu, birkaç sene evvel vefat etmiş olan taşra tahsildarlarından birinin kerimesi idi. Pederinin vefatından sonra validesiyle birlikte Paris'e gelmişti. Validesi kızını kocaya verebilmek amacıyla kendi mahallelerinde orta halli birkaç aile ile görüşüp duruyordu. Genç kız akıllı uslu delikanlıların saadet-i hayatiyelerini maalmemnuniye tevdi' etmeye hahişKâr bulunacakları bir namuslu kadın numunesi gibi idi. Hal-i mütevazıı ile bir iffet-i melekâne cazibesine malikti. Dudaklarını hiç terk etmeyen hafif bir tebessümü kalbin bir in'ikası gibi durmakta idi.

Herkes kendisinin medihakarı idi. Kendisini tanıyanlar layenkatı':

-Buna düşecek koca ne bahtiyardır! Daha ala bir kız bulunmaz! derlerdi.

O vakit Mösyö Lanten'in senevî üç bin beş yüz frank maaşı vardı. Genç kızın dest-i izdivacına talip oldu onunla teehhül etti.

Genç Lanten bu izdivaçtan ihtimal verilemeyecek derecede mesud oldu. Karısı evi o kadar mahirane bir iktisad ve tasarruf ile idare etti ki refah ve servet içinde yaşıyorlar gibi idi. Genç kadının zevcine göstermediği dikkat ve ihtimam, nezaket, nevaziş yoktu. Kendi cazibe-i hüsnü de o kadar büyüktü ki tesadüflerinden altı sene sonra bile Lanten karısını ilk günlerdekinden ziyade seviyordu.

Karısının yalnız iki şeyini sevmezdi. Bu da tiyatro ibtilasıyla yalancı elmaslara olan merakı idi.

Muhibbeleri -genç kadın küçük memurlardan birkaçının karıları ile ahbab idi,- her vakit ona meşhur oyunlar, hatta ilk defa sahne-i temaşaya vaz' edilenler için bile loca biletleri veriyorlardı. Evvela kocasını bu eğlencelere ister istemez sürüklüyordu. Lanten gündüzden zaten yorgun olduğu için bu eğlenceler onu bütün bütün yoruyordu. Onun için Lanten muhibbeleriyle tiyatroya 'azimet ve 'avdet etmesini karısından rica etti. Genç kadın çok zaman bu arzuya razı olmadı. Bu tarz hareketi pek muvafık bulamıyordu. Nihayet kocasının hatırı için buna da muvafakat eyledi. Lanten de pek minnettar kaldı.

İşte bu tiyatro merakı genç kadında süslenmek ihtiyacını tevlid etdi. Vakı'a tuvaleti pek sade idi. Mamafih zevk-i selime gayetle muvafık idi. O cazibe-i latifesi

---

[257] Maupassant, "Elmaslar", *Servet-i Fünun*, C. 25, S. 639, 10 Temmuz 1319/23 Temmuz 1903, s. 236-239.

esvaplarının sadeliğinden bütün bütün artıyordu. Fakat genç kadın kulaklarına pırlanta taklidi yalancı iki iri elmas takmayı adet edindi. Yalancı inci gerdanlıklar, pırlanta taklidi taşlarla müzeyyen bilezikler, murassa taraklar takıyordu.

Bu yalancı elmaslar merakından biraz sıkılan kocası ekseriya şu sözleri tekrar ederdi:

-Azizem, insan hakiki elmas alabilecek bir iktidarda bulunmazsa yalnız kendi hüsn ve letafeti ile tezyin eder. İşte en nadir mücevherat bunlardır.

Fakat karısı hafifçe tebessüm eder, şu sözleri tekrar eylerdi:

-Ne yapayım? Bunları seviyorum. Bu benim fena bir huyum. Haklı olduğunu biliyorum. Fakat insan tabiatını değiştiremez ki. Ben elmaslara perestiş ederim.

Bunları söylerken parmaklarının arasında inci gerdanlıkları dolaştırır, pırlanta taklidlerinin safhalarını parlatır:

-Bak şunlara, derdi. Ne güzel yapılmış. İnsan hakiki elmas olduklarına yemin edecek!

Akşamları bazı kere ateşin karşında baş başa kaldıkları zaman genç kadın çay içtikleri masanın üzerine kocasının 'hırdavat' tabir ettiği elmasları muhtevi sahtiyan çekmeyi getirirdi. Bu taklid elmasları bir itina-yı muhterisane ile temaşa eder, sanki bunların temaşasından derin ve muhık bir hazz-ı nuşin duyardı. Kocasının boynuna bir gerdanlığı geçirmek için ısrar eder, sonra kahkahalarla gülerek:

-Ne kadar tuhafsın! derdi. Sonra kocasının kolları arasına atılır, onu âşıkane deraguş ederdi.

Bir kış gecesi operaya gitmiş olan genç kadın soğuktan titreyerek avdet etti. Ertesi gün öksürüyordu. Sekiz gün sonra zatürreden vefat ediyordu.

Lanten de az kaldı karısının arkası sıra mezara girecekti. Hissettiği ıztırab ve nevmidi o kadar dehşetli idi ki bir ay içinde saçları bembeyaz kesildi. Sabahtan akşama kadar gayrikabil-i teselli bir ızdırab ile ruhu paralanmış bir halde ağlıyor, karısının hatırası, tebessümü, sesi, bütün cazibesi kendisini bir an terk etmiyordu.

Zaman kederini hiç tahfif edemedi. Ekseriya, kalemde bulunduğu zamanlar arkadaşları öteden beriden konuşurken onun yanakları şişer, gözleri yaşla dolardı. Derakıb hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlardı.

Karısının odasını hali üzere muhafaza etmiş idi. Her gün onu düşünmek için oraya kapanırdı. Odanın tekmil eşyası, hatta genç kadının esvabları bile son günde olduğu yerde duruyorlardı.

Hayat Lanten için gittikçe müşkül bir hale geliyordu. Karısının elinde iken ailenin her ihtiyacını kifayet eden aylığı şimdi yalnız başına kaldığı halde kendisine kifayet edemiyordu. Kendisine daima nefis şaraplar içirmeye, nazik yemekler yedirmeye muvaffak olmak için karısının ne yaptığına hayret ediyor, cüz'i maaşıyla şimdi bunları tedarikten 'aciz bulunuyordu.

Biraz borç etti. Müzayakayam düşmüş adamlar gibi para arkası sıra dolaştı. Nihayet bir sabah ay başına bir hafta kala bir parasız bulunduğu için bir şey satmaya karar verdi. İbtida aklına karısının 'hırdavat'larını elden çıkarmak ciheti geldi. Vaktiyle kendisini kızdıran bu yalancı şeylere karşı kalbinde bir iğbirar mevcud idi. Her gün onların manzarası bile sevgili karısının hatırasına bir şaibe bırakıyordu.

Genç kadın hayatının son günlerinde hemen her akşam yeni bir şey satın almak merakına kapılmış olduğu için bıraktığı yalancı elmaslar pek çoktu. Bunların arasında hangisini satacağını düşündü. Nihayet genç kadının pek sevdiği büyük bir gerdanlığın yedi sekiz frank edebileceğine ihtimal vererek onu satmayı münasip gördü.

Gerdanlığı cebine koydu, bulvarlardan geçerek itimad edebileceği bir kuyumcu dükkânı aramaya başladı.

Nihayet bir kuyumcu dükkânını gözüne kestirdi sefaletini anlatacak surette bu kadar ehemmiyetsiz bir şeyi satmaya teşebbüs etmekten mahçup bir halde içeriye girdi. Kuyumcuya dedi ki:

-Şuna ne tahmin edersiniz efendim?

Kuyumcu gerdanlığı eline aldı, tetkik etti, evirdi, çevirdi, eliyle tarttı, bir hurdebin aldı, kalfasını çağırdı. Yavaş sesle bir şeyler söyledi, gerdanlığı destegâhın üzerine koyarak uzaktan bir daha baktı.

Lanten bu hareketlerden sıkılıyordu.

-Bunun hiçbir kıymeti haiz olmadığını bilirim! demek için açacağı sırada kuyumcu dedi ki:

-Bu on iki, on beş bin frank edebilir. Fakat elinize zaten geçtiğini bana isbat edemezseniz satın alamam.

Lanten gözlerini alabildiğine açtı, mütehayyir kaldı, bir şey anlamıyordu. Nihayet kekeledi:

-Ne diyorsunuz? Sahi mi? İyi emin misiniz?

Kuyumcu Lanten'in bu hayretini başka bir manaya hamlederek kızmış olduğu için baridane bir surette dedi ki:

-Daha fazla verip vermediklerini anlamak için başka dükkâna da müracaat edebilirsiniz. Benim için bu en nihayet on beş bin frank eder. Daha çok veren bulamazsanız bana geliniz.

Lanten büsbütün sersemleşmiş bir halde gerdanlığı aldı, yalnız kalmak ve düşünmek ihtiyacına mağluben dışarı çıktı.

Sokağa çıkar çıkmaz kahkahalarla gülmek ihtiyacı kendisini istila etti. Zihninden:

-Hayvan herif! diye söylendi. Hayvan herif! Sözlerini kabul etmeli idim. Yalancı elmas ile hakiki elması birbirinden tefrik edemiyor da kuyumculuk ediyor!

Lape sokağının başında başka bir kuyumcu dükkânına girdi. Kuyumcu gerdanlığı görür görmez:

-O! Bu gerdanlığı pekâlâ tanırım. Benim dükkândan alınmıştır.

Lanten pek ziyade şaşırarak sordu:

-Kıymeti ne kadardır?

-Bunu ben yirmi beş bin franga sattım. İşi usul ve nizamına tevfik etmiş olmak için bunun ne suretle sizin elinize geçtiğini bana irae ve isbat ederseniz on sekiz bin franga geri almaya muvafakat ederim.

Bu def'a Lanten hayretinden donarak bir iskemleye oturdu. Dedi ki:

-Fakat…Fakat... Şunu iyi tetkik ediniz efendim. Bunu ben şimdiye kadar yalancı zannediyordum.

-İsminizi söyler misiniz, efendim?

-Hay hay. İsmim Lanten'dir. Kalemde kâtibim. Martir Sokağı'nda on altı numarada ikamet ediyorum.

Tüccar defterini açtı, aradı. Nihayet dedi ki:

-Filhakika bu gerdanlık 1872 senesi Temmuz'unun yirmisinde Martir Sokağı'nda on altı numarada Madam Lanten'in adresine gönderilmiştir.

Lanten ile kuyumcu birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Lanten hayretten ne söyleyeceğini bilmiyor, kuyumcu bir hırsız karşısında bulunmaktan şüpheleniyordu.

Kuyumcu dedi ki:

-Bu gerdanlığı yirmi dört saat bana bırakır mısınız? Size bir makbuz vereyim:

Lanten kekeledi:

-Hay hay.

Makbuzu cebine koyarak dükkândan çıktı. Sokağı yürüdü, yolu şaşırmış olduğunu fark etti, tekrar Tevileri'ye indi, Sen Nehri'ni geçti, yine yolu şaşırmış olduğundan farkına vardı. Zinninde muin hiçbir fikri olmadan Şanzelize'ye geldi. Muhakeme etmek, anlamak için uğraşıyordu. Karısı hiç şüphe yok, bu kadar kıymettar bir şeyi satın almış olamazdı. O halde bu bir hediye idi. Bir hediye! Kimden ve niçin?

Lanten tevakkuf etmişti, caddenin ortasında ayakta duruyordu. Dehşetli bir şüphe zihninden geçti. O? O halde diğer elmaslar da bir hediye idi! Ayaklarının altında toprak dönüyor, gözünün önünde bir ağaç yıkılıyor gibi geldi, kollarını uzattı, kendinden geçerek yere düştü.

Sokaktan geçenlerin kendisine nakletmiş oldukları bir eczacı dükkânında kendine geldi. Bir arabaya binerek evine gitti, odasına kapandı.

Gece oluncaya kadar ağladı, haykırmamak için bir mendili ısırıyordu. Sonra yorgunluktan; kederinden baygın bir halde yatağa girdi, ağır bir uyku ile uyudu.

Bir şua-ı şems kendisini uyandırdı. Kalemine gitmek için ağır ağır kalktı. Böyle bir darbeden sonra çalışmak pek müşkül idi. Beyan-ı mazeret edebileceğini düşündü. Kalemine bir haber gönderdi. Sonra, kuyumcunun dükkânına gitmek lazım olduğu aklına geldi. Bir hiss-i hicab ile yüzü kızardı. Uzun uzun düşündü. Mamafih gerdanlığı kuyumcuda bırakamazdı. Giyindi, sokağa çıktı.

Hava güzeldi, tebessüm ediyor gibi duran şehrin üzerinde mavi bir sema görülüyordu. İşsiz birtakım kimseler elleri ceplerinde dolaşıyorlardı.

Lanten bunların geçdiklerini gördükçe kendi kendisine dedi ki:

-İnsanın serveti olursa ne mes'ud olur! Para olunca izale-i keder de kabildir. İnsan eğlenir. Ah, zengin olsa idim!

Bu sırada, aç olduğunu da fark etti. İki günden beri ağzına bir şey koymamıştı. Hâlbuki cebi boştu. Gerdanlık aklına geldi. On sekiz bin frank! On sekiz bin frank! Bu adeta bir servetti!

Lape Sokağı'na vardı. Dükkânın karşısında aşağı yukarı gezinmeye başladı. On sekiz bin frank! Belki yirmi def'a içeri girmeye teşebbüs etti. Fakat bir hiss-i hicab kendisini tutuyordu.

Hâlbuki aç idi, hem pek aç idi. Cebinde de on parası yoktu. Birdenbire bir karar verdi, düşünmeye vakit bırakmamak için sokağı koşa koşa geçerek kuyumcu dükkânının içine girdi.

Kuyumcu kendisini görür görmez istikbal için müsaraat gösterdi, bir nezaket-i mütebessimane ile bir iskemle takdim etti. Çıraklar da geldiler. Gözlerinde, dudaklarında bir eda-i müstehziyane ile Lanten'e yan yan bakıyorlardı.

Kuyumcu dedi ki:

-Lazım gelen malumatı aldım efendim, eğer hala eski niyetinizde sebat ediyorsanız ilk teklif ettiğim fiyatı vermeye hazırım.

Lanten kekeledi:

-Hay hay, şüphesiz.

Kuyumcu bir çekmeden on sekiz tane büyük kaime çıkardı, bunları saydı, Lanten'e uzatdı. Lanten ufak bir makbuz imzalayarak paraları titrek bir el ile cebine koydu.

Sonra, çıkacağı sırada, hala mütebessim duran tüccara doğru dönerek ve gözlerini yere indirerek dedi ki:

-Ben de daha başka… başka elmaslar da var… Onları da satın alır mısınız?

Tüccar eğildi:

-Şüphesiz efendim, dedi.

Çıraklardan biri rahatça gülmek için dışarı çıktı. Diğeri hızlı hızlı kuvvetle sümkürmeye başladı.

Lanten hiç bozmayarak, vakur, kıpkırmızı:

-Onları da şimdi getiririm!

Elmasları almaya gitmek için bir arabaya bindi. Bir saat sonra kuyumcu dükkânına avdet ettiği zaman hala karnını doyurmamıştı. Elmasları birer birer tedkike, hepsinin fiyatını ayrı ayrı tahmin etmeye başladılar. Hemen kâffesi o dükkandan iştira edilmişti.

Şimdi Lanten kuyumcunun tahminlerini taht-ı münakaşaya alıyor, darılıyor, hesap defterlerinin kendisine gösterilmesini istiyor, yekun yükseldikçe o da sesini yükseltiyordu.

Tek taş iri elmas küpeleri yirmi bin, bilezikler otuz beş bin, iğneler, yüzükler, madalyonlar on altı bin, zümrüd ile yakuttan yapılmış bir gerdanlık on dört bin, yine gerdanlık teşkil edecek surette yapılmış bir altın zincir üzerinde tek taşlı bir pırlanta kırk bin frank ediyordu. Hepsi yüz seksen altı bin frank tutuyordu, kuyumcu müstehziyane bir safderunlukla dedi ki:

-Bunların sahibi bütün birikdirdiği paraları elmasa veriyormuş.

Lanten vakur ve ciddi bir surette cevab verdi:

-İnsan parasını hep eshama yatırmaz ya!

Ertesi gün başka birtakım muhammenlere takdir-i fiyat ettirmek kararıyla dükkandan ayrıldı.

Sokakta yalnız başına bulunduğu zaman Vandom Sütununa bakdı. İçinden buna tırmanmak arzuları geliyordu. Buradan atlayabilecek derecede kendisine bir hiffet gelmiş zannediyordu.

Ve Vazen Lokantası'nda yemek yemeğe gitti, şisesi yirmi franklık şarab içti.

Sonra bir araba tutarak Bolonya Ormanı'nı bir dolaştı. Orada tesadüf ettiği arabalara adeta istihfafkarane bir nazarla bakıyordu; gelen geçene:

-Ben de zenginim, iki yüz bin frangım var! diye haykırmak arzularına kapılıyordu.

Aklına kalemi geldi. Araba ile gitti amirinin yanına rastgele girerek dedi ki:

-İstifamı vermeye geliyorum. Üç yüz bin franklık bir mirasa kondum.

Eski arkadaşlarının ellerini sıkarak veda etti. Yeni tarz hayatı hakkındaki tasavvurlarından bahsetti. Sonra Kafe Angle'de akşam yemeğini yedi.

Hal ve tavrını pek iyi bulduğu bir adamın yanına tesadüf etmişti. Buna dört yüz bin franklık bir mirasa konmuş olduğunu hikâye arzusuna galebe edemedi.

İlk defa olarak ömründe o akşam tiyatroda canı sıkılmadı.

Altı ay sonra tekrar evleniyordu. İkinci karısı pek namuslu idi. Fakat tabiatı pek titiz idi. Kendisini son derecede rahatsız etti.

Safvet Suad

EK 3: Elmas Merakı[258]

Mösyö Lanten bu genç kızı kalem muavinin evinde bir müsamerede gördüğü vakit, aşk kendini bir ağ gibi ihata etti.

Bu birkaç sene evvel ölmüş bir vilayet tahsildarının kızı idi.

Babasının vefatından sonra validesiyle beraber Paris'e gelmişler, ve genç kızı evlendirmek ümidiyle mahallelerindeki bazı ailelerle tesis-i münasebet eylemişlerdi. Bunlar fakir ve namuslu, sakin ve halim mahlûklar idi. Genç kız, uslu akıllı delikanlıların hayatını teslim etmeyi tahayyül ettikleri namuslu kadının kat'i numunesi gibi görünüyordu. Mahviyetkar hüsnü bir hicab-ı melekâne cazibesine malik idi, ve dudaklarını hiç terk etmeyen gayr-i mahsus tebessümü kalbinin bir aks-i ziyası zannolunurdu.

Herkes kendini medihte müttefik idi. Kendisini tanıyanların cümlesi, "Bu kızı alacak erkek bahtiyardır. Daha iyisi bulunamaz." diye tekrar ederlerdi.

Mösyö Lanten o vakit senede üç bin beş yüz frank maaş ile dâhiliye nezaretinde katip idi, onu talep etti ve tezvic etti.

Onunla inanılamayacak surette bahtiyar oldu. Karısı, hanesini o kadar mahir bir tasarruf ile idare etti ki, servet içinde yaşar gibi görünüyorlardı. Kocası için göstermediği ihtimam, nezaket, hoş tavır yoktu; ve şahsının letafeti o derecede idi ki tesadüflerinden altı sene sonra, ilk günden ziyade sevmekte idi.

Yalnız iki arzusunu beğenmezdi, birisi tiyatro, ikincisi sahte elmas merakı.

Muhibbeleri (genç kadın birkaç memur zevcesiyle münasebette idi.) Kendisine daima meşhur oyunlar, hatta ilk oynanan oyunlar için bile, loca buluyorlardı; ve ister istemez kocasını akşama kadar çalıştıktan sonra fevkâlâde yoran bu eğlencelere sürükler götürürdü. O zaman, tiyatroya kendisini sonra eve getirecek bir muhibbesiyle gidip onu evde rahat bırakması için rica etti. Karısı bu tarz hareketi münasip bulmayarak hayli ısrardan sonra müşkülatla razı oldu. Nihayet bir eser-i lütuf olarak karar verdi, ve kocası bundan pek memnun kaldı.

Halbuki bu tiyatro merakı kendisinde çok geçmeden tezyin ihtiyacını hasıl etti. Vakıa tuvaletleri pek sade, her ne kadar zevk- selime muvafık ise de pek mahviyetkarane kalır idi. Ve letafeti, gayrikabil mukavemet, vazı' ve mütebessim

---

[258] Maupassant, "Elmas Merakı", *Servet-i Fünun*, C. 43, S. 1101, 28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912, s. 199-203.

cazibesi, elbisesinin sadeliğiyle yeni bir neşe kesbeder görünürdü, fakat, kulaklarına elmas taklidi iri ren taşları takmayı adet etti, ve sahte incilerden gerdanlıklar, altın taklidi bilezikler, pırlanta taklidi taşlarla müzeyyen taraklar takmaya başladı.

Bu merak biraz dokunan kocası ekseriyetle tekrar eder: "Azizem, insan sahih elmas alacak kadar zengin olmazsa, yalnız hüsn ü letafetiyle tezyinle iktifa eder, en nadir elmas bunlardır." der idi.

Fakat karısı tatlı tatlı tebessüm eder, ve cevap olarak: "Ne yapalım, seviyorum, bu benim fena bir huyum. Hakkın olduğunu biliyorum. Fakat insan huyunu değiştiremez ki, ben, elmasa perestiş ederim." diye tekrar ederdi.

Ve parmaklarında inci gerdanlıkları yuvarlayarak, kesme billurların fasetlerini parlatarak: "Fakat bak, ne güzel, insan sahih diye yemin etse yeri var." diye tekrar ederdi.

Kocası tebbssüm ederek: "Sende çingene zevki var." derdi.

Bazen, akşamları ve de, ateşlerinin başında, baş başa kaldıkları vakit, çay içtikleri masanın üzerine, kocasının tabirince "hırdavatını" sakladığı maroken kutuyu getirir idi; ve gizli ve derin bir zevk ile mesut oluyormuş gibi bu taklit elmasları muayeneye koyulur idi; ve kocasının boynuna gerdanlığı geçirmek için inat eder, nihayet bütün kalbiyle gülerek: "Aman ne kadar tuhafsın!" diye haykırır, ve sonra, kollarının arasına atılır ve kendini deli gibi öper idi.

Bir kış gecesi operaya gitmişti, soğuktan tir tir titreyerek eve avdet etti. Öbür gün öksürüyordu. Sekiz gün sonra, bir nezle-i sadriyeden öldü.

Lanten az kaldı onu mezarda takip edecekti, yeis o kadar müthiş oldu ki saçları bir ayın içinde bembeyaz kaldı. Ruhu gayrikabil-i tahammül bir ızdırap ile yırtılmış, karısının hatırası, tebessümü, sedası, nihayet bütün cazibesiyle meşgul olarak sabaha ve akşama kadar ağlardı.

Zaman elemi tehvin edemedi; ekseriya kaleminde, arkadaşları vukuat-ı zamaneye dair konuşurlarken, yanakları şişer, burnu buruşur, gözleri yaşla dolardı; korkunç bir işmi'zaz yapar ve ağlamaya başlardı.

Her gün kapanıp karısını düşünmek için onun odasını olduğu gibi muhafaza etmişti; bütün eşyalar, hatta elbiseleri bile, son gün nasılsa öylece duruyordu.

Fakat hayat kendisi için güçleşiyor idi. Karısının elinde evin bütün ihtiyacatına kâfi gelen maaşı yalnız onun için bile gayri kâfi idi. Kendisine her gün iyi şaraplar içirmek ve bugün az para ile tedarik edemediği mutena yemekleri yedirmek için karısının nasıl olup da muvaffak olduğuna hayret ediyor idi.

Biraz borç etti, ve borç ile yaşayan adamlar gibi para peşinde koşmaya başladı; nihayet bir sabah, beş parasız bulunmakta ve ayın nihayetine bir hafta var iken, bir şey satmak aklına geldi; ve hemen karısının hırdavatını satmayı düşündü; zira kalbinin a'makında evvelden kendisini iğzab eden bu yalancı taşlara bir nev' hiddet eseri baki kalmıştı. Hatta her gün onları görmek bile sevdiğinin hatırasını biraz ihlal ediyordu.

Kadının terk ettiği taşlar arasında uzun uzun araştırdı, zira o son günlerine kadar inat gibi mütemadiyen satın almıştı. Hemen her akşam yeni bir şey getirir idi. ve nihayet, karısının çok sevdiği büyük gerdanlığı sahte bir şey için çok işlenmiş bularak, belki bir kıymeti vardır ve yedi sekiz frank eder ümdiyle, götürüp satmaya karar verdi.

Bunu cebine koydu, ve bulvarları takiben kendisine itimad verecek bir kuyumcu dükkanını arayarak, nezaretine doğru yürüdü.

Nihayet bir dükkân gördü, bu kadar kıymetsiz bir şeyi satmaya çalışarak böylece sefaletini ilan etmekten utana utana içeri girdi.

Tacire: - Mösyö, dedi. Şuna ne kadar fiyat tahmin edeceğinizi bilmek isterim.

Adam gerdanlığı aldı, muayene etti, evirdi çevirdi, elinde tarttı, bir pertevsiz ald, çırağını çağırdı, ona yavaşça bir şeyler söyledi, sonra, gerdanlığı masasının üzerine koydu, tesirini iyice anlamak için uzaktan baktı.

Bütün bu merasimden sıkılan Mösyö Lanten ağzını açıp: "oh, bilirim ki, bunun hiçbir kıymeti yoktur." demek üzere idi, kuyumcu bu esnada: "- Efendi, bu on iki bin, on beş bin frank kadar idi. Fakat, ancak bunu nereden aldığınızı bildirirseniz satın alabilirim." sözlerini söyledi.

Dul adam, gözlerini açtı, ve bir şey anlamayarak, mebhut kaldı: - Ne diyorsunuz? Emin misiniz?

Kuyumcu hayretini yanlış telakki ederek kuru bir tavırla: "Eğer daha fazla istiyorsanız başka birine gidebilirsiniz. Benim için kıymeti en çok on beş bin franktır. Eğer daha çok veren bulamazsanız bana getiriniz." dedi.

Sersem olmuş Mösyö Lanten gerdanlığı aldı, ve yalnız bulunup düşünmek ihtiyacına tebean dışarı çıktı.

Lakin sokağa çıkar çıkmaz kendisini bir gülmek ihtiyacı zabtetti; ve kendi kendine: "Ahmak herif, oh, ama ne ahmak!"

"Eğer hemen razı olsa idim… İşte bir kuyumcu ki sahte ile halis elması fark edemiyor!" diye düşündü.

Lape sokağının ağzında başka bir dükkâna girdi. Kuyumcu gerdanlığı görür görmez: "-O, elbette, bu gerdanlığı tanırım… Çünkü benden alınmıştı." diye haykırdı.

Mösyö Lanten, bozularak, sordu: - Ne kadar eder?

-Mösyö, ben 125 bin franga satmıştım. Eğer usulü vechile, sahibi olduğunuzu bana ispat ederseniz on sekiz bin frank vermeye hazırım.

İşte bu sefer Mösyö Lanten hayretten kötürüm olmuş gibi düştü, oturdu. Ve kekeleyerek: - Fakat… Fakat, bunu dikkatle muayene ediniz; ben bugüne kadar bunu… sahte zannediyordum.

Kuyumcu sordu ki:- Bana lütfen isminizi söyler misiniz mösyö?

-Elbette. İsmim Lanten'dir, dâhiliye nezaretinde memurum, ve Martir sokağında 16 numarada ikamet ederim.

Tüccar defterlerini açtı, aradı, ve nihayet: "Evet, bu gerdanlık hakikaten 1876 Temmuz'unun 20. günü Martitr sokağında 16 numarada Madam Lanten'e gönderilmiştir." dedi.

Memur harap ve mebhut, tüccar bir hırsız karşısında olduğunu zannederek, iki adam birbirine bakıştılar.

Herif tekrar dedi ki: - Bunu siz yirmi dört saat bende bırakır mısınız, size bir makbuz vereyim…

Mösyö Lanten mırıldanarak: -Lakin elbette… Ve makbuzu katlayıp cebine koyarak dükkândan çıktı.

Sokağı geçti, tekrar çıktı, yolu aldandığını fark etti, tekrar tevileriye indi, Sen Nehri'ni geçti, tekrar hata ettiğini gördü, başında mukarrer bir fikir olmaksızın tekrar Şanzelize'ye geldi. Muhakeme etmeye, anlamaya çalışıyordu. Karısı bu kadar pahalı bir şey alamazdı. Hayır, elbette… Lakin o halde demek ki bu bir hediye idi? Bir hediye, bir hediye… Fakat kimin hediyesi? Ve niçin?..

Tevakkuf etmişti, ve caddenin ortasında ayakta duruyor idi. Korkunç şüphe kendisini sarstı. – O, karısı mı? – Lakin o halde bütün üzerindeki elmaslar hep hediye idi? Dünya hareket ediyor, ve önünde bir ağaç yere devriliyor gibi geldi; kollarını uzattı ve histen mahrum yere yuvarlandı.

Kendine geçenlerin kendisini götürdükleri bir eczacı dükkânında geldi. Evine götürmelerini rica etti, ve orada kapandı.

Geceye kadar haykırmamak için mendilini ısırarak deli gibi ağladı, sonra kederden, harap bir halde yatağına yattı. Ve ağır bir uyku uyudu.

Bir şule-i şems kendini uyandırdı, memuriyetine gitmek için ağır ağır kalktı. Böyle sadmelerden sonra çalışmak güç idi. O zaman tahattur etti ki mümeyyizinden izin almak mümkün idi. Ve ona yazarak izin istedi. O zaman aklına geldi, kuyumcuya gidecekti, ve utancından kıpkırmızı oldu. Hayli müddet mülahaza etti. Gerdanlığı bu adamın dükkânında bırakmayacağı için giyindi ve çıktı.

Hava güzel idi, mai sema tebessüm eden şehir üzerinde imtidad ediyor idi, işsiz güçsüz birtakım adamlar elleri ceplerinde rastgele geziniyorlardı.

Lanten onların geçtiğine bakarak kendi kendine: "Serveti olursa insan ne kadar bahtiyardır. Para ile keder bile def edilebilir, insan istediği yere gider, seyahat eder, eğlenir! Oh! Zengin olsaydım!" diye düşündü.

Evvelsi günden beri bir şey yemediği için acıkmış olduğunu gördü; fakat cebi boş idi, o zaman gerdanlığı düşündü. On sekiz bin frank! On sekiz bin frank! Bu hayli bir meblağ idi!...

Lape sokağına vardı, ve dükkanın karşısında aşağı yukarı dolaşmaya başladı. On sekiz bin frank! yirmi defa dükkana girmek istedi, fakat utandığından muktedir olamadı.

Hâlbuki karnı aç, hem pek aç idi, sonra da on parası bile yoktu. Birdenbire karar verdi, düşünmeye vakit bırakmamak için sokağı koşarak geçti, ve kuyumcu dükkanına atıldı girdi.

Kendini görür görmez kuyumcu şitap etti, mütebessim bir nezaket ile bir sandalye takdim etti; çıraklar da geldi, bunlar gözlerinde ve dudaklarında handelerle Lanten'e atf-ı nazar ediyorlardı. Kuyumcu dedi ki: -Malumat aldım mösyö… Eğer aynı fikirde iseniz size teklif ettiğim parayı tediyeye hazırım.

Memur mırıldandı: - Lakin elbette.

Kuyumcu bir gözden on sekiz büyük banknot çıkardı, saydı, Lanten'e uzattı; Lanten makbuzu imza ederek titrek eliyle parayı cebine koydu.

Sonra çıkmak üzere iken, hala tebessüm etmekte olan tüccara dönerek ve gözlerini eğerek: - Başka… Başka elmas daha var… Bana bir… bir miras kalmıştır… Onları da alır mısınız? diye sordu.

Kuyumcu eğildi: -Lakin elbette, mösyö.

Çıraklardan biri rahatça gülmek için dışarı çıktı; bir diğeri kuvvetle burnunu siliyordu.

Lanten, kıpkırmızı, ağır, camid tekrar etti: - Size onları da getireyim.

Ve bir arabaya binerek elmasları getirmek için evine gitti.

Bir saat sonra kuyumcuya avdet ettiği zaman daha bir şey yememişti, beraberce, elmasları, birer birer muayene edip bir fiyat takdirine koyuldular. Hemen hepsi de bu mağazadan alınmıştı.

Şimdi Lanten tahminleri münakaşa ediyor, kızıyor, satış defterini görmek istiyor, ve paranın yekunu çoğaldıkça derece derece sesi de yükseliyordu.

Büyük pırlanta küpeler 20 bin frank, bilezikler beş bin frank, broşlar, yüzükler, madalyonlar on altı bin frank, zümrüt bir parça on dört bin frank ediyordu. Bir gerdanlık teşkil eden altın zincire asılmış bir tek taş kırk bin frank etti. Hep, yekun olarak, yüz doksan altı bin frank tutuyordu.

Tüccar müstehzi bir safvet ile dedi ki : - Bunların sahibi bütün biriktirdiği paralarını elmasa hasretmiş olacak…

Lanten ciddiyetle cevap verdi: - Bu parayı kullanmak için diğerleri gibi bir usuldur.

Ve öbür gün bir diğer tahmin için karar vererek dükkândan çıktı. Kendini sokakta bulduğu vakit Vandom Sütununa tırmanıp çıkmak arzusuyla baktı. Sütunun üstünde bulunan Bonapart'ın heykeli üstünde birdirbir oynayacak kadar hafiflik hissetti.

Ve Vazen lokantasından yemek yedi, ve şişesi yirmi franga şarap açtı.

Sonra, bir arabaya binerek ormanda bir tur yaptı. Başka arabalara oldukça bir istihkarla bakıyor, ve gelip geçenlere: "Ben de, ben de zenginim. İki yüz bin frankım var." diye haykırmak istiyordu.

Memuriyeti aklına geldi. Araba ile oraya gitti, mümeyyizinin yanına girdi, ve haber verdi: - Size istifamı vermeye geldim mösyö. Oh yüz bin frank bir mirasa kondum.

Gitti kalem arkadaşlarının ellerini sıktı ve yeni hayatına dair tasavvurlarını anlattı; sonra Kafe Angle'de yemeğini yedi.

Kendisine kibar tavırlı görünen bir mösyönün yanında bulunduğundan oldukça bir şuhluk ile o adama dört yüz bin frank mirasa konmuş olduğunu söylemeden duramadı.

Ömründe ilk defa olarak tiyatroda canı sıkılmadı, ve gecesini kızlarla geçirdi.

Altı ay sonra tekrar evlendi. İkinci karısı gayet namuslu fakat müşkül tabiatlı bir kadın idi. Bu kadın kendisine pek çok çektirdi.